



*J. N. Funccius, Cass.
A. 1746.*

Lib. 12.

SYMBOLÆ LITERARIÆ

AD
INCREMENTUM
SCIENTIARUM OMNE GENUS

A
VARIIS AMICE COLLATÆ,
TOMI SECUNDI

PARS II.



B R E M Æ
Sumptibus GERH. WILH. RUMPII.
Anno MDCCXLVI.

SYMBOLAE

LITTERARIAE

AD

INCREMENTUM

SCIENTIAM OMNIBUS

VALDE UTILE

TOMI SECONDI

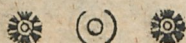
PARS II



1717

WILHELMUS RUMPHALT

LEIPZIG



SISTITUR

SECUNDA HAC PARTE

TOMI SECUNDI:

I. JOH. NICOLAI FUNCCII
DE JVRE HASTARVM DISSERTATIO. p.
193. - 246.

II. HENRICI HEISEN, *Professoris*
Eloquentiæ & Poëseos Publ. Ord. Biblio-
thecarii & Pedagogiarchæ Bremensis,
DISSERTATIO PRIOR DE IMPERATORIA
MAJESTATE A PRIMIS HISTORIÆ AVGV-
STÆ CONDITORIBVS INDIGNISSIME HA-
BITA. p. 246. - 322.

III. JOH. PHILIPPI CASSELLII
OBSERVATIO ANTIQVARIA DE PORCIS
IN LVSTRATIONIBVS & EXPIATIONI-
BVS, IN PRIMIS HOMICIDARVM, NAV-
FRAGORVM & INSEPULTORVM. p. 323.
344.

IV.



IV. FERDINANDI STOSCH AD
SERTIO INTERPRETATIONIS ELSNERIA-
NÆ VERBORVM PAVLI PHIL. II. 5. AD-
VERSVS EXCEPTIONES CL. SCHVLTEUS
Fil. p. 344. - 375.

V. CONRADI IKENII DISQVISITIO
DE HELIOPOLITANIS MAJORVM KALEN-
DARVM DOMINIS p. 376. - 388.

VI. PAULI LAUUEENRODIS CAR-
MEN DE LEGIS TRANSLATIONE & GRA-
TIA PER CHRISTI FIDEM IUSTIFICANTE
p. 388. - 396.





I.

JOH. NICOLAI FVNCCII *
MARBURGENSIS
DE
JVRE HASTARVM
DISSERTATIO.

CONSPECTVS :

1. **P**rimum inter arma locum ubique obtinuit hasta. 2. Unde dicta. 3. Quæ fuerit hasta pura & præpilata. 4. Valet etiam pro hasta cornus. 5. Hastarum origo incerta, sed antiquissima, vni adscribenda genti. 6. Cultu hastas prosequiebantur diuino.

Tom. II. P. II.

O

7.

* En tibi iterum B. L. luculentissimum specimen invidendæ eruditionis *Celeb. FVNCCII*, quem meritò inter Principes in humanioribus literis Viros, quos sinu suo hodiè complectitur, Germania numerat, cuique adeò nuper summo jure is habitus est honos, ut in honorarium, societatis, ita dictæ, latinæ quæ Jenæ erecta est, membrum, omnium suffragiis eligeretur. G. I

Joh. Alstorphi: Jct. de hastis veterum opus posthumum nunc primum in lucem editum, cum multis tabulis, ramicionibus 1757. Amst. ex Lips.

7. Variis prodigiis confirmata. 8. Hinc, urgente necessitate, earum implorabant opem. 9. Hastam illorum addebant simulacris, quos in numerum Deorum referebant. 10. Per hastam jurabant. 11. Fœdera confirmabant. 12. Celibari hasta comebant sponsas. 13. Hastarum præcipuus in bello usus. 14. Hasta privari, maxime ignominiosum. 15. Milites illa quoque ludis exercebantur. 16. Regibus haste erant sceptri loco. 17. Quas ubique secum habere solebant. 18. Quibusque referta domi armamentaria habebant. 19. Hasta hostibus missa bellum indicebant. 20. Aut fecialem ad regionis fines projiciebant. 21. Projecta terram sibi vindicabant. 22. Victa ciuitate hasta ponebatur cruenta. 23. Sub trium hastarum jugum mittebant victos. 24. Atque sub hasta captivi ac hostium omnes manubiæ venales erant. 25. Fortes hasta donabantur. 26. Et hasta jurisdictionis signum erat. 27. Et publice fidei, quæ præconis, aut prætoris, cum res publice venderentur. 28. Proscriptorum bona non sine odio sub hasta, etiam fiscali, venire solebant. 29. Meliori successu, quorum iusta possessio. 30. Quæ hasta salutis. 31. Etiam sub hasta vectigalia & tributa locabantur. 32. Qui vendebant sub hasta, magistri nominabantur. 33. Dissertationis ad alios remissio.

§. I.

Hastarum communis inter omnes gentes atque populos fuit usus, ab antiquissimis temporibus: quod essent ad pugnandum atque hostem e longinquo petendum aptissima: ut e contrario clypei ad corpora tegenda ictusque excipiendos compositi. Hinc & Hebræi Hastarum atque clypeorum denominatione armorum quodcunque genus, ad nocendum vel defendendum olim pertinentium, comprehendunt. a) Neque adeo mirum, principes olim atque heroes hastam fortitudinis, gloriæ, ac summae auctoritatis symbolum habuisse, & eam si dixerint, omnia dixisse. Ita quoque Achillis apud HOMERVM: b)

Κῆρην, ἣν ἄρα μοι γέρας ἔξελον ὕιες Ἀχαιῶν,
 Δαρὶ δ' ἐμῷ κτεάτισσα, πόλιν εὐτείχεα Πέρσας,
 Τὴν αὖ ἐκ χειρῶν ἔλετο Κρείων Ἀγαμέμνων.

*Puellam, quam mihi premium ex-
 merant filii Achivorum,
 Hastaque mea acquisiveram, urbe bene
 munita eversa,
 Hanc rursus ex manibus eripuit mihi rex
 Agamemnon.*

O 2

Puel-

a) 2 Chron. c. 11. v. 12. & c. 25. v. 5.

b) Iliad. l. 16. v. 56.

Puellam dicit acquisiuisse hasta, i. e. armis & fortitudine sua. Recte ADRIAN. TVRNEBVS c) iudicat, nos semper in manibus tela militaria gerere, etiam cum terram subigimus. Nam & hasta pro bouum stimulo vtimur, & hasta tardos increpamus boues. Vnde VIRGILIUS. d)

*Omne eum ferro teritur, versaue iu-
uencum*

Terga fatigamus hasta - -

Metaphorice TVLLIUS argumenta orationis meliora, quæ ad scopum, velut sagitta, singulari quadam vi & fortitudine penetrant, hastas vocat.

Non esse difficile, inquit, e) oratoris, ejus partis, quamcumque defendat, auctorem aliquem inuenire: a quo cum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribusque torquebit. Alibi: f) *Privata* iudicia maximarum quidem rerum, in jurisconsultorum mihi videntur esse prudentia. Nam & adsunt multum, & adhibentur in consilio: & patronis diligentibus, ad eorum prudentiam confugientibus, hastas ministrant. FESTVS: g) *Aduelitatio*, iactatio quedam verborum figurata ab

c) Aduersar. l. 29 c. 25.

d) Æneid. l. 9. v. 609.

e) De oratore l. 1. c. 57.

f) Topic. c. 17.

g) V. Aduelitatio.

*ab hastis velitaribus. Velites dicuntur expedi-
ti milites, quasi volites, i. e. volantes.*

§. II.

*Hasta VARRONI h) videtur esse dicta,
quod stans solet ferri; ISIDORO, i) nomen
ab astu sumfisse, unde & astutia. Germa-
nicum illi valde propinquum vocabulum
Stange, vetustissimum & maxime aptum
ad hostes repellendos instrumentum. Le-
pidum magis est, quam verum, quod CAS-
SIODORVS k) memoria prodidit, inter
ipfos quoque aduersarios, vt scitis, non erant
prius armata certamina: sed pugnis se quamli-
bet feruida laceſſebat intentio. Vnde & pugna
nomen accepit. Postea Belus ferreum gladi-
um primus produxit, a quo & bellum placuit
nominari. Constat vero, Beli nomen, quod
dominum significat, regum omnium esse
commune; & bellum ante dictum duellum,
vt diuidens bidens, diuis bis, Drilius Bili-
us, duonum bonum l).*

§. III.

*ISIDORO m) hasta, cujus diminuti-
uum hastile facit, est contus cum ferro,*
O 3 vt

h) De lingua Lat. l. 4. c. 24.

i) Orig. l. 18. c. 7. init.

k) Variar. l. 1. epist. 30. oper. p. m. 31. Confer. ISI-
DORVS orig. l. 18. c. 1.

l) Vid. FESTVS h. v.

m) Origin. l. 18. c. 7. init.

vt ita solum a conto differat, quod hic ferrum non habeat, sed tantum sit cuspi-
de acuta. Mirandum adeo grammaticum
fugere, veteribus quæ fuerit Romanis *has-
ta pura*. Certe nihil aliud fuit, quam ha-
sta sine ferro: sicut charta argumentumue
puru[m], cui nihil inscriptum, vel inscul-
ptum; vestis pura, cui nihil, e purpura
attextum VIRGILIUS; n)

Ille, vides, pura iuuenis qui nititur hasta?
Vbi SERVIVS; *Pura, i. e. sine ferro*. Nam
hoc fuit præmium apud maiores ejus, qui tunc
primum vicissent in prælio. o) MARCELLVS
DONATIVS p) sibi persuadet præpilatas
hastas dici, qui ferreas habeant cuspides,
quasi præferratas; vt apud HERODOTVM
q) *τυλωτά* obuenant. Sed fallitur, & non
sunt ferrea cuspide exacutæ; sed, vt illæ
puræ, sine ferro, & pilæ instar obtuso a-
cumine rotundæ. r) Ita PLINIUS s) de lo-
custæ marinæ cornibus scribit: *sunt propria*
rotun-

n) Æneid. l. 6. v. 760.

o) Confer. SVETONIUS Claud. c. 28.

p) Dilucid. in Sueton. Calig. c. 2. p. m. 605. Con-
fer. RHODSIS NVS lect. antiq. l. 21. c. 16. p.
m. 1168.

q) Hist. l. 7. Sunt. vero *τυλωτά*, velut callo ob-
durata, quem *τύλος* græci vocant.

r) Vid. LIPSIVS poliore. l. 4. dialog. 4.

s) Histor. nat. l. 9. c. 30.

rotunditate præpilata. Idem: t) elephantes, seu boues Lucas, *inductos duntaxat in circum, atque ut contentus eorum increaseret, ab operariis, hastas præpilatas habentibus, per circum totum actos*: quos utique laceßere magis, quam ad internecionem ferro acuto perfodere voluerunt. Apud A. HIRTIUM, v) milites bestias manibus pertractant; earumque tarditatem cognoscunt, equitesque in eos pila præpilata conjiciunt: atque in consuetudinem equos patientia bestiarum adduxit. Apud LIVIUM, x) milites rudibus inter se, in modum iustæ pugnæ, concurrerunt: præpilatisque misilibus jaculati sunt: semet vero inuicem trucidare noluerunt. Neque acuminis & verborum quasi fulminum, sed obtusæ exercitationis respectu QVINTILIANVS, y) metaphorice, *declamationibus*, ait, *ad pugnam forensẽ, velut præpilatis, exerceri solebamus.*

§. IV.

Cornus, quam vernacula *Haydorn* vocamus, haud raro apud Latinos poetas pro hastili ponitur: quod ex corno plerumque conficiebatur. VIRGILIUS z)

O 4

Vo.

t) Lib. 8. c. 6.

v) De bello Africano c. 72. extr.

x) Lib. 26. c. 51.

y) Instit. orat. l. 5. c. 12.

z) Æneid. l. 9. v. 698.

- - - - *Volat Itala cornus*

Aëra per tenuem - - - -

Et SILIVS: a)

Validam torquebat tertia cornum.

Famosa Romuli hasta cornea. Et sacra cornus olim in Palatini radicibus, Auentinum versus habebatur, quam superstitionis plebecula cultu plane diuino prosequi non verebatur, quod eam Romulus iactando plantasset. Ea de re PLVTARCHVS b) memoriae prodidit, eo loco, quo ex Palatio in circum maximum itur, sacram cornum fuisse; addita fabula, Romulum eo, sui experiundi gratia, ab Auentino lanceam corneam jaculatum esse; eam vero defixam altius, annitentibus multis, nunquam conuelli potuisse; lignumque nactum, plantiferam humum germinibus ramisque emisiss in eximia altitudinis cornum increuisse, ac velut sanctissimum templum in magna religione fuisse. Hinc SERVIVS c) illud Virgilii *jaculis increuit acutis per reuirit* exposuit, & tractum, addidit, ex historia. Nam Romulus captato augurio, hastam ex Auentino colle in Palatium

a) Silv. 13. 204.

b) Romulo p. m. 10. D.

c) Æneid. 1. 3. v. 46.

um jecit: quæ fixa fronduit, & arborem fecit.
Hinc OVIDIVS: d)

- - Palatinis herentem collibus olim,
Cum subito vidit frondescere Romulus ha-
stam:

Quæ radice noua, cum ferro stabat ad-
acto.

Et jam non telum, sed lenti viminis arbor,
Non exspectatas dabat admirantibus um-
bras.

Sic prodigium, vel ea conficta fabula, Ro-
mani ceperunt, statum imperii victricibus
armis diu florentem fore.

§. V.

Falluntur qui hastarum originem apud
Hetruscos quærent e) Vt dixi apud o-
mnes gentes, atque etiam in primis apud
Hebræos in vsu fuerunt. Hasta רמח &
חנית constabat scapho ligneo a superiori
parte cuspide ferrea להב probeque acumi-
nata instructo: & erat variæ longitudinis,
vt non solum cominus ea pugnaretur; sed
eminus quoque in hostem mitri posset.
Pinehas, Elhazaris filius, & Aharonis ne-
pos ex Israelitis quendam sua æstuantem
lasciuia publice cum scorto transfixit ha-
sta

d) Metamorph. l. 15. v. 560.

e) Vid. PITISCVS lex. antiq. Roman. v. *hastæ* inito

sta. f.) Debora gloriatur victoria sua, cum neque clypeus, neque hasta, quibus conati fuerint experiri hostes, in quadraginta millibus Israelis conspiceretur. g.)

Immensæ magnitudinis erat hasta Goliathi Philistæi. h.) Et frequens hastarum apud Ægyptios vsus. i.) Minerua apud HOMERVM k.) hoc majestatis signo armata proponitur.

Ἐίλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος, ἀκαχμένον ὀξεί

βριθὺ, μέγα, σίβαρόν, τῷ δάμνησι, σί-
χας ἀνδρῶν

Ἡρώων τοῖσιντε κατέσσεται ὀβριμοπάτην.

Sumsit autem validam hastam acuminatam acuto ere,

Grauem, magnam, firmam, qua domat ordines virorum

Heroum, quibus utique irascitur forti patre nata.

Achilles, apud eundem, l.)

Ἐκ δ' ἄρα σύριγγος πατρώϊον ἐσπάσατο
ἔγχος,

Bp̄=

f) Numer. c. 25. v. 7.

g) Jud. c. 5. v. 8.

h) I Samuel. c. 17. v. 7.

i) Jerem. c. 46. v. 4.

k) Odyssæ l. I. v. 99.

l) Iliados l. 19. v. 387.

βριθὺ, μέγα, σίβαρον, τὸ μὲν δ' δύνατ' ἄλ-
 λος Αἰχαιῶν
 πάλιν, ἀλλὰ μιν ὅσος ἐπίστατο πῆλαι Αἰχίλ-
 λεύς.

*Ex armamentario patriam extraxit hastam,
 Grauem, magnam, firmam, quam qui-
 dem non poterat alius Achiuorum
 Tractare, sed ipsam solus sciebat vibra-
 re Achilles.*

De Perfarum *doryphoris* testatur CVRTI-
 VS, m) quos ait, ex immortalium
 numero corporis regii fuisse custodes,
 & in aula excubasse: *μυλοφόρος* etiam di-
 ctos, obseruat BRISSONIVS, n) quod
 aurea mala hastis præfixa ferrent; eorun-
 demque satellitio, post Darium victum,
 ex Æliano docet, Alexandrum M. vsum fu-
 isse. o) Græcos hastis cominus pariter at-
 que eminus pugnasse, pluribus demonstrat
 PEIFFERVS, p) qui & hastæ partes sin-
 gulas seorsum describit. De Macedonibus
 omnium minime dubitandum: quorum
 exer-

m) Lib. 3. c. 3. n. 15.

n) De Perfarum regno l. i. §. 194. seq.

o) L. c. §. 197.

p) Antiq. Græcar. l. 3. c. 22. Confer. PAVSANIAS
 Lacon. f. Græciæ l. 3. c. 3. vbi docet, ex ære,
 heroum temporibus omnia pariter arma fuisse,
 hastas vero ima tantum, & summa cuspide
 æreas.

exercitationem in primis admirabantur ab illis oppugnati Affaceni, Indiae populi, & pila muralia, & excussas tormentis prægraves hastas negabant convenire mortalibus. q) Alexander M. a conuiuio impotens animi percurrit in regiae vestibulum vigili excubanti hastam abstulit, eaque Cliti latus transfixit. r) Et Macedones hastis junctis, valli vicem sustinentibus, non leue Romanis damnum intulerunt. s) Macedonum antiquissimorum *σάρισσα* hasta prælonga est. Ita LIVIVS: t) *arma, clypeus, sarissæque illis, sc. Macedonibus; Romano scutum, majus corpori tegumentum, & pilum, haud paulo quam hasta vehementius actu missique telum.* Idem: v) *impeditus intercursum suorum usus prælongarum hastarum (sarissas Macedones vocant) intulere signa Romane legiones, & pila in perturbatos coniecere.* Hasta, siue telum Gallis erat *gæsum*: FESTVS x) *graue jactum interpretatur.* CAESAR: y)

bo-

q) Q. CVRTIVS l. 8. c. 10. n. 32.

r) Idem l. 8. c. 1. n. 49. seqq.

s) Vid. LIVIVS l. 36. c. 18.

t) Lib. 9. c. 19.

v) Lib. 37. c. 42. confer. l. 36. c. 18. & ejud. l. 38.

c. 7. VEGETIVS l. 3. c. 24. LVCANVS l. 8.

v. 298. OVIDIVS metamorph. l. 12. v. 479. Q.

CVRTIVS l. 4. c. 15. n. 13.

x) Voc. *Gæsum*.

y) Bell. Gall. l. 3. c. 4.

hostes ex omnibus partibus, signo dato, decurrere, lapides gæsaque in vallum conjicere. Atqui LIVIVS z) etiam tribuit leuibus inter Romanos militibus. *Leues autem inquit, qui hastam tantum gæsaque gererent, vocabantur.* Alibi notat a) pastorali habitu, agrestibus telis, falcibus, gæsisque binis armatos. Neque adeo mirum, a VIRGILIO b) & qui eum imitatus est, SILIO ITALICO, c) *gæsa* vocari *Alpina*: cum a Romanis Galli etiam ipsi cis- & trans alpini nominantur. Longe nimis petita TVRNEBI d) & TAVBMANNI e) interpretatio, *Alpina* vocari, quasi præstantiora: cum montium siccior & aridior habitus lignum magis duret & adstringat, ventisque ibi ad soliditatem tundantur arbores: hinc & Homerum dicere, hastam Achillis e vertice Pelii montis cassam. Criticis *ἔγχος ἀνεμοτρεφές* durum & rigidum hastile. Quid ni paucis dicendum, *gæsa Alpina* vocari, quæ sunt Gallica? Tantosque viros non potuit latere POLLVCIS sententia, cui γαισός est δόρυ ὀλοσιδῆρον, *hasta pure*

z) Lib. 9. c. 36.

a) Lib. 9. c. 36.

b) Æneid. l. 8. v. 661.

c) Lib. 1. v. 629.

d) Advers. l. 23. c. 3.

e) In Virgil. Æneid. l. 8. comment. p. 851.

re ferrea. f) Germanilanceam, vel hastam, quam ad defensionem suam vt plurimum circumferebant, *frameam* nominabant: vnde vetus vocabulum eorum *pfriem* supereffe putant. Diserte TACITVS: g) *hastas, vel ipsorum vocabulo, frameas gerunt.* Vnde IUVENALIS: h)

- - - Tarpeiaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cyrrhaei spicula
vatis.

TACITVS i) frameas describit, angusto & breui ferro; sed ita acri, & ad vsum habili, vt eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus, veleminis pugnent: Vulgo Romani eminus hastis, cominus gladiis utebantur. vid. CICERO de senectute c. 6. extr. adeo quidem, vt eques scuto frameaque contentus sit: pedites quoque misilia spargere. Eodem teste, k) uxoribus, dotis loco, munera adferunt, non ad delicias muliebres quæsitæ, nec quibus noua nupta comatur; sed boues, & frenatum equum, & scutum cum framea gladioque. Refellendus hinc ISIDORVS, l) cui *framea gla-*

f) Vid. RHODIGINVS antiq. lect. l. 21. c. 18.

g) Germ. c. 6.

h) Satyr. 13. v. 78.

i) L. c.

k) Germ. c. 18.

l) Orig. l. 18. c. 6.

gladius est ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant. Ipsa est romphea. Framea autem dicta, quod ferrea est. Nam sicut ferramentum, sic framea dicitur, ac proinde omnis gladius framea. Tacitus autem vocabulum esse germanicum fatetur, quod omnium minime a ferro deriuari potest: atque etiam ille grauis historicus diserte frameam a gladio distinguit. Sic satis aperte, vt passim alibi in deriuandis Romanorum vocibus, Isidori fides vacillat.

§. VI.

Hastas ab antiquissimis temporibus, teste IUSTINO, m) homines cultu diuino profecuti sunt: forsitan quia Ioui sacrae arboris surculi. Siquidem mortales, nulla doctrina imbuti, nec lege, nec ratione, verum suo quisque ingenio, ac prout impetus animi tulit, deos geniosque adoprarunt, ac pro numinibus coluerunt. n) In primis quercum, maximasque arbores deos habuerunt: quas violare capitale est. o) Sunt qui arbitrantur, visco, quod in quercu

m) Hist. Philipp. l. 43. c. 3. Confer. ALEXANDER AB ALEXANDRO genial. dier. l. 6. 26. p. 204. seq. cum TIRAQVELLI annot. RHODIGINVS lection. antiquarum l. 21. c. 16.

n) PLINIVS hist. natur. l. 2. c. 7.

o) Vid. Q. CVRTIVS. l. 8. c. 9. n. 34.

querna arbore nascebatur, nullum praesentius numen esse. p) De lucis Germanorum, Graecorum, & Romanorum commemorare superuacuum est: q) *Hæc fuere*, PLINIVS r) ait *numinum templa, priscoque ritu simplicia rura etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant.* Ex eo hastarum diuino cultu, IUSTINVS quoque profitetur, s) Romanorum esse religionem, ut singulis Deorum simulacris hastam darent. Et hastas pro Marte Romanos coluisse, Varronis auctoritate, ARNOBIUS t) memoriae prodidit. PLVTARCHVS: v) *Tradunt veteres lanceam Quirim vocare solitos: ab Curete Funonis signum in pilo sublatum. Ad hæc, lanceam in regia positam, Martem vocari.* &c. Hastata apud HOMERVM x) describitur Minerua. Chæronenses deorum omnium maxime colunt sceptrum illud, quod Joui fabricasse Vulcanum, Homerus cecinit: a Joue acceptum, Mercurium dedisse Pelopi, Pelopem Atreo reliquisse, Atreum Thyesti, a Thyeste per manus traditum

te-

- p) PLINIVS hist. natur. l. 16. c. vlt.
 q) Vid. DEMPSTERVS paralip. ad Rosini antiq. Rom. l. i. c. 13.
 r) Hist. natur. l. 12. c. 1.
 s) Loc. cit.
 t) Aduersus gentes l. 6. pag. 116. edit. Elmenhorstanz.
 v) Romulo p. m. 12, D.
 x) Odyssæ l. i. v. 99. seqq.

tenuisse Agamemnomem. τῷτο ἔν τὸ σκῆπτρον σέβουσιν, δόρυ ὀνομάζοντες. καὶ εἶναι μὲν τι θειότερον ἔχῃ ἥμισυ δηλοῖ τὸ ἐστὺς ἀνθρώπου ἐπιφανὲς ἐξ αὐτῆ. Hoc præcipue sceptrum venerantur, hastam nominantes. Diuinitatis ei nescio quid inesse declarat id, quod ex ipso ab hominibus cernitur. y) Post pauca: z) ναὸς δὲ ἔκ ἐν αὐτῷ δημοσία πεποιημένους. ἀλλὰ κατὰ ἔτος ἕκαστον ὁ ἱερωμένος ἐν οἰκίᾳ ἔχει τὸ σκῆπτρον. καὶ οἱ θυσαί ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν θύονται, καὶ τράπεζα παράκειται παντοδαπῶν κρεῶν καὶ περμάτων πλήρης. Templum ei nullum est publice dedicatum: sed quotannis sacri eius curator in suis ædibus sceptrum (hastam) statuit. Ei res diuina quotidie fit, mensa apposta, cuiusvis generis carnibus & bellariis referta. Alexander, primus Pheræorum tyrannus, hastam, qua Polyphronum auunculum morti dedit, consecrauit, exornansque coronis illi, velut deo, obrulit, ac Tychonem eam appellauit. a) Ita quoque de Cæneo EVSTATHIVS, super Iliados primum, memoriæ prodidit, cum Neptuni munere ex puella vir factus esset, nullisque vulneribus afficiendus, vt Græci T. II. P. II. P di-

y) PAVSANIAS *Ææotic. siue Græc. l. 9. c. 40. p. m. 795.*

z) Cap. 40. extr.

a) PLUTARCHVS *Pelopidæ vita p. m. 86. C. Confer. RHODIGINVS lection. antiq. l. 21. c. 16. p. m. 1167.*

dicunt, ἄρετρος, in medio foro hastam sur-
rectam fixisse, eamque pro Deo haberi
jussisse.

§. VII.

Recensent multa hastarum prodigia; La-
nuuii hastam se commouisse; b) hastam
Martis Præneste sua sponte promotam; c)
Romæ ad Monetæ duarum hastarum spicu-
la arsisse; d) Fregellis in domo L. Atrei
hastam, quam filio militi emerit, interdiu
plus duas horas arsisse ita, ut nihil eius
ambureret ignis. e) Lanuuii ad Junonis
statuam hasta erat, quæ prodigio mota sæ-
pe fuit. Martis quoque statua in Numæ
sacrario ambabus manibus hastam ferebat,
quæ cum moueretur, hostiis majoribus à
pontifice maximo prodigium illud expia-
batur. f) Sic enim M. Antonio & A. Postu-
mio coss. factum est senatusconsultum:
QVOD C. JULIVS L. PONTIF. FILIVS NVNTIA-
VIT IN SACRARIO IN REGIA HASTAS MARTI-
AS MOVISSE DE EA RE ITA CENSVERVNT VTI
M. ANTONIVS CONSVL HOSTIIS MAJORIVS
JOVI ET MARTI PROCVRARET ET CETERIS
DIS QVIBVS VIDERETVR PLACANDIS VTI
PRO-

b) LIVIVS l. 21. c. 62.

c) Idem l. 24. c. 10.

d) Idem l. 33. c. 11.

e) Idem l. 43. n. 13.

f) A. GELLIVS noct. Attic. l. 4. c. 6.

de Jure Hastarum Dissertatio. 211

PROCVRASSET SATIS HABENDVM CENSVE-
RVNT SI QVID SVCCIDANEIS OPVS ESSET
ROBIGVS ACCEDERET.

§. VIII.

Præsentibus periculis, & fortes urgente
necesitate, ipsius etiam hastæ implora-
bant fidem atque auxilium: vt apud VIR-
GILIVM g) Turnus,

- - *Quæ in mediis ingenti adnixa columnæ
Ædibus adstabat, validam vi corripit ha-*
stam,

Actoris Arunci spoliū: quassatque tre-
mentem,

Vociferans: nunc, o nunquam frustratū
vocatus

Hasta meos, nunc tempus adest

§. IX.

Deorum manium apotheosin quoque, ha-
sta addita factam esse, conantur probare
ex LVCANO, h) vbi Cæsaris diuini im-
mortalitatem innuens,

Bella, inquit, pares superis facient ci-
uilia diuos:

*Fulminibus manes radiisque ornabit, & hastis,
Inque Deum templis iurabit Roma per umbras.*

P 2

g) Æneid. 1. 12. v. 92.

h) Lib. 7. v. 457. seq.

Vt supra docuimus, hastam sacram deorum immortalium statuis appositam fuisse: procul dubio illam quoque heroibus, post fata in Deorum numerum relatis addiderunt: vt bellorum praesides esse, istorum bella gubernari auspiciis, atque armis eam gloriam meruisse, significarent. Eius vero nullum in Lucani carmine vestigium: cuius meliores libri non *hastis*, sed *astris* habent. Et sic legendum esse, ex nummis quoque patet Iulii Caesaris, quibus stella apposita, diuinitatis index apparet. Verissimum tamen est, illis, quos voluerunt esse Deos, diuinitatis quoque signum addidisse. Nec raro heroes hastas suas veluti res sacras deorum simulacris obtulerunt. Vid. RHODIGINVS lection. antiq. l. 21. c. 16.

§. X.

Vt hastam veteres diuino cultu profecti sunt: per istam quoque sanctissimum ius iurandum praestare consueuerunt. Ita apud AESCHYLVM i) Parthenopaeus per hastam iurat, eamque pro deo colit. Et Graecorum in prouerbum abiit τὸ ναῦτος δόρυ, *Cenei hasta*, qui, Neptuno annuente, in virum e puella conuersus, id obtinuit, ne faucius vllis vulneribus fieri, aut ferro

oc-

i) Sept. contr. Theb. n. 535.

occumbere posset. Hoc vero illi moris fuit, ut omnes, qui ad eum venirent, per hastam suam jurare juberet. k) Æacides, i. e. Achilles, Æacinepos, apud VALERIVM FLACCVM: l)

*Hanc ego magnanimi spoliū Didymaonis
hastam,*

*Quæ neque jam frondes virides, nec pro-
feret umbras,*

*Vt semel est euulsa jugis, ac matre per-
emta*

*Fida ministeria, & duras obit horrida
pugnas,*

*Testor: & hoc omni ductor tibi numine
firmo. &c.*

§. XI.

Hinc fœderis pangendi & religiose vtrinque seruandi signum atque pignus aliquando gentibus hasta fuit. Sic Macroni, cujus gens Persica est, cum hastam more ipsorum barbaricam tradunt, aliamque, more gentis, quacum fœdere junguntur, accipiunt, se maxima & firmissima pactione teneri, & pari vinculo adstringi putabant. m)

P 3

§.

k) Vid. ERASMVVS chiliad. 4. cent. 1. adag. 80.
RHODIGINVS lection. antiq. 1. 21. c. 16.

l) Argonaut. 1. 3. v. 707.

m) Vid. XENOPHON de Cyri minoris expeditione 1. 4. ALEXANDER AB ALEXANDRO general. dier. 1. 5. c. 3. p. m. 623.

§. XII.

Et hoc in nuptiis apud veteres Romanos moris fuit, ut sponsæ caput *hasta celibari* comeretur. Vnde ARNOBIUS: n) *Nubentium crinem celibari hasta mulcetis.* Et hanc veterum consuetudinem OVIDIVS: o) respexit, ubi:

*Nec tibi, quæ capide matura videre
matri,*

Comat virgineas hasta recurua comas.

Vti scilicet Juno Curitis, quæ cum hasta fingeatur, & in cuius tutela matronæ erant, recens nuptæ propitia pulchram curaret procreandam prolem, suæque hasta fortiter aduersus hostes quoscunque vteretur. PLVTARCHVS p) notat, quod nubentis comam pilo, siue hasta discriminant, ad illud spectare, primas nuptias illarum scilicet à Sabinis raptarum, prælio quasi & hostiliter initas esse. Differte vero in hunc ritum inquit quæstionibus centuriatis Romanis: q) *Cur nubenti-*

um?

n) Aduersus gentes l. 2. pag. 54. edit. Elmenhorstianæ: Confer. ad h. l. ELMENHORSTIVS obferuat, pag. 63. BRISSONIVS de ritu nuptiarum p. 218. VOSSIVS de idololatria l. 2. c. 26. p. 434.

o) Fastor. l. 2. v. 560.

p) Romulo p. m. 9. C.

q) Oper. tom. 2. p. m. 629.

um comam haste cuspidē discriminant? An nota haec est, vi & bello primarum conciliata connubia fuisse? An discunt, ut viris junctae pugnacibus & bellicosus non mollem & effeminatum, sed modestum cultum adhibeant? - - An diuortium ea res denotat, ut solo ferro nuptias dissociandas? An pleraque connubialia ad Junonem referuntur, cui hasta existimatur sacra, pene omnia hasta sustentantur dictaque ea cognomine Quiritis est. Hastam enim quirim prisci dixerunt. Hinc & Martem vocatum praedicant Quirim. FESTVS: r) Celibari hasta caput nubentis comebatur, quae in corpore gladiatoris stetisset abjecti occisique, ut quemadmodum illa conjuncta fuerit cum corpore gladiatoris, sic ipsa cum viro sit. Vel quia matrone Junonis Curitis in tutela sint, quae ita appellabatur a ferenda hasta, quae lingua Sabινων Curis dicitur. Vel quod fortes viros genituras ominetur. Vel quod nuptiali jure imperio viri subicitur nubens: quia hasta summa armorum & imperii est.

§. XIII.

Vtebantur hastis non solum pedites, sed ipsi etiam equites; s) & hi quidem ut plurimum, aduersus hostem longius ab equo

P 4

r) Voc. Celibari hasta.

s) Nahum c. 3. v. 3. 2 Maccabeor c. 5. v. 2. 3. LIVI VS l. 2. c. 6. l. 6. c. 13. l. 40. c. 40. CAESAR de bello ciuili l. 1. c. 79. VEGETIVS l. 2. c. 14.

equo distantem, longioribus. Ea militaris hasta, Græcorum δόρυ, nomen fere commune est, & in plura valet, eam non solum denotans grandem qua cominus utebantur, verum etiam leuiorem, quam eminus jaculari solebant. STRABO, t) Eubœam describens, alii, inquit, utuntur misilibus, ut sagittarii, funditores, jaculatores; alii cominus valentibus, ut qui gladio, hastaque protenta. Est enim duplex hastæ usus: unus cominus, alter jaculando. Sicut & contus utrique inseruit vsui, quæ & cominus, & misili res geritur: idemque sarissa præstat & pilum. Euboenses autem valebant pugna stataria, quæ conserto pede & cominus peragitur. Hastis enim utebantur porrectis, ut Homerus ait:

Pugnaces, hastis intentis qui cupiebant
Rumpere thoraces. - - -

Cum, ut apparet, misiles alterius generis fuerint hastæ, qualis Achillea fraxinus Pelias, quam vibrare & conicere solus Achilles poterat, & qui dicit:

Tantum hasta jaculor, quantum haud
equare sagitta
Quisquam alius valeat. - - -

Misilem hastam intelligit. Et qui singulari certamine congregiuntur, primum hastis misili-

t) Geogr. I. 10. p. 309.

silibus rem gerere scribuntur, deinde ad gladios venire. Cominus autem pugnaces dicuntur, non modo qui gladio utuntur, sed qui collato pede hastam manu tenentes pugnant. Misilis hasta, siue telum, quod γέσπον Græci vocant, POLYBIO teste, v) habebat in longitudine duos plerumque cubitos, in crassitie vnum digitum. Ferrum erat vnus spithamæ, atque adeo extenuatum, & in aciem productum, vt necessario statim a primo jactu inflectatur, nec possint hostes retorquere. Hæc, quia mole & forma minor, plerumque dicta est *hasta velitaris*. Nam *velites*, quasi *volites*, aut *volitantes*, milites sunt levis armaturæ: quamuis me non lateat, ab aliis deriuari a βάλειν, siue jaculando. x) LIVIVS: y) *ex omnibus legionibus electi sunt iuvenes maxime vigore ac leuitate corporum veloces, eis parmæ breuiores, quam equestres & septena jacula quaternos longa pedes data; præfixa ferro, quale hastis velitaribus inest*. Habuit ergo hastas velitares quisque septem: quod eius primum ac præcipuum in pugna munus

P 5

v) Lib. 6. c. 20.

x) Vid. VEGETIVS de re militari l. 3. c. 16. & 24. FESTVS v. *aduelitatio* NONIVS c. 18. n. 12. TVRNEVVS aduers. l. 14. c. 11.

y) Lib. 26. c. 4. Conf. PLINIVS. hist. natur. l. 28. c. 4.

fuit jaculari. Idem: z) *Consul*, quia non cominus pugnam, sed procul, locis oppugnandis, futuram, præceperat animo, ingentem vim pilorum, velitarium hastarum, sagittarum-- parauerat. A velitari & manipulari hasta differebat amentata a) quæ grauior erat & major, & vt maiore impetu torqueretur, b) habena, vel amento media vincebatur, cui digitus inferebatur, ad conatum iactus adiuuandum. c) Amentum dicitur lorum, quo telum regitur & emittitur. Sic humor, apud LIVIVM, d) jaculorum amenta emollierat. SILIVS ITALICVS: e)

- - Omnis retro flatu occurrente refertur
Lancea, & interdum Rutulis cadit irritus ictus.

Atque idem flatus Pænorum tela secundat,
Et velut amento contorta hastilia turbo
Adjuvat.

Lo-

z) Lib. 38. c. 20.

a) Licet velitibus quoque hastæ fuerint traditæ amentatæ. CICERO in Bruto c. 78.

b) Hinc metaphorice TVLLIVS de oratore l. I. c. 57. argumenta ab alio petita vocat amentatas hastas acceptas oratoriis laceris viribusque torquendas.

c) Vid. TVRNEBVS aduers. l. 14. c. 11. l. 26. c. 12. DONATIVS dilucid. in Sueton. Caligulam c. 20. p. m. 605.

d) Lib. 37. c. 41.

e) Lib. 9. v. 507.

Lorum istud, reuinctum in media circiter hasta, manui & primoribus digitis illigabant leuiter, in emissu cum impetu soluendum. Hinc ISIDORVS: f) *Lancea est hasta, amentum habens in medio: dicta autem lancea, quia æqua lance, i. e. æquali amento ponderata vibratur. Amentum vinculum est jaculorum hastilium, quod mediis hastis aptatur. Et inde amentum, quo media hasta religatur, ut scilicet jaculetur.* g) Græcis *μεσάγκυλον* est telum amentatum, A. GELLIO h) teste, ubi & alia telorum & jaculorum genera recenset. Haud raro hastæ tormentis adigebantur ardentes. i) Hinc a Macedonibus victi Affaceni pila muralia, & excussas tormentis prægraues hastas negabant conuenire mortalibus. k) Hinc belli duces ingentem vim pilorum atque hastarum parare debebant. l)

§. XIV.

Vt hasta inter arma pugnantium præcipua erat: ea priuari, militibus summo dedecori esse videbatur. Hastas dare jubebant.

f) Origin. l. 18. c. 7.

g) Pl. vid. LIPSIVS poliorcet. l. 4. dialog. 5. TAVEMANNVS ad Virgil. Æneid. l. 9. comment. pag. 897.

h) Noët. Attic. l. 10. c. 15.

i) TACITVS histor. l. 4. c. 23. n. 6.

k) Q. CVRTIVS l. 8. c. 10. n. 32.

l) LIVIVS l. 38. c. 4.

bantur milites, quibus propter probra ignavia, aut luxuria, adimebantur: vti spes simul etiam illis merendi stipendia, suisque commodis vtendi, adempta esset. FESTVS: m) *Censio hastaria dicebatur, cum militi, multæ nomine, ob delictum militare, indicebatur, quod hastas daret.* Aliquando etiam militibus hastas, ignominia causa, diffringere solebant. Ita Iulianus imperator equites Tertianos, quod, in prælio aduersus Persas, legiones deseruissent, ademptis signis, hastisque diffractis, inter impendimenta, & sarcinas, & captiuos agere coegit. n)

§ XV.

Qui ludos dabant populo atque muneribus, publice non solum gladiatores, athletas, aliosque artium militarium magistros, verum etiam non raro hastatos componi curabant. Sic C. Cæsar Caligula edidit peregre spectacula, in Sicilia Syracusis *hasticos* o) ludos, & in Gallia Lugduni miscellos.

m) Voc. *censio*. Conf. ALEXANDER AB ALEXANDRO genial. dier. l. 2. c. 13.

n) Vid. AMMIANVS MARCELLINVS lib. 25.

o) Quamuis me non lateat, ab aliis aliter legi. vid. MARCELLVS DONATVS dilucid. p. m. 602. seqq.

los. p) Hodie vulgo *hastiludia* vocant, *Rem-Spiele*. Et quod *ἔγυον* Græce hastam significat, *Xystus*, vel *Xyllum*, ab illa voce denominari videtur, quæ porticus erat ampla et lata, ut in ea per hiemen athletæ sub tecto exercerentur. *Xystici* ergo, siue hastati, in ludis, modo cum gladiatoribus, modo cum scenicis, componuntur. De Cæsare Octauiano Augusto SVETONIVS q) memoriæ prodidit, quod athleticis conseruauerit priuilegia, & ampliauerit; gladiatores sine missione edi prohibuerit; coercionem in hi-ftriones ademerit; præterquam ludos & scenam. *Nec tamen, pergit, eo minus aut Xysticorum certationes, aut gladiatorum pugnas seuerissime semper exegit.* Seru. Sulp. Galba imperator constituit, ut si quid scenici, aut Xystici donatum olim vendidissent, auferretur emtoribus. r) Ab antiquissimis Numæ temporibus Romæ Salii Marti gradivo sacri sacerdotes, solemnifaltu per urbem procedentes, dextra lanceam, læua peltam præ se ferre solebant: quod pluribus alibi demonstratum iuimus, Libro de pueritia Latinæ linguæ c. 3. §. 13. §. XVI.

p) SVETONIVS Caligula c. 20. Conf. RHODIGINVS lection. antiq.

q) Cap. 45.

r) SVETONIVS Galba c. 15.

§. XVI.

Erant hastæ aliquando regibus, sceptri loco, imperii symbola: imo hastas ipsas Græci *συνπτερα* communi voce appellant. Ita Saulus e throno sapius Davidem hasta percutere voluit, s) filiumque suum Jonathani. t) Ab hasta, siue pilo, quod imperii gestare solebat insigne, Rutulorum antiquissimus rex dictus est *Pilumnus*; * quod nomen ipsius quoque Romuli fuit, qui & *Quirinus* ab hasta, Sabinorum vernacula appellabatur. Nam Sabini hastam vocabant *quirim*: v); unde Romulus *Quirinus*: ipso OVIDIO x) auctore qui,

- - *Quod hasta; inquit quirispriscis
est dicta Sabinis,*

Bellicus a telo venit in astra Deus.

Hetrusci hastam vocarunt *corim*, suosque reges *Coritos*, i. e. hastatos. Interpretantur alii hastatos Joves: quod *Itis* eorum lingua Juppiter esset, vel Jovis fiducia. Quo-

s) 1. Samuel. c. 18. v. 10. c. 19. v. 9. 10.

t) Samuel. c. 20. v. 33.

* Doctè idem Celeb. Auctor argumentum hoc excus-
sit, Partis præcedentis harum Symbol. p. 62. C. I.

v) Alii legunt *curim*. Vid. FESTVS in *Curis* & cæ-
libari *hasta*.

x) Fastor. l. 2. v. 477. Confer. SERVIVS ad Virgil.
Æneid. l. 1. c. 31. vers:

Eana fides, & Vesta Remo cum fratre Quirinus

Quoquo se res habeat modo, hasta cum diademate Hetruscorum Regum insignia erant. y) De communi & antiquissima consuetudine JUSTINVS z) testatur: vbi, *per ea*, inquit, *adhuc tempora*, quibus scilicet virgines eripiebantur Sabinis, *reges hastas pro diademate habebant*, quas Graeci *sceptra* dixerunt. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriam adhuc deorum simulacris *hastae* adduntur. Inprimis Junoni hasta erat sacra, vnde *Quiritis*, vel *Curitis* cognominata est: quod vt supra notauimus, hastam prisci *quirim* vel *curim* dixerunt. Et Martem *Quirim* vocatum praedicant. a) Constat enim facile inter omnes, quod, vt verba etiam FESTI b) faciam mea, *hasta summa armorum & imperii est*: quam ob causam viri fortes ea donantur. Inde VIRGILIUS: c)

*Olim arbos, nunc artificis manus aere
decoro*

Inclussit, patribusque dedit gestare Latinis.
Ne-

y) Vid. AONIUS historia Hetrusca. SICCAMI de centumviri. iudicio l. 2. c. 3.

z) Lib. 43. c. 3.

a) Vid. PLUTARCHVS Romulo p. m. 12. D. & quæst. centur. Rom. operum vol. 2. p. m. 629. Confer. FESTVS v. *Celibari hasta*.

b) Voc. *Celibari* extr.

c) Æneid. l. 12. v. 210.

Neque aliter quam de imperii signo ver-
sus apud PLVTARCHVM d) intelligendi
sunt:

*O dextra quam tenere hastam manus cupis,
Cupidinem ast extorquet imbecillitas.*

Consulatur omnino elegans GOTTLIEB
CORTTE dissertatio de origine & jure sce-
ptorum, e) qui pluribus hastam, vel ru-
dius lignum, in regis manu luculentum
imperii signum fuisse demonstrat. E-
tiam recentiori Francorum atate, signum
imperii fuerunt hastæ, ac regibus scepro-
rum loco: vt de Guntramo rege GREGO-
RIVS TVRONENSIS f) memoriæ prodi-
dit: *Data in manus Childeberti hasta, ait:
hoc est indicium, quod tibi omne regnum me-
um tradidi.* Et AIMOINVS: g) *Hastam,
quam manu gerebat, nepoti tradidit, inqui-
ens: hoc, amantissime nepos, indicio noueris
te mihi successurum in regno.* Etiam narrant,
cum anno MLXXIX. Henricus IV. Im-
perator contra Rudolphum, Sueuiæ du-
cem, egregia ad Fladenheimium, Vladis-
lao,

d) Anseni sit tradenda resp. oper. moral. p. m. 116

e) Dissertatio hæc sub præsidio CHRISTIANI
GODOFREDI HOFFMANN in illustri Viadri-
na prodiit 1724. postea aliquoties recusa.

f) Lib. 7. c. 33. apud MARQ. FREHERVM cor-
pore Franciæ historiæ veteris & sinceræ.

g) Lib. 3. c. 68. ibid.

lao, Bohemiæ duce suppetias ferente, positus esset victoria, atque Bohemus in ea pugna regiam Rudolphi hastam nactus esset: a Casare hanc ipsi, ob res præclare gestas, fuisse donatam, ac postea Bohemorum regibus insigne imperii solemne factam; h) Ad quem vero provocant, ÆNEAS SYLVIVS i) ea dere ne *χρὸ* quidem habet. Nec facile quicquam apud DVBRAVIUM, GOLDASTVM, STRANSKY, aliosue reperies. Vbi legimus hastam regibus sceptri fuisse loco imperii signum, necesse non est hastas breuiores intelligere, quod M. ANTON. DELRIVS k) voluit: sed illa ipsa fuerunt arma, quibus in hostem pugnare solebant. Quamuis enim postea, vt facilius possint teneri manu, hæc decora fuerint immutata: prisca illa tempora ineptum plane est facere adeo delicatula. Et hastas satis longas fuisse, quibus fere in bellis utebantur, in nummis & statuis, Deorum atque regum veterum monumenta ostendunt.

§. XVII.

Vbicunque Reges, Duces, vel Principes essent, hastas vt plurimum secum ha-

T. II. P. II.

Q

be-

h) GELLIVS de vario hastæ apud veteres vsu §. 6. miscellaneis Lipsiensibus tom. 9. obseru. 183. P. 34.

i) Histor. Bohemica c. 22.

k) Ad Senecæ Thyest. v. 229.

bere solebant: l) quas, vbi dormientes, vel otiosi, requiebant, humi plurimum, versus cervical, infixas habebant. m) Diomedem, cum sociis dormientem in armis, HOMERVS n) scribit, hastas ita habuisse collocatas, vt rectæ starent ἐν σταυρωσίν, in cuspide. Vbi EVSTATHIVS: σταυρωσίν dicitur ferramentum quoddam, in quo humi defixo collocabantur hastarum calces. Rationem hastarum ita disponendarum hanc reddit DIO CHRYSOSTOMVS, o) de regno loquens: Diomedem vero valde dure reclinavit super tergore bouis agrestis, figens in circuitu hastas, non ornatus gratia, sed vt paratæ ad accipiendum essent. In tentoriis magnam solebant hastarum seruire copiam: vt, fracta qua pugnabant, in continenti possent capere alteram. Ita Meriones, Idomenei famulus, apud HOMERVM, †) quare veniret rogatus, venio, inquit, si qua tibi hasta in tentoriis relicta est, allaturus. Hanc enim jam confregimus, quam prius habebam, scutum Deiphobi feriens superbi. Cui herus respondit: hastas quidem si volue-

l) 2 Samuel. c. 1. v. 6. c. 2. v. 23.

m) 1 Samuel. c. 26. v. 7. 8.

n) Iliados l. 10. v. 120.

o) Orat. 2.

†) Iliad. l. 13. v. 256.

volueris, & unam & viginti inuenies, stantes
in tentorio ad atria collucentes Troianas, quas
a cæsis abstuli.

§. XVIII.

At domi principes armentaria habebant, hastis refertissima. Sic Pallas Minerva, vel qui eam comitabatur, apud HOMERVM p)

Ἐγχεος μὲν ῥ' ἔστησε Φέρον πρὸς κίονα^{καὶ} μαι-
Δερδόκης ἔντοσθεν ἐν ξίσι, ἐνθάπερ ἄλλα;
Ἐγχεὶ Ὀδυσσεὺς ταλασίφρονες ἔσατο πολλὰ.

Hastam quidem statuit ferens ad co-
lumnam longam,

Intra armarium bene politum, ubi utique
aliæ

Hastæ Vlyssis prudentis stabant multæ.

Et Achilles, apud eundem, q) ex arma-
mentario patriam extraxit hastam, gra-
uem, magnam, firmam, quam, præter
eum, nemo Achæorum tractare aut vi-
brare poterat. Etiam in basilicis atque
templis aliisue magnificis palatiis repositas
custodiebant hastas. Sic Romæ, vt LIVI-
Q 2 VS

p) Odyssæ 1. 1. v. 127.

q) Iliados 1. 19. v. 387.

VS r) memoriae prodidit, ad Monetæ duarum hastarum spicula arserunt.

§. XIX.

Cum hostibus gentes vellent indicere bellum, quæ inter arma habebatur pacipua, hastam mittere solebant. FESTVS: s) *Carthaginenses cum bellum vellent, Romanam hastam miserunt.* Et A. GELLIVS t) meminit epistolæ a Q. Fabio imperatore ad Carthaginenses datæ, qua fuerit scriptum: populum Romanum misisse ad eos hastam, & caduceum, signa duo belli aut pacis: ex quibus, vtrum vellent, eligerent: quod elegissent, id vnum vt esse missum existimarent. Carthaginenses respondisse, neutrum sese eligere: sed posse, qui attulissent, vtrum mallent, relinquere: quod reliquissent, id sibi pro lecto futurum. Subjungit, M. Varronem, non hastam ipsam, neque ipsum caduceum, missa dicere, sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera hastæ simulacra fuerunt incisa. Sic Rhodienses quoque, apud POLYBIVM, v) legatos Byzantium cum tribus triremibus miserunt,

r) Lib. 33. c. 11.

s) Voc. *hastæ*.

t) Noct. Attic. 1. 10. c. 27.

v) Hist. 1. 4. p. m. 426.

runt, volentes id, quod in proverbio est, hastam simul atque caduceum. x)

§. XX.

Vel hastam feciales, quorum princeps & dux pater patratus erat, & ferratam, aut sanguineam præustam, ad hostium fines projiciebant. y) Eaque hasta fecialis nominabatur. Inter bellicas ab Anco Marcio, rege Romanorum, institutas ceremonias, & hanc fuisse legimus, ut fecialis hastam emitteret ferratam, aut sanguineam præustam in fines eorum, quibus bellum indicturus erat. z) Atque tum demum, ut VIRGILIUS a) loquitur, certare odiis, tum res rapuisse licebat. Eandemque hastam sanguine infectam in agrum hostilem projiciendi consuetudinem apud Persas quoque fuisse, ex AMMIANO MARCELLINO b) discimus. Ritus, qui apud Romanos obtinuit, SERVIVS diserte

Q 3

ex-

x) Confer. ERASMVS chiliad. 2. cent. 10. adag. 96. *Hasta caduceum*, RHODIGINVS lect. antiq. l. 21. c. 16. p. m. 1168.

y) Vid. ALEXANDER AB ALEXANDRO. genial. dier. l. 5. c. 3. p. 625. cum TIRAQVELLI annotationibus.

z) Vid. LIVIUS l. 1. c. 32.

a) Æneid. l. 10. v. 14.

b) Lib. 19. c. 2.

c) Æneid. l. 9. v. 52.

exponit ad versus VIRGILII: c)

*En, ait, & jaculum intorquens emittit in
auras,*

*Principium pugnae: & campo sese arduus
infert.*

Hoc, inquit, de Romana solemnitate tractum est. Cum enim vellent bellum indicere, pater patratus, h. e. princeps fecialium proficiscebatur ad hostium fines, & praefatus quaedam solennia, clara voce dicebat, se bellum indicere propter certas causas, aut quia nec abrepta animalia, nec obnoxios reddiderant. Et haec clarigatio dicebatur e claritate vocis. Postquam clarigationem hasta in eorum fines missa, indicabatur jam pugnae principium. Post tertium autem & tricesimum diem, quam res repetissent ab hostibus, feciales hastam mittebant. Posteris temporibus, cum, propter imperii magnitudinem, pater patratus ad fines hostium mitti non posset, consul, qui belli dux erat futurus, ex columna ad aedem Bellonae, prope portam Carmentalem, hastam mittebat versus eam partem, in quam iturus erat. OVIDIVS:

d) *Prospicit a tergo summum brevis area cir-
cum,*

*Est ubi non parvae parua columna
notae.*

Hinc

*Hinc solet hasta manu belli prænuntia
mitti*

*In regem, & gentes, cum placet arma
capi.*

Ad cujus illustrationem præstat audire
SERVIVM: Cum Pyrrhi temporibus aduer-
sum transmarinum hostem bellum Romani ge-
sturi essent, nec inuenirent locum, ubi hanc so-
lennitatem per faciales indicendi belli celebra-
rent, dederunt operam ut vnus de Pyrrhi mi-
litibus caperetur, quem fecerunt in circo Fla-
minio locum emere, ut quasi in hostili loco jus
belli indicendi impleverent. Denique in eo loco
ante pedum Bellonæ consecrata est columna. e)

§. XXI.

Et hasta projecta veteres rem aliquantū
occupare & sibi vindicare solebant. Ita
Alexander magnus in Asiam trajiciens,
primus Macedonum e naui hastam jacula-
tus, littori Asiæ eam infixit, ac statim e
naui exiliuit, visus quodammodo, ex DI-
ODORI SICVLI f) sententia, ope deo-
rum captiuam terram occupare.

§. XXII.

Si qua ciuitas vi subacta, hostili incurfu
diripienda foret, a duce exercitus, in edi-
to

Q 4

e) Pl. confer. PITISCVS lex. ant. Rom. voc. *hasta*
facialis.

f) Biblioth. histor. l. 17. c. 2. princ.

to loco, hasta ponebatur: vt significaretur, illam non deditioe, aut pacto, sed vi captam diripi licere, & in bona ciuium ipsasque personas grassari. Eaque hasta cruenta vocabatur. g) Sed rubri fuisse coloris, SICCAMA; h) sine auctore, ex Ciceronis loco male intellecto, docet. i) Quicquid hasta, armis, bello, ex hostibus capiebatur, jure gentium certe victorum erat: ac liberi homines, bello capti, in seruitutem redigebantur. Gentium quoque omnium si origines in memoriam reuocare velimus: dicendum, plerasque possessiones suas jure belli obtinuisse. Æthiopum regnum inuasit Assyrii, Assyriorum Babylonii, Babyloniorum Persæ, Persarum Macedonès, Macedonum Romani. Eò gentium jure cum regna & dominia niterentur: rata & firma eorum, quæ bello quasita erant, defendebatur auctoritas, & iusta habebantur.

§. XXIII.

Mitior paulo videtur eorum fuisse conditio, quos subjugabant, siue sub jugum mit-

g) CICERO de officiis l. 2. c. 8. ALEXANDER AB ALEXANDRO genial. diar. l. 3. c. 16. cum TIRAQUELLI annotat. p. 376.

h) De centumuirali judicio l. 2. c. 3.

i) Conf. GRÆVIVS præfat. tom. 3. thesauri antiq. Roman. & PITISCVS lex antiq. Rom. tom. 1. p. 893.

mittebant, vt victoris potestatem, suam vero subjectionem deuotionemque agnoscerent. Et hic rursū insignis erat hastarum vsus. Nam tribus hastis jugum fieri solebat: fixis humi duabus, vnaque super eas transuersa deligata. Sub ejusmodi jugo victos duces militesque abire jubebant, vt gentem subactam domitamque esse testarentur. Ita L. Quintius Cincinnatus dictator, qui Æquos, gentem ferocissimam, vicit, se professus est sanguinis Æquorum non egere: licere abire, sed vt exprimatur tandem confessio, sub jugum abituros. k) Num primus fuerit hastæ tam ignominiosæ auctor, non facile dixerim. l) Aliquando, cum Romanis ad Caudium minus faueret fortuna, consules primi prope seminudi sub jugum missi: tum vt quisque gradu proximus erat, ita ignominia objectus: tum deinceps singulæ legiones: circumstabant armati hostes, exprobrantes eludentesque: gladii etiam plerique intentati: & vulnerati quidam necatique, si vultus eorum indignitate rerum acrior victorem offendisset. m) Paulo post

Q 5

k) LIVIUS 1, 3. c. 28. extr.

l) Vid. clariss. JOH. GIDEONIS GELLII differt. de vario hastæ apud veteres vsu, miscellaneis Lipsiensibus tom. 9. obseru. 183. pag. 32.

m) LIVIUS 1, 9. c. 6. init.

post septem millia militum Samnitium sub
jugum missa fuerunt. n)

§. XXIV.

Captiui sub hasta veneunt, quos Græci
δορυκλάτες καὶ δορυκτῆτες vocant. o) Et
quoties bona proscriptorum, præda, vel
hostium manubiæ venales erant, hasta
publica ponebatur. Hinc CICERO: p)
*Dum homines perditī hastam illam cruentam &
meminerint, & sperabunt, quam P. Sulla cum
vibrasset, dictatore propinquo suo, idem XXXVI.
anno post a sceleratiore hasta non recesit.*
Quam dicitur Sulla vibrasse, Cicero cru-
entam vocat, quia publice hasta illa Ro-
mæ in foro posita ciuium in bello & pro-
scriptione jugulatorum bona, sanguine ef-
fuso parata, non sine scelere vendebantur.

§. XXV.

Vt hodie non raro victores fortesque
viri a magistratibus suis ense, vel gladio,
donantur: ab antiquissimis temporibus ha-
sta fuit signum honoris, atque fortitudi-
nis præmium. FESTVS: q) *Romani for-
tes*

n) Idem l. 9. c. 15.

o) FESTVS v. *Celibari hasta*, extr.

p) De officiis l. 2. c. 8.

q) Voc. *hasta*, & *celibari hasta*, extr.

tes viros sepe hasta donarunt. SERVIVS r)
Hoc sc. hasta pura, quam sine ferro inter-
pretatur, fuit premium apud majores ejus,
qui hunc primum vicisset in proelio, sicut ait
Varro in libris de gente populi Romani. SVE-
TONIVS: s) *Quem Britannico triumpho in-
ter militares viros hasta pura donavit.* PLV-
TARCHVS: t) lancea donari consueuisse
illos, qui in bellis acriter ac strenue pu-
gnantes, fortitudinis laudem meruissent:
proinde effectum esse, vt Romulus, velu-
ti Martius quidam Deus ac pugnax, Qui-
rinus diceretur. FESTVS v) *hastas donati-
cas vocat.* Vnde POLYBIVS quoque: x)
*Imperator ei, qui hostem vulnerauerit, hastam
donat.* Græce γαῖσον appellauit, quod ja-
culi genus nouimus vt plurimum pro hasta
sumi. Et SILIVS ITALICVS: y)

*Hec tunc hasta decus nobis, pretiumque
secundi*

Vulneris. - - -

Eoque nomine C. Sicinnii Dentati com-
mendatur virtus; quod, PLINIO z) teste,
cum

r) Æneid. 1. 6. v. 760:

Ille, vides, pura iuuenis qui nititur hasta;

s) Claud. c. 28.

t) Romulo p. m. 12. D.

v) Voc. optionatus.

x) Lib. 6. c. 37.

y) Lib. 6. v. 291.

z) Hist. natur. l. 7. c. 28:

cum aliis muneribus, tum hastis duodeuiginti donatus erat.

§. XXVI.

Et hasta signum jurisdictionis erat. Sic judicia centumuiralia, quoties conveniebant judices, hasta posita indicabantur: imo centumvirorum judicia in duas hastas diuisa erant. a) Hinc VALERIUS MAXIMUS b) hastæ judicium vocat, SVETONIUS c) vero centumviralem hastam. MARTIALIS, d)

Hunc inquit, miratur adhuc centum grauis hasta virorum.

Et STATIVS: e)

Cessat centeni moderatrix judicis hasta.

De centumvirali hasta & judicio, quantum quidem satis, putamus, in ea dissertatione scriptum fuisse, qua demonstraui-
mus nuper, lege Æbutia legum XII. tabulis non derogari. Hasta vero centum-
uiris præfixa fuit: vt summum & popula-
re judicium esse indicaret: cum ex vni-
uerso populo Romano ad hoc judicium
sortiti: & supremam illis judicandi potesta-
tem

a) QUINTILIANVS orat. instit. 1, §. c. 2.

b) Lib. 7. c. 8.

c) Aug. c. 36.

d) Lib. 7. epigr. 62.

e) Silu. 4. 4. 43.

tem esse commissam, a quibus prouocari non liceret. Ad istos intricati juris, ac difficillimæ, non facti, sed juris, & de aequitate controuersia deferebantur. f)

§. XXVII.

Hastæ subiciebantur ea, quæ publice venum dabantur: quia signum publicæ fidei præcipuum erat *hasta*, g) & *publica* vocabatur, vel etiam *præconis*. Ita CICERO: h) *Insignibus atque insulis imperii venditis, quibus ornatam vobis maiores vestri remp. tradiderunt, jubent eos agros venire, quos rex Mithridates in Paphlagonia, Ponto, Cappadociaque possederit. Num obscure videntur prope hasta præconis insectari Cn. Pompeji exercitum &c.* Hasta prætoris, seu publicæ venditionis, ponebatur, cum ex prætoris edicto bona alicujus essent vendenda: reo scilicet contumaciter emanente, aut parente quidem, sed causa cadente: vt parti aduersæ illius bona addicerentur: ipsaque venditio missionem in bona decretalem post diem XXX. sequeretur. Cur hastam posuerint Romani, res auctionis lege publice distrahentes, alii aliud senti-

f) Vid. SICCAMA de centumuiral. jud. l. 2. c. 3. POLLETVS for. Rom. l. 3. c. 14.

g) FESTVS v. *hasta*.

h) Orat. de lege agraria contra Rullum c. 2.

tiunt. Vt belli jure sibi vindicant aliena, sibi persuadent, hasta significari, quæ vendita, optimo jure emi, ac possideri perinde ac si fuerint emta res bello quaesita. Alii putant, hastæ signo Romanos indicare voluisse, euictionem earum rerum belli & armorum periculo se præstituros. Sufficit, hastam potestatis, justitiæ, ac publicæ fidei symbolum esse: quo sane tyranni sæpius abuti videbantur; res vi ac nefario conatu rapere alienas; & jus hastæ haud raro aduersus inopes inclementer augere. i) Sed fuerunt etiam non raro homines nequam, qui, nullius rei habita ratione, suis solummodo voluerunt indulgere voluptatibus, etiam si caput ipsum venale sub hasta præbere debuerint. Vnde PLAVTVS: k)

*Vbi sunt isti plagipatide, ferritribaces
viri?*

*Vel isti, qui trium nummorum caussa subeunt
sub hasta?*

Et JUVENALIS: l)

*- - maneat, qui nigrum in candida
vertunt,*

*Quis facile est ædem conducere, flumina,
na, portus,*

Sic

i) Vt TACITVS loquitur annal. I. 13. c. 28.

k) Mostell. A. 2. S. I. v. 9.

l) Satyr. 3. v. 29.

*Siccandam eluiem, portandum ad busta
cadauer,
Et præbere caput domina venale sub hasta.*

§. XXVIII.

Proscriptorum, vel armis subactorum, bona sub hasta publice vendebantur: vt CICERO m) conqueritur, hastam in foro positam, & bona ciuium voci subiecta fuisse præconis. Alibi n) de Sulla scribit, ausum dicere, hasta posita, cum bona in foro venderet & bonorum virorum, & locupletium, certe ciuium, prædam suam se vendere. *Secutus est, de Cæsare scribit, qui in caussa impia, victoria etiam fœdiore, non singulorum ciuium bona publicaret, sed vniuersas prouincias regionesque vno calamitatis iure comprehenderet -- Nec vero unquam bellorum ciuiliū semen & caussa deerit, dum homines perdit hastam illam cruentam & meminerint, & sperabunt, quam P. Sulla cum vibrasset, dictatore propinquo suo, idem sexto tricesimo anno post a sceleratiore hasta non*

m) de officiis l. 2. c. 23.

n) L. c. cap. 8. Confer. ejusdem Philipp. orat. 8. c. 3. vbi, hasta, inquit, Cæsaris, patres conscripti, multis improbis & spem assert, & audaciam. Viderunt enim, ex mendicis fieri repente diuites. Itaque hastam semper videre cupiunt ii, qui nostris bonis imminet: quibus omnia pollicetur Antonius.

recesfit. His omnino similes intelligendi sunt apud SENECA, o) quos hasta prætoris infami lucro, & quandoque suppuraturo, exercet. Nam & inuidiam, & odium, ejusmodi venditiones habent: famamque lædunt alienam. Vt TACITVS p) de Corbulone prætorio negotii testatur executionem suscepisse, quod haud perinde publice vsui habitum, quam exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus & hasta seuiebat. Alibi: q) Exactioni XXX equites Romani præpositi, nouum officii genus, & ambitu ac numero onerosum: ubique hasta, & sector, & inquieta vrbs auctionibus. Sic sæpe videbis capita principum sub ciuili hasta venalia. r) Vel, vt poeta s) loquitur,

- Præbere caput domina venale sub hasta.

Subhastationis originem Romani a Porfennæ temporibus deriuare conati sunt: qui descendens ab Janiculo, castra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus Etruriæ aruis commeatu, Romanis dono dedit; inopi tum vrbe ab longinqua obsidio-

o) De breuitate vitæ c. 11. extr.

p) Annal. l. 3. c. 31. extr.

q) Histor. l. 1. c. 20. n. 4.

r) SENECA de ira l. 1. c. 2.

s) IUVENALIS satyr. 3. v. 33.

dione. Ea deinde, ne populo immisso diriperentur hostiliter, venisse, bonaque Porsennæ appellata. Hinc inter cetera bonis vendendis solemnia morem mansisse bona Porsennæ regis vendendi. t) Si, quæ ad fiscum pertinebant, publice vendebantur, *hasta* erat ponenda *fiscalis*: neque illorum sine hasta venditio rata habebatur: nam auctoritate principis, & ejus, qui principis nomine ei præesse debebat, facta non esse videbatur. v) *Prætoris* vero *hastæ* subiciebatur quicquid, lite superata, creditoribus a magistratu adjudicatum: qui cum desideraretur ut hasta præesset: decemviri litibus judicandis sunt constituti. w)

§. XXIX.

Sicubi res aliæ sub hasta veniebant, quarum justa possessio dominum ostendebat pro lubitu vendere, aliisque dato pretio, permittere, quibus ipse abundaret: emtores accedebant læti, & sine injuria vel ignominia cujusquam suo utebantur jure. Vbi vero bona proscriptorum vendebantur.

t) LIVIUS l. 2. c. 14. confer. PLUTARCHVS in Poplicola.

v) Lib. 1. & 2. C. de jur. fisci SICCAMA de contum. iur. jud. l. 2. c. 3.

w) §. 29. l. 2. D. de origine juris.

bantur: ad hastam raro, vel nunquam accedebant, quibus ille displicebat funestus proscribendi modus. Atque ita CORNELIVS NEPOS x) intelligendus est, qui de T. Pomponio prædicat, ad hastam publicam nunquam accessisse. Et CICERO y) memoriæ prodidit: *hasta posita pro æde Jovis Statoris, bona Cn. Pompeii Magni voci acerbisime subjecta præconis. Expectantibus omnibus, quisnam esset tam impius, tam demens, tam diis hominibusque hostis, qui ad illud scelus sectionis auderet accedere, inuentus est nemo, præter Antonium. Antequam vero hasta posita, res pluris licitanti addicerentur, diu voci præconis subjecta fuisse videtur.* Ita THEOPHRASTVS: z) *οἱ μὲν ἔν δια κήρυκος κελεύσιν πωλεῖν καὶ προκηρύττειν ἐκ πλειονων ἡμερῶν. Sunt qui per præconem res vendi jubeant, & plures ante dies prænunciari.*

§. XXX.

Hasta salutis erat, vbi in summa rerum inopia, vel annonæ caritate, ad famem subleuandam, hasta posita, publice frumentum venum dabatur. QVINTILIANVS: a) *sed si semel ponis hastam salutis, &*
re-

x) Attic. c. 6. n. 3.

y) Philipp. orat. 2. c. 26.

z) Apud STOBÆVM serm. 42. p. m. 278.

a) Declamat. 12.

redemptores vitæ admittis, melius vendes. Et
aque hasta etiam frumentaria vocatur.

§. XXXI.

Sic quoque sub hasta locabantur vecti-
galia & tributa de quibus LIVIVS: b)
*Vectigalia summis pretiis, vltro tributa infi-
mis locauerunt. Quas locationes cum senatus
precibus & lacrumis publicanorum victus indu-
ci, & de integro locari iussisset: censores edi-
cto summanis ab hasta, qui ludificati priorem
locationem erant, omnia eadem paulum immi-
nutis pretiis locauerunt. Pari modo loca-
bant reip. redditus alios quoscunque, & a-
grorum prouentus. Ita COLVMELLA:*
c) *in hoc Latio & Saturnia terra, vbi dii cul-
tus agrorum progeniem suam docuerant, ibi
nunc ad hastam locamus, vt nobis ex trans-
marinis prouinciis aduehatur frumentum. OVI-
DIVS: d)*

Aut populi redditus positam componet ad
hastam,

Et minui magnæ non sinet urbis opes.

Et elegia mox sequenti alia: e)

Nunc longi redditus hastæ supponere lustrî
Credet, & exacta cuncta locare fide.

R 2

Hic

b) Lib. 39. c. 44.

d) Ex Ponto l. 4. eleg. 5.

e) Eiusdem libri eleg. 9.

Hic frequens publicanorum ordo : f) quos Cæsar, remissionem petentes, tertia mercedum parte releuauit: ac ne in locatione nouorum vectigalium immoderatus licerentur, propalam monuit. g) Alioqui censoriam, seu locationis hastam censores S. P. Q. R. nomine & auctoritate vectigalia & tributa locaturi in foro figebant.

§. XXXII.

Ex communi vocis significatione, cum *magistri* non solum doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum, & omnes dicantur, qui ceteris præfecti & pluris faciendi: h) *magistri* etiam dicuntur, qui boni cuiuscunque generis sub hasta vendunt. CICERO: i) *Vna agebant ceteri creditores: in quibus erat Lucullus & P. Scipio: & is, quem putabant magistrum fore, si bona uenirent, L. Pontius. Rursum: k) Alterum, quod sine edicto satis commode transigi non potest, de hereditatum possessionibus, de bonis pos-*

f) De quibus vid. obseruationes nostræ ad Ciceron. l. 1. epist. 9. n. 77. seqq.

g) SVETONIVS Cæsar. c. 20.

h) Vid. FESTVS v. *magisterare*, i. e. regere, temperare, moderari.

i) Ad Atticum l. 1. epist. 1.

k) Ad Attic. l. 6. epist. 1.

posidendis, magistris faciundis vendendisque, ex edicto & postulari, & fieri solent. Atque ex eo solum intelligendus Ciceronis locus, qui usque ad ænigma peruenit. Dixit enim in Pletorium, Fonteji accusatorem, eius matrem, dum vixisset, ludum; postquam mortua esset, magistros habuisse. Dicebantur enim, dum vixit, infames feminae ad eam conuenire solitæ: post mortem ejus bona veniebant. l) Hic ergo per translationem ludus, per ambiguitatem magistri dicti sunt. Ita quoque RHODIGINVS m) explicandum putat illud CICERONIS, n) *heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quam putaramus.* Sed proverbium a pueris desumptum, alibi diximus, o) qui, magistro absente, tabulas egregie pictas contrectare soleant: & dictatorem innuere Cæsarem; quod magister esset populi.

§. XXXIII.

De jure hastarum sufficit hæc subito monuisse: quod ad usum illarum in venditione rerum publica singularem attinet, consulantur JVNIVS RABIRIVS de hastarum

R 3

&

l) Vid. QVINTILIANVS instit. orator. l. 6. c. 3

m) Lession, antiq. l. 21. c. 17. p. m. 1170.

n) Ad diuersos l. 7. epist. 25.

o) Obseruat. ad h. l. p. 475.

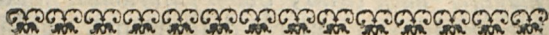
246 Henr. Heisen Dissertatio prior

& auctiorum origine ac ratione; p) quem pluribus in locis castigat JOH. GEORGIUS GRÆVIVS prolegomenis, quæ ad thesaurum antiquitatum Romanarum, tertio volumine scripsit; JOH. OTTO TABOR disp. de fide & jure hastæ fiscalis; q) JOH. GOTTFR. BAVER dissert. de consignatione & taxa rerum sub hasta venalium, r) alii, qui sparsim quædam de hasta memoria prodiderunt.

p) Apud GRÆVIVM thesauro antiq. Roman, vol. 3. p. 19. seqq. edit. Venet.

q) Operibus, quæ Lipsiæ prodierunt, 1688. fol. vol. I. num. I.

r) Quæ Lipsiæ prodit, 1726



II.

HENR. HEISEN
DISSERTATIO PRIOR
DE
IMPERATORIA MAJESTATE
A PRIMIS
HISTORIÆ AVGVSTÆ CON-
DITORIBVS INDIGNISSIME
HABITA.

CONSPECTVS :

§. I. *Potissima causa scriptiois hujus aliorum
est silentium.* §. 2. *Ordo tradendorum
cum*

cum hac, tum sequenti disputatione. §. 3. No-
luerunt primi imperatorum historici vera refer-
re; id quod probatur testimonio Josephi. §. 4.
Cujus adstruitur veritas. §. 5. Et ab objectione
vindicitur. §. 6. Deinde gemino Taciti loco.
§. 7. Suetonius etiam male fidei ex merito in-
simulatur. §. 8. Ex libellis famosis potissimum
historias suas primi augustorum scriptores con-
farcinarunt. §. 9. Quod demonstratur. §. 10.
Ne potuerunt quidem vera certa que iidem referre
de publicis imperatorum primorum & specia-
tim Augusti rebus. §. 11. Pariter nec de Ti-
berii & proximorum successorum. §. 12. Idem
statuendum de privata cesarum illorum vita est.
§. 13. Eximitur scrupulus, quem acta Roma-
norum publica & privata injiciunt.

§. I. **C**um nemo, nisi qui e-
motæ sit mentis, aut
ab omni derelictus judicio,
in dubium vocaverit, sum-
ma quemque conspicuum dignitate indi-
gnissime haberi, in cujus opprobrium fal-
sa atque incerta memoriæ prodantur, im-
peratoriam vero majestatem constet emi-
nentissimum inter mortales honoris fasti-
gium tenere; fateri necessum habemus,
nec illi protervius insultare, scædioremque
inurere maculam primos historiæ augustæ
conditores potuisse, quam ea imperato-
rum suorum crimina in literas mittendo,
R 4 quæ

quæ non modo magnitudine sua fidem excedunt, sed & testibus vel nullis omnino, vel parum idoneis atque suspectis nituntur. Qui obrectator, criminisque majestatis reus stilus tanto magis in lucem protrahi dignus est, quanto minus innotuisse hactenus orbi erudito videtur. Conjecerim ex iis, quæ in lexico suo historico-critico Petrus Bælius, quam acris judicii, tam vastæ lectionis vir, ad vocem *Suetonius* affert. Multus ille in tuendo hoc est auctore contra Muretum, Tillemontium, aliosque, eum contendentes Caesarum flagitia orationis turpitudine exaguisse, quæque hi sempiternis tenebris operienda patrarint, nudis ac prætexatis verbis in lucem aspectumque legentium protulisse, ut non tam dissuadere vitia, quam docere atque commendare videatur. An enim credibile est, Bælium, si compertum habuisset, immo si vel ei suboluisset, ne vera quidem magnam partem esse, quæ crimini caesaribus suis dat Tranquillus, ejus in se patrociniū suscepturum fuisse? Veritas prima historiæ omnis lex est, nec tam infrunitus, aut perfrictæ frontis, famæque suæ prodigus fuit Bælius, ut scriptoris, quem hanc nosset insuper habuisse, agere hyperaspisten in animum induceret. Ex adverso potissimum, quo militat, argumentum Suetonii perpetuum ac prorsus eximium veritatis est studi-

dium : quod ut extra omnem ponat controversiam , primum (1) auxilio advocat Politianum , qui : *Nobis* , ajat , *Suetonius fidem suam plane probavit* ; deinde Lipsium atque Robortellum , quorum hic testetur : *Fidem si spectes Suetonii , nihil certius* ; & denique ex veteribus Vopiscum , qui in Firmo Suetonium nuncupet *candidissimum scriptorem* , inque Probo iis accenseat , *qui non tam diserte quam vere (res gestas) memorie tradiderint* . Qui cum observationibus suis bælianum lexicon germanice nuper admodum edidit , clar. Gottschedius nihil ad hæc observavit . Aperte vero in Bælii sententiam , de fide Suetonii æque securus , concedit celeb. *Hamburgensium polyhistor* , Jo. Alb. Fabricius , qui : (2) *Libertatem* , inquit , *Suetonii à Tillemontio in hist. imperatorum & aliis quibusdam reprehensam recte tuetur Bælius in lexico edit. secunde* . Num autem censores Suetonii , eidem Fabricio excitati , (3) Jo. Antonius Campanus & Laisneus quicquam , quod ad labefactandam ejus faciat fidem , expromserint , nequeo equidem , destitutus illorum scriptis , divinare . Fabricium excipiat doctiss. Gottl. Stollus , (4) amplissimum sane fidei

R 5 &

(1) Tom. IV. p. 308. col. b. edit. Germ. Lips.
 (2) Biblioth. Lat. T. I. cap. XXIV. p. 495. (c)
 edit. quintæ. (3) ib. T. II. p. 785. (4) Hist.
 Erud. P. I. cap. VI. §. 18. no. 1.

& candoris Suetonio perhibens testimonium, quod notis etiam historiae Gundlingii literariae subjectis (5) insertum legitur. *Quod in describendis, ait, imperatorum vitis affectibus indulserit suis Suetonius neutiquam, omnium potius & malos & probatos pro rei veritate mores enumeraverit, res est, quae non laudari non potest.* Quid quod nec diffusus ille Gundlingii annotator, nec Gundlingius ipse in tam vasto opere Suetonii fidem ullo verbo suspectam reddant atque vellent. Mitto in Polyhistore (6) Morhofium, compluresque alios, apud quos tam altum de mala Suetonii fide silentium est, ut, cujus *νακονδεας* principem historicum, Herodotum Plutarchus insimulat, ab ea illum pronunciare immunem censendi sint. Enimvero qui, ubi loquendum est, tacent, consentire videntur: id quod dudum jam in proverbium abiit.

§. II. Nescio igitur, an operæ pretium facturus sim, si, quod nemini hactenus, aut sane (si qui sint, qui nos fugiant) oppido paucis in mentem venit, id verum certumque esse, argumentis haud temere aspernandis demonstratum ivero. Ad *quatuor* universam contentionem revocabo

(5) pag. 1258. (m. 30) (6) Tom. I. p. 903. num. 13. edit. secundæ,

bo capita. Quorum *primum* docebit, & aut admodum fallor, persuadebit, NOLVISSE Suetonium, quique eum præcesserunt, historiæ augustæ multos conditores vera omnia referre. *Deinde*, eosdem NEPOTVISSE QUIDEM veritati semper in iis, quæ referunt, litare, planum faciam. *Tum*, hos committendo scriptores, & illos ipsos, quorum vitam resque gestas persequuntur, imperatores, si minus omnes, at certe potiores, in scenam producendo, ostendam, quam indigna multa, falsa, incerta, adversisque frontibus secum pugnancia tradiderint. Et *tandem* cum Bælio & *ἑμωψήφοις* manus conferens liquido evincam, dedecuisse dedecora Casarum, eaque magnam partem clam admissa, in aprico collocari, & ad posteritatis omnis propagari memoriam. Hac tamen vice solas duas priores fert animus exhibere partes, sequuntur proxime reliquis, itidem duabus. Quod consilium cepi, partim ne una mea in nimiam excrescens molem diatribe uni Symbolarum tomo, aliis majori forsan ingenio & doctrinæ copia elucubratis dissertationibus spatium præripiendo, foret gravis; partim ut plurimis nunc districto mihi negotiis justum elaborandi tempus suppeditaret.

§. III. NOLVISSE augustanos scriptores verum ubique sequi, disertissimis
his

his Josephus (7) testatur vocibus: πολλοὶ τὴν περὶ Νέρωνα συντετάχασιν ἱστορίαν· ὧν οἱ μὲν διὰ χάριν εὖ πεπονθότες ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἠμέλησαν· οἱ δὲ διὰ μῖσος καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν ὅτως ἀναλιδῶς ἐνεπαρώνησαν τοῖς ψεύσμασιν, ὥς ἀξίως αὐτὸς εἶναι καταγνώσεως. Καὶ θαυμάζειν ἔκ ἐπεισὶ μοι τὰς περὶ Νέρωνος ψευσαμένους, ὅπῃ μὴδὲ τῶν πρὸ αὐτῆς γενομένων γραφόντες τὴν ἀλήθειαν τῆς ἱστορίας τετηρήκασιν, καὶ τοι πρὸς ἐκείνους αὐτοῖς ὁδὸν μῖσος ἦν, ἅτε μετ' αὐτὸς πολλῷ χρόνῳ γενομένοις. Ἀλλὰ γὰρ τοῖς μὲν ἔ' προνοημένοις τῆς ἀληθείας ἐξέσω γράφειν, ὥς θέλσιν· τῷ γὰρ χαίρειν εἴκαισιν. Ἡμεῖς δὲ, σκοπὸν τὴν ἀλήθειαν προθέμενοι, κ. τ. ε.

„Multi Neronis historiam conscripserunt;
 „quorum aliqui in gratiam ejus, ut bene
 „de se meriti, veritatem neglexerunt; alii
 „vero ex odio & inimicitia sibi cum eo
 „suscepta inverecunde adeo in eum de-
 „baccinati sunt mendaciis, ut digni sint,
 „qui uno hoc crimine condemnentur. Et
 „si mihi non subit mirari, de Nerone eos
 „mentitos, quando ne res quidem ab an-
 „tecessoribus ejus gestas memoriae man-
 „dantes historiae veritatem retinuerunt, li-
 „cet nullum in eos odium habuerint, cum
 „longo post eos tempore vixerint. Ve-
 „rum istis, qui nullam veritatis rationem
 „ha-

(7) Antt. Jud. lib. XX. cap. VIII. §. 3. p. 971. ed. Havere.

habent, per nos liceat pro lubitu scribe,, re: nam hujusmodi licentia delectari videntur. At nobis, quibus propositum est, veritati unice litare, &c. » Qui illustris locus evidentissime probat, non modo Neronis, sed & imperatorum, ejus antecessorum, res gestas mendacissimo scriptorem non unum consignasse calamo, plurimisque commentis fœdisimum in modum deturpasse.

§. IV. Quæritur tantum, an tuto affirmanti id Josepho adhibere fidem liceat? Sed quo jure illi fidem derogaveris, qui veritatis ubique eximium præ se fert studium? Ipsis illis, quas dedimus verbis in fine, *nihil sibi veritate antiquius esse*, asseverat: & in ἀνέκδοτα antecedentibus (8) Neronis parricidium matris aliasque nefarias cædes commemorat, ut nulla in eum cadat suspicio, quod hæc, quæ sequuntur, in tyranni gratiam fingere voluerit. Principio libri decimi quarti (9) de consilio suo pergendi in describendis Judæorum antiquitatibus verba faciens, *nihil prius se habere, quam ne quid vel per ignorantiam, vel memorie vitium committat*, affirmat, *omni-umque maxime scriptoribus curæ esse debere arbitratum accuratam diligentiam, & verum il-*
lis

(8) ibid. §. 2. (9) ibid. p. 682. cap. I. §. 1.

lis aperiendi studium, qui in iis, quæ ipsi plane nesciant, fidem illis adhibaturi sint. Fine autem totius de bello judaico operis ita fatur: Hic nobis est finis historię, quam cum omni industria nos tradituros polliciti sumus. Et tandem: De veritate confidenter dicere non pigebit, quod hanc solam in omnibus, quæ scripsi, mihi proposuerim. Insigne huic veritatis Josephi studio conciliatur robur per locupletissimos, ad quos audacter provocat, testes, Vespasianum, Titum, Agrippam, & præcipuos quosque gentis cum suæ, tum Romanorum, viros. In vita sua (10) adversus Justum quendam insurgens hunc ad modum scribit: „At non ego de meis libris perinde ac tu sum veritus; sed ipsis imperatoribus (Vespasiano & Tito) eos obtuli, cum res gestæ pene adhuc ante omnium oculos versarentur. Ac proinde, cum testimonium illorum speravissem, nec mea me fefellit expectatio. Quid quod cum multis aliis historiam meam communicavi, quorum quidam bello ipsi interfuerant, quos inter eminent rex Agrippa, & nonnulli ex ejus propinquis. Nam Titus quidem imperator ex iis solis rerum gestarum notitiam hominibus tradi tantopere voluit, ut manu sua subsignatos publicari præci-

pe-

ciperet; rex vero Agrippa duas & sexa-
 ginta scripsit epistolas, quibus veritatem,
 a me traditam esse testatur. Quarum sa-
 ne duas etiam subjeci; &c. &c., Qui-
 bus gemina habet contra Apionem: (11)
 „Ego, ait, & de omni bello, & de iis,
 quæ particulatim gesta erant, veritati con-
 gruenter scripsi, cum ipse rebus omnibus,
 interfuerim. - - Posteaquam me Ve-
 spasianus & Titus in custodia habuerunt,
 sibi semper asfidere coëgerunt, -- deni-
 que missus sum ad Hierosolymorum ob-
 fidionem. Quo tempore, cum fierent,
 quæ gesta sunt, nihil meam effugit noti-
 tiam. Nam & singula in romano exer-
 citu prospiciens, diligenter ea notabam;
 quæque a transfugis nuntiabantur, ego so-
 lus intelligebam: deinde Romæ otium,
 nactus, opere jam omni præparato -- res,
 prout gesta erant, litteris mandabam.
 Adeoque veritati confidebam, ut omni-
 um primos Vespasianum & Titum, in eo,
 bello imperatores, mihi testes faciendos,
 ducerem. Primis namque illis obtuli li-
 bros, & post illos multis Romanorum,
 qui bello interfuerant: plurimis etiam,
 nostratum eos vendidi, viris græcæ eru-
 ditionis non ignaris; in quibus erat Juli-
 us Archelaus, Herodes morum gravitate,
 spe-

(11) Lib. I. §§. 9, 10. Opp. T. II. pp. 442, 443

„spectatissimus, itemque rex Agrippa, ad-
 „miratione dignissimus. Qui sane uni-
 „versi testimonium perhibuerunt, quod
 „veritatem accuratam præ me ferrem, non
 „disimulaturi aut tacituri, si quid facto-
 „rum invertissem, vel prætermissem.,
 Cum ergo antiquitatum judaicarum li-
 bris ipsum illud, cujus ἀξιωματικὸν vindicamus,
 testimonium contineatur, & Vespasianus
 ac Titus, totque alii honorationis ordi-
 nis Romani, qui & eos lectitasse videntur,
 defunctorum imperatorum suorum mores
 atque facta non potuerint non explorata
 habere, an probabile ullo est pacto, non
 monituros illos amicissimum sibi Josephum
 fuisse, si quid in illo falsi offendissent? Æ-
 que a vero abludit, monitum hunc de-
 trectasse morem gerere, nec errores su-
 os, tantorum virorum autoritate permo-
 tum, emendasse.

§. V. Sed, Vespasianum & Titum
 quod attinet, fors objeceris, illos Nero-
 nem maximo sibi beneficio devinctos re-
 nuisse: constare enim, priorem validissi-
 mi exercitus constitutum ab eo imperato-
 rem; sicque viam utrique emunitam ad cæ-
 sarcam fuisse majestatem; ut credere par-
 sit, in Vespasiani & Titi gratiam vel cum
 mendacio se Josephum Neronis opprobriis
 vituperatoribus, nec expungendam hos
 im-

imperatores effoetam veri defensionem
duxisse, qua optime de se meriti princi-
pis famæ apud posteros utcunque consuli
viderint. At vero, ita si sentis, rudis pe-
nitus & hospes in illorum temporum es
historia. Neque enim voluntate Nero ad-
ductus, sed adactus necessitate invisum
sibi Vespasianum bello judaico præfecit.
Suetonius: (12) „Peregrinatione achaica,
Vespasianus inter comites Neronis, cum,
cantante eo aut discederet sapius, aut,
præsens obdormisceret, gravissimam con-
traxit offensam, prohibitusque non con-
tubernio modo, sed etiam publica salu-
tatione, secescit in parvam ac deviam ci-
vitatem, quoad latenti, etiamque extre-
ma metuenti provincia cum exercitu ob-
lata est. -- -- Rebellerunt Judæi, cæ-
soque præposito, legatum insuper Syriæ,
consularem, suppetias ferentem, rapta,
aquila fugaverunt. Adhunc motum com-
primendum cum exercitu ampliore &
non instrenuo duce, cui tamen tuto tan-
ta res committeretur, opus esset, Vespas-
ianus potissimum delectus est, ut & in-
dustria expertus, nec metuendus ullo,
modo ob humilitatem generis & nominis.
Tantum vero abest, ut veteris injuriæ me-
T. II. P. II. S mo-

(12) Vespasian: cap. IV. coll. cap. XIV. & Tacit.
Annal. lib. XVI. cap. V. fin.

moriam nova hæc dignitas obliterarit, ut
 imperatori facto Vespasiano discrimen vi-
 tæ, quod in peregrinatione achaica quon-
 dam adierat, ansam præbuisse videatur,
 Achivos libertate, qua in peregrinatione
 illa Nero eos donaverat, rursus privandi.
 Plinius: (13) „Univerſæ Achajæ libertatem
 „Donitius Nero dedit. „ Pausanias: (14)
 „Multis post ætatibus quum ad Neronem
 „Romanorum imperium perveniſſet, is
 „Græciæ ſine romani imperii detrimento
 „ſuam reddidit libertatem. Pro ea enim
 „Sardiniam, prædivitem inſulam in provin-
 „ciæ formam redegit. -- Sed enim non fu-
 „it hoc beneficium Græcis ad diuturnita-
 „tem ſtabile. Nam quum imperii guber-
 „nacula poſt Neronem Veſpaſianus tene-
 „ret, is Græcos, quaſi patrio morbo, ſe-
 „ditione laborantes coërcuit, & (annuo)
 „vectigali impoſito romanis magiſtratibus
 „parere juſſit, quod diceret, libertate uti
 „Græcos jam dedidiciſſe. Et hæc quidem,
 „de Achæorum rebus geſtis quæ comme-
 „morarem, habui. „ Quam cauſam Pau-
 ſanias affert, eam ſtatim ex Philoſtrato
 percipiemus obtentui ſuntam a Veſpaſia-
 no fuiſſe. Vera procul dubio libertate
 Græ-

(13) Hiſt. Nat. lib. IV. c. VI. add. Sueton. Nerone
 cap. XXIV. fin. (14) Achaic. ſeu lib. VII. p. 564.
 ed. Kuhnii.

Græcos exuendi huic principi fuit ratio, quod Neronis recte factis invideret, magnamque beneficii illius gloriam cuperet imminutam. Dici enim vix potest, quantis in cælum laudibus Neronem Græci ob indultam sibi *αὐτονομίαν* extulerint. Plutarchus: (15) „Conspexit etiam Nero, nis animam, male jam cum alias affectam, tum clavis confixam aureis. Huic, cum jam opifices formam viperæ pin- daricæ præberent, in qua gestata in utero & matre peresa viveret, subito, ut, narrabat, magnum effulsit lumen, & vox, ex eo edita jusfit in aliud mansuetius animal mutari, quod circum paludes & lacus caneret. Dedit enim poenas flagitiorum, & aliquod ei a diis deberi beneficium, *quod subjectarum optimam piissimamque gentem, Græcos, in libertatem vindicasset.* Contra autem nec facile credideris, quam spe sua frustratus sit Vespasianus. Qui invidiæ oestro percitus alii laudem suam ereptum ivit, ingenti ipse flagravit invidia & pessime audiit. Philostratus: (16) „Quod ad Vespasianum profectus non sit Apollonius, licet compluribus ejus invitatus literis, id, quacumque,

S 2

(15) De his, qui fero a Numine puniuntur fin. Opp. T. II. p. 567. F. (16) Vit. Apollon. lib. V. cap. XLI. pp. 224 & 225. edit. Olear.

„ctum de causa sit, aperiam. Nero Græ-
 „ciam libertate donaverat, præclarius ali-
 „quid, quam sui mores ferrent, statuens:
 „& civitates ad mores atticos doriosque
 „redierant, omniaque reflorescebant, con-
 „cordiam civitatibus colentibus, id quod
 „ne olim quidem Græciæ obtigerat. Ve-
 „spasianus vero isthac veniens ea illam pri-
 „vavit, seditionum prætextu aliorumque,
 „quæ tantam iram non merebantur. Hac
 „igitur non iis modo, qui ea patiebantur,
 „verum etiam Apollonio videbantur
 „magis amara, quam ferret iusti imperii
 „indoles. Quapropter epistolas hujus-
 „modi ad imperatorem scripsit: *Apolloni-*
 „*us Vespasiano Imp. S.* Græciam redegeisti
 „in servitutem, & Xerxe aliquid te habe-
 „re amplius existimas: at, Nerone te fa-
 „ctum esse deteriorem, non sentis.
 „Nero enim, cum id haberet, aspernatus
 „fuit. V. *Eidem.* Adeo Græcis infensus
 „qui sis, ut liberos in servitutem redegeris,
 „quid mea conversatione indiges? V. *Ei-*
 „*dem.* Ludens Nero Gracos liberavit: tu
 „autem, agens serio, in servitutem eos
 „redegeisti. V., Quorsum igitur cuncta
 hac, quæ de perpetuo Vespasiani in Ne-
 ronem odio fuisse adduxi, pertinent? Ut
 convincaris, Vespasiano nec potuisse nec
 voluisse Josephum Neronis defensione
 gratificari, utque persuasissimum habeas
 idem

idem, testimonio ejus de mala primorum historiae augustae conditorum fide fidem plenissimam constare. A Nerone ad antegressos eum si regrediamur imperatores, quos pariter primipilos istos dente theonino arrosisse, autor est Josephus, nec horum agendo causas demereri Vespasianum Judaeus noster potuit. Si quis eorum eguit patrono, is certe Caligula est, quo nemo ad Neronis saevitiam & libidines accessisse propius dicitur. At quanta hic contumelia Vespasianum aedilem affecit? Dio Cassius: (17) „Quum, forte multum coeni quodam in vico Caligula vidisset, jusit id in vestem Flavii, Vespasiani, cui tum aedili purgandorum, vicorum cura incumberebat, conjici; &c.,

§. VI. Adfuit testis alienigena. Succedat domi natus, isque magnae omnium confessione autoritatis, & πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων Tacitus: (18) „Tiberii, Caijque, & Claudii ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsa; postquam occiderant, RECENTIBVS ODIIS compositae, sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto & extrema tradere; mox Tiberii, principatum & cetera SINE IRA & studio, quo-

S 3

(17) Lib. LIX. pag. 649. init. edit. Leunclav.

(18) Annal. lib. I. cap. I. fin.

„quorum causas procul habeo.,, Idem:
 „(19) „Postquam bellatum ad Actium, -
 „magna illa ingenia cessere. Simul veri-
 „tas plurimis modis infracta; primum in-
 „scitia reipublicæ, ut alienæ, mox libi-
 „dine assentandi; aut rursus ODIO adver-
 „sus dominantes. Ita neutris cura poste-
 „ritatis, inter infensos vel obnoxios.
 „Sed ambitionem scriptoris facile adver-
 „seris: OBTRACTATIO & LIVOR pronis
 „auribus accipiuntur. Quippe adulationi
 „scdum crimen servitutis, MALIGNI-
 „TATI falsa species libertatis inest. - No-
 „bis, incorruptam fidem profesfis, neque
 „amore quisquam, & SINE ODIO dicen-
 „dus est., Ita, quod mireris, utriusque
 sui operis principio scribere non reformi-
 dat vir, qui ipse iniquior subinde in impera-
 tores est, nec polliciti fidem, quam in
 exorsu liberatiter dat, deinceps omnem
 in progressu exsolvit, ut suo loco demon-
 strabimus. Quid exinde concluderis ali-
 ud, quam anteambulones ejus, histori-
 cos tam licenter & improbe de cæsarum
 fama detraxisse, ut, instituta cum his compa-
 ratione, ipse omnes veracis & æqui scri-
 ptoris numeros atque partes implese sibi
 videretur? Nec sane, si vocum, quibus
 illos exagitat, vim paulo pensiculatus li-
 bre-

bremus, ambigere de eo fas fuerit. *Recentibus*, dicit, *odiis* compositas ab istis res imperatorum fuisse. Odium omne veritati inimicum, at maxime recens, quod, ut recentia quæque, vehementissimum & avidissimum faciendæ est injuriæ, quam, si aliter nequeas, saltem eum, quem oderis, criminando ut inferas, linguam calamumque pronus es acuere. Quotusquisque est, qui, quem odio prosequitur, ejus benefacta non vel silentio premat, vel carpat & extenuet, errores autem & vitia majorem in modum exaggeret? Vix enim, secus qui instituat, justum probaverit odium suum, quemque odio habeat, dignum etiam odio esse. Odio expositi omnium omnino romanorum primi omnes erant cæsares, quod libertatem, inastimabile & vel ipsa vita redimendum bonum, ipsis eripuerant; quidam insuper, quod imperium non ex ipsorum sententia & publica utilitate, tragico illo: *Oderint, dum metuant*, freti administrarant. Ergo ab omnibus se Romanis tanto majorem inituros gratiam primi illi cæsarum commentarienses sperabant, quanto pluribus & atrocioribus eos proscidissent convitiis. *Nec sine ira*, pergit Tacitus, quin *obtreffatione & livore* ducti ad scribendum se contulerunt. Pessima consultrix, *ira* nihil, quod rectum æquumque sit, sufficit, sed

vindice manum armans stilo ea tantum
conquirere & consignare litteris jubet,
quæ labem affricare vel integerrimo vitæ,
scelerumque purissimo apta nata sunt.
Quam, cui ira dominatur, omnem & pu-
dorem & veritatem fusque deque habet?
Cernere in hominibus est, qui ira inflam-
mati bilem suam per jurgia & rixas eru-
ctant atque exonerant. Ea adversariis su-
is impropere, de quibus illi ne per so-
mnium quidem cogitarunt; facta, infecta
miserant; vanissimos incertissimosque ru-
mores pro indubitato veris ac confessis
rebus venditant; & Gracchorum instar, de
seditione querentium, quæ ipsi commi-
serunt, ea aliis exprobrant. Et, ne pen-
nam minus, quam linguam, existimes,
ira exardescere, quod meditatus multo &
circumspectius, quam loquimur, scriba-
mus, ac diuturniori temporis mora, quam
exarandæ literæ exposcunt, ira deferbeat,
quæ, ut cæteræ animi affectiones, quam
cito existere, tam cito etiam perire a-
met; memineris scriptorum eristicorum,
in quibus non doctis docti certant dictis,
sed maledictis. Non possum non, quin ex
Francisci Philelphi, felicissimi illius tullia-
næ facundiæ æmuli, litteris, (20) quas
de

(20) lib. X. epistolar. edit. Basil. M. D. VI. quæ addi-
tos nullos epistolis paginisque habet numeros.

de mutuis Laur. Vallæ & Poggii Florenti-
 ni invektivis declamationibus ad utrum-
 que hunc virum simul dedit, quaedam
 apprime huc facientia adjungam. „Quæ-
 nam, scribit, injuria tanta est, ut delira-
 re vos cogat? Satis enim delirat, qui,
 mentitur. Ea est certe perturbati animi,
 natura, ea vis, is impetus ac furor,,
 ut sibi moderari nullo pacto queat: quip-
 pe qui in re etiam vera, si minus menti-
 tur omnino, aut vanus sit tamen, aut,
 mendacium dicat; cum vel gratia volu-
 ptatis, vel rei ipsius nimietate menda-
 cem se præstet. - - Quantum audio,,
 nullum est maledicendi genus, quod,,
 dum invicem per omnem vituperationis,
 contumeliam digladiamini, intactum re-
 liqueritis. Nullum animi flagitium,,
 nullum corporis vitium, nullum fortu-
 næ, quam vocant, incommodum omifi-
 stis. Quod aliud denique genus detis,,
 quo in vestrum dedecus sit utendum?,,
 Equidem præter singularem quandam &,,
 inauditam ineptitudinem nihil video re-
 liquum, quod addatis, quo ridiculo fi-
 tis cunctis hominibus. - - - Non modo,,
 me Sallustius his non delectat, quæ,,
 scripsit in M. Tullium Ciceronem; nec,,
 item omnino, quæ Cicero in Antonium,,
 aut in Timarchum Philippumque De-
 mosthenes: sed etiam vir sanctissimus ac,

„disertissimus, Hieronymus non sine mo-
 „lestia a me legitur, cum invehitur in Ru-
 „finum, quem virum doctum extitisse ex
 „ejus scriptis facile ipsi cognoscimus, san-
 „ctum vero bonumque fuisse, Aurel. Au-
 „gustini locupletissimum testimonium do-
 „cet. Quare, si sapitis, Poggi atque Lau-
 „renti, missam facite tantam istam tamque
 „abominabilem maledicendi licentiam.
 „Memineritis bonæ famæ; memineritis
 „decoris: memineritis ætatis vestræ, quo-
 „rum alter jam senium, alter senectutem
 „agit. Memineritis, inquam, memine-
 „ritis sempiterni judicii, quod admodum
 „longe a vobis abesse non potest. An e-
 „stis obliiti: Mihi vindicta, & ego retri-
 „buam? Quanquam, in vobis quid sit am-
 „plius vindicandum, non intelligo: *qui*
 „*vestrum nomen mutuis orationum gladiis per-*
 „*omne vituperationum contumeliarumque vul-*
 „*nus acerbissime, quantum in vobis fuerit, in-*
 „*teremistis.* Quid de vobis præsentis sen-
 „tiant? Quid posteri judicabunt, in
 „quorum manus scripta vestra perveniant?
 Porro, si autore Tacito augusteorum histo-
 ricorum mentes calamosque *obrectatio* re-
 xit, annon Augustorum obrectarunt ob-
 strepueruntque laudibus, & illorum etiam
 optima instituta in sequiorem interpretati
 sunt partem? Res tam clara est, & sua lu-
 ce radiat, ut ei illustrandæ vel unam adhi-
 be-

bere voculam, esset soli facem accendere.
 Denique qui potius omnem decoxisse fi-
 dem censendi sunt, quam quos scripturi-
 entes *livor* transversos egit? Invidorum
 dentes Ovidius, sed ego dixerim & lite-
 ras rubigine livere; quorumque pectora
 felle virent, eorum, par ratio est, tam
 calamos, quam linguas veneno suffundi.
 Scite Cornelius noster *obtreclationem* & *li-
 vorem* proxime conjungit. Sunt enim af-
 finia admodum vitia, alterumque alterius
 poscit opem & conjurat amice; quodque
 potissimum heic attendendum venit, unos
 eosdemque utrumque petit homines. U-
 tros autem? Bonosne, an malos? Omni
 procul dubio bonos. Neque enim alteri-
 us vitii quisquam, qui quidem sanus sit,
 invidet atque obtreclat: sed virtutes & in-
 signia sunt merita, sed utrorumque sunt
 præmia, divitiæ, honores, opes, princi-
 patus, quæ limis adspicit oculis invidia, &
 obtreclatio fugillat atque delibat. Quo-
 circa & virtutibus, oportet, ac meritis
 Tiberium, Caligulam, Claudium atque
 Neronem enituisse, quæ invidi illi & ob-
 treclatores, ut suppresserent, vel silentio
 prorsus involverint, vel in vicina conver-
 terint vitia, nimirum liberalitatem in pro-
 digentiam, in avaritiam & sordes parsimo-
 niam, justitiam in superbiam & crudelita-
 tatem, atque ira porro. Cui enim non
 dictus

dictus est Naso canens:

*Et mala sunt vicina bonis; errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sepe tulit?*

§. VII. Suetonium, fateor, ipsum ita notare & culpae nec Josephus potuit, nec Tacitus, quorum alter dimidio eum seculo anteverit, æqualis ejus fuit alter. At quos tamen signant & damnant, eorum fontibus, ut Democriti olim Epicurus, suos Suetonius irrigavit hortulos. Ipse, qui ultimo primorum duodecim cæsarum, quorum vitæ contexit, Domitiano imperante, adolescentulum se adhuc fuisse perhibet (21) nihil per se, aut certe perparum scire potuit, sed ex antiquioribus omnia scriptoribus necesse habuit petere: quorum falsas narrationes si adoptavit atque propagavit, æque ac ipsi illi, dignus est, cui fides abrogetur; sique de industria in cæsarum fraudem id fecit, eodem fraudulentia, malignitatis & invidentia teneatur crimine. Utrumque autem recte ei nos imputare posse, tertia dissertationis hujus pars ad liquidum perducet. Sunt, quæ non lecta, sed audita sibi refert. *Avum meum*, inquit, (22) *narrantem puer audiebam, causam operis ab interioribus aulicis proditam, &c.* Atque iterum: (23) *Interfuit huic bello pater meus, Suetonius Lenis,*
ter-

(21) Domitiano cap. XII. (22) Caligula cap. XIX. (23) Othone cap. X. init.

tertiæ decimæ legionis tribunus angusticlavius. Is mox referre crebro solebat, Othonem &c. Quorsum & fors retuleris illud de Nerone: (24) Ex nonnullis comperi, persuasissimum eum habuisse, neminem hominem pudicum &c. Sed horum tam parvus est numerus, utilis, quæ ex aliorum libris hausit, in altera parte collocatis, vix minimi momenti instar habeant; insuperque duo priora ita comparata, ut nec magnopere laudent eos, de quibus prædicantur, nec vituperent, adeoque nec Suetonii fidei multum vel addant, vel detrahant. Subinde & ad acta publica provocat. Ego, scribit, (25) in Actis Caligulam Antii invenio editum. Et aliquanto post: Sequenda est igitur, quæ sola Actorum restat, & publici instrumenti autoritas. Verum quam parum acta eum publica juvare potuerint, inferius patefcet. Frequentius eum, videas, imperatorum, & præcipue Augusti epistolis, dicta sua firmantem, inque eo sibi placentem, quod exemplaria illarum, si minus tota, at certe magna ex parte, subicere queat. (26) Sed neque illis, de rebus plerumque ludicris agentibus, eoque cæsarum famam nec extol-

- (24) Nerone cap. XXIX. (25) Caligula cap. VIII.
(26) Augusto capp. LXIX. LXXVI, & LXXXVI.
Tiberio cap. XXI. & LXVII. Caligula cap. VIII. &
Claudio cap. IV.

extollere admodum, nec deprimere idoneis, fidem suam satis probaverit; & adhuc sub iudice lis est, an imperatorum ad intimos suos litteræ, bona fide descriptæ, in vulgus emanarint. Postremo obverteat, Josephum & Tacitum in eo conspirare, duum generum protohistoricos augusteos esse; συγγένους illos imperatorum, metu percussos, vel etiam beneficiis affectos omnia eorum supra modum dilaudare, sed, qui recens illis defunctis & hostibus reipublicæ declaratis vixerint, in criminandis odiosis his principibus ad summam impudentiam nihil facere reliqui; Suetonium itaque, qui serius, deflagrante jam, immo extincta primæ invidiæ face, floruerit, videri media ingredi via, & utrorumque cum iudicio & sine partium studio utentem monumentis, quæ imperatorum digna laude existimet, nec ea defraudare, quæ vero secus, & liberrimo ac iustissimo incessere convicio. Noli, quæso, arbitria tam splendida mitiaque de illo viro facere, qui imperatorum melioris notæ famam, rabidi instar canis, alлатrat atque admordet, iisdem vero deterioris commatis inaudita excogitatisfimæque allinit facinora, ut, non homines, sed immanissimas in hominum figuris belluas fuisse, juraret posteritas: & cave, ne, miser quasi forex, tua ipsemet te voce pro-

prodens, vel penitus non, vel oscitanter
versatus in ejus esse lectione videaris. Re-
tundent confundentque te alii ejusdem ar-
gumenti, ætatisque ejusdem vel supparis,
qui ætatem tulerunt, autores, quos aure-
am tenacius tenuisse mediocritatem, ser-
vasseque decorum decentius, in proclivi
foret demonstrare; ut, ne ceteros com-
memorem, Tacitus, Plutarchus & Dio
Cassius, quanquam & horum nemo abs-
que navis sit, & optimus ille, qui mini-
mos in se admiserit.

§. VIII. Argumentum Achilles, quo
antesignanorum historiæ augustæ revinci-
mus malevolentiam maledicentiamque,
libelli sunt famosi, quos in eorum scriptis
utramque facere paginam, quibusque po-
tissimum obstetricantibus adeo multa,
quam injuriosa, tam ingeniosa nugatores
nequisimos confarcinare potuisse, mihi
equidem nullum sedet dubium. In fa-
mosos libellos spargendos pronissima Ro-
manorum gens & olim fuit, &, quod
Pasquino omni die confirmat, est
hodieque. Validissima autem incre-
menta teterrimus iste innocentissimum
& honoratissimum quemque infamandi
mos sub imperatoribus cepit, ipsosque
hos præcipue imperatores derisui ac ludi-
brio habuit; sed & vindicatus acerrime i-
dem

dem lege est majestatis. Tacitus : (27)
 „Legem majestatis reduxerat (Tiberius,) „cui nomen apud veteres idem, sed alia „in judicium veniebant. -- -- Primus Au- „gustus cognitionem de famosis libellis „specie legis ejus tractavit, commotus „Casii Severi libidine, qua viros fœmi- „nasque illustres procacibus scriptis diffamaverat. Mox Tiberius, consultante „Pompejo Macro prætore, an judicia majestatis redderentur? exercendas leges esse, respondit. Hunc quoque asperavere crimina, incertis autoribus vulgata in favitiam superbiamque ejus & discordem cum matre animum. Etc., Dio Cassius : (28) ὁ δ' ἔν ὁμιλος, οἷα ὑπὸ τε τῷ λιμῷ καὶ ὑπὸ τῷ τέλει, τοῖς δ' ὑπὸ τῷ πυρὸς ἀπολωλόσι κεκακωμένος, ἤχαλκε, καὶ πολλὰ μὲν καὶ φανερῶς νεωτεροποιὰ διελάλυν, πλείω δὲ δὴ βιβλία νύκτωρ ἐξετίθεσαν καὶ ταῦτ' ἐλέγετο μὲν ἐκ παρασκευῆς Περπλίκῃ τινος ῥέφθ' γίνεσθαι, ὑπωπτεύετο δὲ ἐς ἄλλας. Ὁ μὲν γὰρ ῥέφθ' οὔτε ἐνθυμηθῆναί τι αὐτῶν, οὔτε πρᾶξαι ἐδύνατο· ἕτεροι δὲ τῷ ἐκείνῃ ὀνόματι καταχρώμενοι καινοτομεῖν ἐπισεύοντο. Καὶ διὰ τῆτο ζητησὶς τε αὐτῶν ἐψηφίσθη, καὶ μήνυτρα προετέθη· μνήσεις τε ἐγίγνοντο, καὶ ἡ πόλις ἐκ τῶν ἐταράττετο „Plebs igitur fame, tributo, incendiis „ai-

(27) *Annal. lib. I. cap. LXXII.* (28) *Auguste lib. LV. p. m. §66. D.*

affecta indignari, multa palam de novis,
 rebus loqui, *multos noctu libellos propone-*
re: quæ omnia P. cujusdam Rufi instin-
 ctu fieri ferebantur, suspicio autem ad,
 alios inclinabat. Ipse enim Rufus nec a-
 nimo concipere, nec agere quid horum,
 poterat; sed alii sub ejus nomine crede-
 bantur novandis rebus studere. Itaque,
 decretum est factum, ut in eos inquire-
 retur, indicibusque præmia constituta,
 nonnullique delati sunt, atque hinc tu-
 multus in urbe exortus est., Exuti armis
 a Caesaribus Romani, sed animum reti-
 nentes hostilem, oris calamique spiculis,
 quod unum ipsis reliquum erat, bellum
 cum dominatoribus suis gesserunt, atque
 hæc cum maxime noctu, ut laterent, in
 eos vibrarunt. Quam indomitam rabiem
 cum compescere illi nec gravissimis pro-
 positis poenis quirent, varie eos legimus
 affectos fuisse. Aliquamdiu generoso con-
 temptu omnes criminationes vindicarunt,
 rati, qua erant perspicacia, fore ut, si
 ultum eas irent, pro veris haberentur, &
 irritarentur autores; sin præ se terrent,
 quod ne dignas quidem inquisitione judi-
 carent, ut ultro vanas mox discederent in
 auras, & commentis accenserentur. Qui-
 bus se excusans accusatus majestatis apud
 Tacitum (29) Cremutius Cordus : „An-
 T. II. P. II. T to-„

(29) Annal. lib. IV. cap. XXXIV. fin.

„tonii, dicit, epistolæ, Bruti conciones,
 „falsa quidem in Augustum probra, sed
 „multa cum acerbitate habent. Carmina
 „Bibaculi & Catulli referta contumeliis
 „cæsarum leguntur. Sed ipse divus Juli-
 „us, ipse divus Augustus & tulere ista &
 „reliquere; haud facile dixerim, modera-
 „tione magis, an sapientia. Namque
 „spreta exolescunt; si irascere, agnita vi-
 „dentur. De Tiberio Suetonius: (30)
 „Adversus convitia malosque rumores & fa-
 „mosa de se ac suis carmina firmus ac pa-
 „tiens subinde jactabat; *in civitate libera*
 „*linguam mentemque liberas esse debere.* Et
 „quondam senatu cognitionem de ejusmo-
 „di criminibus ac reis flagitante: *Non tan-*
 „*tum, inquit, otii habemus, ut implicare nos*
 „*pluribus negotiis debeamus. Si hanc fenestram*
 „*aperueritis, nihil aliud agi sinetis: omnium*
 „*inimicitie hoc prætextu ad vos deferentur.* Etc.
 Rursus de eodem: (31) „Quæ (probra fa-
 „mosis, qui præcedunt, versiculis in eum
 „jacta) primo, quasi ab impatientibus
 „Romæ dominii, ac non tam ex animi
 „sententia, quam bile & stomacho finge-
 „rentur, volebat accipi. Dicebatque in-
 „dentidem: *Oderint, dum probent.* Validus
 hinc spernendis rumoribus Tacito (32)
 au-

(30) cap. XXVIII, init. (31) cap. LIX, fin. (32)
 Annal. lib. III. cap. X.

audit Tiberius. Pariter de Nerone Tran-
 quillus: (33) „Neque autores (probro-
 forum carminum) requisivit; & quosdam,
 per indicem delatos ad senatum affici gra-
 viore pœna prohibuit - - vel contemptu,
 omnis infamiæ, vel ne, fatendo dolo-
 rem, irritaret ingenia., Sic igitur affecti,
 morem sapientissimo Mæcenatis monito
 gesserunt, quem his usum vocibus ad Au-
 gustum Dio Cassius (34) narrat: „Quod
 quis convicium tibi fecerit, aut quid a-
 liud a te alienum dixerit, neque de feren-
 te aliquo audire, neque ulcisci debes.,
 Turpe enim fuerit, te credere, inven-
 tum, qui te, neminem lædentem, o-
 mnibus beneficientem ignominia affece-
 rit: idque soli faciunt mali principes, qui,
 ex conscientia sua veritatem dictorum,
 proditam colligunt. Deinde iniquum,
 est, ea ægre ferre velle, quæ, si vera,
 sunt, præstat non admisisse; sin falsa, dis-
 simulare: quum multi, hæc vindicantes,
 pluribus ac gravioribus de se sermonibus,
 occasionem præbuerint. Hic igitur est,
 meus sensus de obrectationibus: ac con-
 venit, te omni altiore esse injuria, &
 neque ipsum id in animum tuum induce-
 re, neque aliis eam opinionem subjice-
 re, extare, qui in te contumeliosus esse,
 T 2 au.,

(33) cap. XXXIX. (34) lib. LII. p. 486. B. C.

„ausit, ut jam idem de te, quod de diis
 „immortalibus judicaretur, esse te veneran-
 „dum., Sed lacesiti sapius, & majesta-
 „tis fastigio insolentiores paulatim facti, a-
 „nimadvertendum in autores censuerunt,
 „senatui causâ cognitione demandata, sic
 „tamen, ut mortis damnatos ipsi, clemen-
 „tiâ aucupantes laudem, vita donarent;
 „quod nec de ferocissimis negatur. Tac-
 „itus in Tiberio: (35) „Adolescebat lex
 „majestatis, & Apulejam Variliam, foro-
 „ris Augusti neptem, quia probrosis ser-
 „monibus divum Augustum ac Tiberium,
 „& matrem ejus inlulisset, Cæsarique con-
 „nexa adulterio teneretur, majestatis de-
 „lator arcessebat. - Majestatis crimen di-
 „stingui Cæsar postulavit, damnarique, si
 „qua de Augusto inreligiose dixisset: in se
 „jacta nolle ad cognitionem vocari. In-
 „terrogatus a consule, quid de his cense-
 „ret, quæ de matre ejus locuta secus argu-
 „eretur, reticuit; dein proximo senatus
 „die illius quoque nomine oravit, ne cui
 „verba in eam quoquo modo habita cri-
 „mini forent, liberavitque Apulejam lege
 „majestatis; adulterii graviolem poenam
 „deprecatus, &c., Idem in Nerone: (36)
 „Antistius probrosa adversus principem
 „car-

(35) Annal. lib. II. cap. L. (36) ibid. lib. XIV.
 capp. XLVIII. & XLIX.

carmina factitavit, vulgavitque celebri,
 convivio. - Exin a Cossutiano Capitone,
 majestatis delatus est. Tum primum re-
 vocata ea lex: credebaturque haud per-
 inde exitium Antistio, quam imperatori,
 gloriam quæri, uti, condemnatus a se-
 natu, intercessione tribunicia morti exi-
 meretur. - Consules perficere senatus,
 decretum (quo absolutus Antistius erat),
 non ausi, de consensu scripsere Cæsari. Il-
 le inter pudorem & iram cunctatus, po-
 stremo rescripsit; nulla injuria provoca-
 tum Antistium gravissimas in principem,
 contumelias dixisse: earum ultionem a
 patribus postulatam; & pro magnitudine,
 delicti poenam statui par fuisse: cæterum,
 se, qui severitatem decernentium impe-
 diturus fuerit, moderationem non pro-
 hibere; statuerent, ut vellent; datam &
 absolvendi licentiam. Denique vero
 tanta efferatos immanitate quosdam per-
 hibent cæsarum, ut non modo nullius, qui
 libellum in se calumniosum scripsisset, pe-
 percerint vitæ, sed & innoxios plurimos,
 hujus, quam vocitabant, impietatis postu-
 latus quidem a delatoribus, sed minime
 convictos, ad supplicia rapuerint. Quod-
 que horrendum est, & dictu incredibile,
 Tiberius fertur nova ipse de se crimina
 confinxisse, inque vulgus disseminari cu-
 rasse, ut extantibus, perque omnium ora

vagantibus novis criminibus, & extare, qui denuo ea primi disseminarint, ac jure se eos quærere, persuaderet. Dio Cassius: (37) „Ælium Saturninum Tiberius, „quod is de ipso carmina quædam famosa „temere consuisset, senatui reum tradidit, „damnatumque de Capitolio præcipitavit. „Multa id genus alia scribere haberem, si „omnia persequi instituisssem. Hoc ad „summam dictum esto, multos ob hujus- „modi causas ab eo neci datos: & illud „præterea, quod, dum singulatim & ad- „curate inquireret, quidquid finistre de se „locuti quidam accusarentur, ipse dein- „ceps omnia, quæ proficisci ab homini- „bus possunt, de se ipso flagitia proferret. „Etenim si quis, in arcano cum aliquo „collocutus, in Tiberium quidquam di- „xisset, id in publicum ab ipso raptum est, „ac in publicos adeo commentarios rela- „tum. Multa quoque ipse *affinxit*, nun- „quam a quoquam dicta, sed quorum „ipse sibi conscius esset, quo justius irasci „putaretur. Inde evenit, ut propter quæ „alios, quasi impios, puniret, eorum o- „mnium culpam in se conferret, risuique „præterea se exponeret: dum, quæ infici- „as ibant alii se protulisse, ea affirmando „ipse adjurandoque, verius se ipsum læde- „bat.”

„bat., Quatenus tamen excusari in eo Tiberius queat, parte tertia indigitabimus. Nihilominus certissimum videtur, libellis famosis & majestatis, ad quod illi in primis referebantur, crimine cæsares non plane nullos, ut inexplebilem suam explerent alienarum opum aviditatem, & ardentissimam humani cruoris sitim restinguerent, abusus plurimum fuisse. Præcipuæ laudi laudatissimo imperatorum ducitur Trajano, quod perniciosissimarum illarum insidiarum metu Romanos exsolverit. Plinius orator: (38) „Locupletabant & fiscum & ærarium non tam voconia & julia leges, quam majestatis singulare & unicum crimen eorum, qui crimine vacarent. Hujus tu metum penitus sustulisti, contentus magnitudine, qua nulli, magis caruerunt, quam qui sibi majestatem vindicabant., Sed pluribus superfedo de libellis famosis, & majestatis crimine ac lege afferendis, de quibus copiosissime Bælius dissertatione secunda lexico ipsius historico-critico subjecta (39) egit.

§. IX. Potius propiusque nostrum est, demonstrare, pulcherrimos flores, gemmas pretiosissimas & lucidissimas, quibus

T 4

cæ-

(38) Panegyri. cap. XLII. init. (39) Tom. IV
pp. 588 -- 602. edit. germ. Gottsched.

caesariani primi autores opera sua distinxe-
 rint atque exornaverint, famosos hos esse
 libellos. Seneca: (40) „Timagenes, hi-
 „storiarum scriptor quædam in Augustum,
 „quædam in uxorem ejus & in totam do-
 „mum dixerat, nec perdiderat dicta. Ma-
 „gis enim circumfertur & in ore homi-
 „num est temeraria urbanitas. Sæpe illum
 „Cæsar monuit, ut moderatius lingua ute-
 „retur: perseveranti domo sua interdixit.
 „Postea Timagenes in contubernio Polli-
 „onis Asinii consenuit, à tota civitate di-
 „reptus est. (id est *certatim expetitus*) Nul-
 „lum illi limen præclusa Cæsar's domus
 „abstulit. Historias postea, quas scripse-
 „rat, recitavit & combusit. - - Inimici-
 „tias gessit cum Cæsare: nemo amicitii-
 „am ejus extimuit; - fuit, qui præberet
 „tam alte cadenti sinum, - - hocque dun-
 „taxat Pollioni Asinio dixit Augustus: *ἠ-
 „πιότροφεῖς*. Impudentissimum hunc ne-
 „bulonem, annon plus quam verisimile
 est, & recentissimos quosque ac mordacis-
 simos libellos famosos, magno undique
 studio conquisitos, in usum, vel potius
 abusum suum, vertisse, utque tanto ma-
 gis cum suam diffamandi libidinem exfati-
 aret, tum cupidissimis aliena opprobria
 oculis auribusque hausturos delectaret, ni-
 hil

hil non excerptisse, quin & additamentis invidiosissimis exaggerasse, quod facere ad infamiam maximi principis maxime arbitrabatur? Sed conferamus nos ad illum, cujus duodecim caesares omnibusevolventi facta copia est. Inseruitne illis magno numero ipsa ad verbum famosa carmina? Adi, sis, eum in Julio Caesare, (41) Augusto, (42) Tiberio, (43) Nerone, (44) Othone, (45) & Domitiano. (46) Quid quod integrum denique opus suum hoc disticho, non in unum Domitianum, sed & in antecessores omnes caesares injurio, tantum non finit:

Nuper Tarpejo quæ sedit culmine
cornix,

Est bene, non potuit dicere; dixit, *erit*.

Sed quam non persuaderi mihi patiar, cornicem ante paucos, quam Domitianus occideretur, menses in Capitolio elocutam esse: "Ἐσαι πάντα καλῶς" tam adduci nequeo, ut credam, *tranquillo* Tranquillum, Lenis filium *leni*, nullisque conturbato affectibus animo scripsisse. Præter famosos, quos signavimus, versus, famosa multa prosæ orationis scripta, si minus

T 5

nus

(41) capp. XX. XLIX. L. LI. & LXXX. (42) capp. LXVIII. & LXX. (43) cap. LIX. (44) cap. XXXIX. (45) cap. III. (46) cap. XIV.

nus tota, certe mutila, in historiam suam intulit, nec quicquam aliud, magnam sui partem, duodecim ejus caesarum sunt vitæ, quam carinantium chartarum frustra, idque potissimum agit, ut centones suos lectori farciat. Conjecturam capere ex eo est, quod in rebus maxime dubiis & pene incredibilibus perraro idoneos autores excitet, satis habens generatim dixisse *dicitur, ferunt, additur, nemo dubitat*, quæque his gemina sunt. Quod operæ pretium fuerit uno & altero exemplo stabilitum ire. *Matris, ait (47) concubitus* Neronem *appetisse, nemo dubitavit*. Tacitus vero: (48) „Tradit Cluvius, ardore retinendæ Agrippinam potentia eousque provec̃tam, ut offerret se sapius temulento Neroni comptam & incesto paratam. - - Fabius Rusticus, non Agrippinæ, sed Neroni cupitum id, memorat. Sed, quæ Cluvius, eadem ceteri quoque autores prodidere, & fama huc inclinat. Heic δὲ διὰ πασῶν. Nemo dubitavit de Nerone, dicit Suetonius: Tacitus, dubitasse, imo negasse & Cluvium, & excepto uno Fabio Rustico, ceteros omnes autores, & ipsam denique famam. Ille nullos autores, cum omnes, ut quidem præ se fert, possit, nomi-

(47) Nerone cap. XXVIII. (48) Annal. lib. XIV. cap. II.

minatim profert; hic *duos* suis appellat
nomibus, & ad *universos reliquos* confiden-
ter provocat? Uter fidem meretur? Rur-
sum Suetonius: (49) „Adduntur his atro-
ciora, nec incertis autoribus, ad visen-
dum interfectæ (suo jussu matris) cadaver-
accurrisse (Neronem,) contrectasse mem-
bra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique-
interim oborta bibisse.„ At, Tacitum si
audis, & ex altera parte certi sunt autores,
qui infitiantur. „Hæc (quæ de parricidio,
narrata hætenus sunt) consensu, ait, (50),
traduntur. Aspexeritne matrem Nero, &
formam corporis ejus laudaverit, sunt,
qui tradiderint, sunt, qui abnuant.„ Ul-
terius progredior, & Suetonium non mo-
do aliorum exscripsisse, sed quoque ipsum
calumniosas litteras composuisse conten-
do, nec biographum, sed fillographum,
opusque ejus satyricon potius, ut nequitia
Arbitri illud, quam historiam appellan-
dum censeo. Nullum imperatorem prius
a se dimittit, quam insigni cum adsperserit
infamia, & vel ex omnium celebra-
tissimis catamitos scurrasque faciendo aut
detestandos eos, aut deridendos posteri-
tati cunctorum seculorum propinat. De
Augusto: (51) „Prima juvenia variorum,
de,

(49) Nerone cap. XXXIV. (50) Annal. lib. XIV
9. (51) August. cap. LXVIII.

„dedecorum infamiam subiit. Sex. Pöm-
 „pejus, ut effœminatum, infectatus est.
 „M. Antonius, adoptionem avunculi stupro
 „meritum. Item Lúcius, Marci frater,
 „quasi pudicitiam, delibatam a Cæsare,
 „A. etiam Hirtio in Hispania CCC. millibus
 „nummum substraverit: solitusque sit cru-
 „ra suburare nuce ardenti, quo mollior pi-
 „lus surgeret. Sed & populus quondam
 „universus ludorum die & accepit in con-
 „tumeliam ejus, & assensu maximo com-
 „probavit versum in scena pronuntiatum
 „de Gallo matris deum tympanizante:

„Videsne, ut cinædus orbem digi-
 „to temperet?

„Adulteria quidem exercuisse, ne amici
 „quidem negant; excusantes sane &c.
 Ergo hæc adulteria seponamus. Horren-
 da autem priora illa quibus narrat autori-
 bus? Sexto Pompejo, Marco Antonio, &
 fratre ejus Lucio, juratissimis Augusti ho-
 stibus. Quocirca ipse quidem Suetonius
 non, ut dicentem percepimus Tacitum,
 (52) *recentibus odiis* Augusti historiam com-
 posuit; sed tamen, quod eodem plane re-
 cidit, teterrima, quæ *recentissimis suis odiis*
 in Augustum internecini ipsius hostes evo-
 muerunt, convicia historiarum hujus fecit
 par-

(52) Redi ad §. VI.

partem. Est prudentis, æqui ac modesti, sive historici, sive biographi, ea summum post fata adhuc monarcham, in primis cætera si non malus fuerit, prosequi reverentia, ut quæ ad opprobrium ejus utcunque spectantia, testibus vel nullis, vel falsis & futilibus nituntur, ea omnia silentii peplo involvat, nec comici illud usu suum faciat: *Calumniare audacter, semper aliquid hæret.* At *populum quoque univsum*, inquis, Suetonius producit testem. Quasi vero populi vox semper Dei vox sit, ut irreligioso fertur proverbio; tuque nescias, quam procax dicaxque Romuli illa fax fuerit. Et unde, quæso, populus acceperat? Ex incertis rumoribus, aut, ut facilis sim, certiori fama, quæ vero & ipsa tam pravi fictique tenax, quam nuntia veri est. Sed quid multa? Subjungit ipse Suetonius: (53) „Ex quibus sive criminibus, sive maledictis, infamiam impudicitiae facillime refutavit & præsentis, & posteræ vitæ castitate. - Circa libidines, hæsit; postea quoque, ut ferunt, ad viandandas virgines promptior, &c.,” Ad quæ Sabellicus: *Per libidines mulierum intellige congressus: nam quod impudicitie infamiam declinatam dixit, illud ad Augusti corpus refertur; impudicus enim est, qui & pathicus.* Sic
ergo

(53) cap. LXXI. init.

ergo stolidum caput suo se jugulat gladio;
 nec advertit *infamem* se ab ipso se redditum,
 qui de ea impudicitiae *infamia* tacere antea
 noluerit, quam nunc fateri cogitur Augu-
 stum, simul atque princeps factus sit, fa-
 cillime & praesentis & posteræ vitæ casti-
 monia refutavisse. De Galba, qui, auto-
 re Tacito, (54) omnium consensu capax
 imperii visus fuit, nisi imperasset, facu-
 lentus idem scriptor, qui non, ut in ster-
 quilinio Ennii Virgilius, aurum collegit,
 sed ex criminosis schedis sordidissima
 quævis arripuit avidissime, supparem in
 modum: (55) „Libidinis in mares proni-
 „or, & eos non, nisi præduros exoletos-
 „que. Ferebant, in Hispania Icelum e ve-
 „teribus concubinis, de Neronis exitu
 „nuntiantem, non modo artissimis oscu-
 „lis palam exceptum ab eo, sed, ut sine
 „moravelleretur, oratum atque seductum.,
 Etsi familiare Romanis vitium Galbæ tem-
 poribus sodomiticum fuerit crimen, ta-
 men senem, qui tertium jam & septuage-
 simum ætatis ingressus sit annum, tanta
 adhuc æstuassee salacitate, ut a nefando stu-
 pro imperium suum auspicaretur, fabulam
 & convicium redolet. Quare nec Tacitus,
 nec Plutarchus, nec Dio Cassius, de
 im-

(54) Hist. lib. I. cap. XLIX. fin. (55) Galba cap.
 XXII.

imperii ejus verba facientes primordiis, turpitudinis hujus meminerunt: quin etiam successorum Galbæ impudicitiam ejus opponere pudicitiae Tacitus videtur. Interempto Galba „duos, ait, (56) omnium mortalium, *impudicitia*, ignavia, luxuria deterrimos, velut ad perdendum imperium fataliter electos, non senatus modo & eques, sed vulgus quoque palam, mœrere. In quæ Savilius: *Otho & Vitellius hic pares bono principi ex adverso consistunt*, &c. Cave, objeceris Aurelium Victorem & Paulum Diaconum, quorum alter: (57) *Galba in adolescentes infamis*; alter (58) de eodem: *Iste in adolescentia infamis*, scripserit. Exscripsit enim ille Suetonium, hic rursus Victorem, ac posterior quidem tam negligenter, ut diversum, immo adversum phrasis fundat sensum. Anne enim distant, immo obstant, infamem esse *in adolescentes & in adolescentia*? Sed pergamus, vel potius ad finem primæ hujus properemus partis. Vespasiano scurrilitatem vitio vertit Suetonius, inquiens: (58) *Errat, dicacitatis plurima, & sic scurrilis ac sordide, ut ne prætexatis quidem verbis abstinere.* Sed paulo ante inquinatissimum ipse & impurissimum egerat scurram. Accipe ipsa ejus verba: (59)

(56) Hist. lib. I. cap. L. (57) Epitome imperator. cap. VI. (58) Hist. Miscell. lib. VIII. cap. VII. (59) Vespasian. cap. XXII. (59) *ibid.* cap. XX.

„Statura Vespasianus fuit quadrata, com-
 „pactis firmisque membris, vultu *veluti ni-*
 „*tentis*. Unde quidam urbanorum non in-
 „facete: siquidem petenti, ut & in se ali-
 „quid diceret: Dicam, inquit, *cum ven-*
 „*trem exonerare desieris*. „ Quid demum
 est, si hoc non est, *indignissime*, quod in
 titulo scripsimus, *imperatoriam majestatem*
habere? Quid interest posteritatis, tam ac-
 curate imperatoris hujus nosse vultum, ut
 tam foetido eum simili exprimeret? Et an-
 ne alio non uno utens potuit idem æque
 perspicue dicere? Ad joca & sales propen-
 sior etiam Augustus fuit; qui nec lethali
 morbo correptus iis abstinuit, utque mor-
 tis amaritiem condimento isto leniret,
 non nisi jocabundus ac ludens vitæ exce-
 dere voluit. Libet ipsius Suetonii referre
 vocibus: (60) „Causam valetudinis con-
 „traxit ex profluvio alvi. Tunc Campa-
 „niæ ora proximisque insulis circuitis,
 „Caprearum quoque secessui quātriduum
 „impendit, remississimo ad otium & ad
 „omnem comitatem animo. - - Ephebis
 „epulum in conspectu suo præbuit, per-
 „missa, immo exacta jocandi licentia, di-
 „ripiendique pomorum & obsoniorum re-
 „rumque misilium. Nullo denique ge-
 „nere hilaritatis abstinuit. - - Supremo
 „die

(60) Auguste capp. XCVIII. & XCIX.

die identidem exquirens, an jam de se,,
tumultus foris esset, petito speculo, ca,,
pillum sibi comi, ac malas labentes cor,,
rigi præcepit. Et amicos admissos per,,
cunctatus; *Ecquid iis videretur minimum vitæ,,*
commode transgisse, adjecit & clausulam:,,

Δότε πρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χα,,
ράς κτυπήσατε.,

Omnibus deinde dimissis, - repente in,,
osculis Liviae & in hac voce defecit: *Li,,*
via, nostri conjugii memor vive, ac vale.,
Jam percipe quemadmodum Macrobius,
(61) Augusti jocos longo ordine enume-
raturus, ordiatur: „Augustus, inquit,,
Cæsar affectavit jocos, salvo tamen maje,,
statis pudorisque respectu; nec ut cade,,
ret in scurram,, Ita decuit parcere hono-
ri ac famæ principis, cui *πᾶσα διοικημένη*,
(62) *universa habitabilis terra* fuit subiecta,
quique de eadem meritis optime est. An
vero secus comparatū erat cum Vespasi-
ano? Multa id genus alia adjungerem, ni-
si *parti ea tertiæ* reservanda forent.

§. X. Provehimur tandem aliquando
ad *secundum*, quod propositum nobis fuit
in *membrum*, videlicet NE POTUISSE QUI-
LDEM primos rerum cæsarearum autores in
T. II. P. II. V iis

(61) Saturnal. lib. II. cap. IV. init. (62) Luc. II. i.

iis, quæ referunt, veritati semper litare: quod sane multo brevioribus dabitur nobis expedire. Cum enim, quicunque rerum sibi ipsis minus cognitarum notitia imbuere alios adgrediuntur, eos plurimis modis, necesse sit, falli & fallere; abunde videbor demonstrasse, istos homines *ne potuisse quidem* verum semper in cæsarum historia attingere, ubi, parum eos cæsarum res exploratas habuisse, evicero. Fuerunt imperatorum res vel *publicæ*, vel *privatæ*. Publicas eos parum habuisse perspectas, luculentissime probat Dionis Casii (63) locus, cujus vero, utpote prolixioris, latinam solummodo interpretationem expromam: „Quemadmodum res publica in meliorem ac salubriorem formam ordinemque commutata fuerit, (per *Augustum* scilicet, ut manifestissima sermonis coherencia invicte demonstrat) expositum est hæcenus. Cæterum quæ postea res gestæ sunt, eodem modo, quo superiorum temporum acta perferri, bi non possunt. Iis enim omnia, quæ vel procul ab urbe agerentur, ad senatum populumque referebantur; ideoque omnes ea cognoscebant, ac multi litteris tradebant. Et quamvis non deerant, qui metui aut gratiæ, inimiciæque vel

(63) lib. I. III. p. 509. D. E. & seq.

amicitiæ in condenda historia aliquid tri-
 buerent; tamen apud alios, eadem ino-
 numentis complexos, ac publicis in com-
 mentariis reperiri rerum gestarum veri-
 tas aliquo modo poterat. Verum a tem-
 pore immutata reipublicæ, quia plera-
 que occulte agi cœperunt, parum fidei,
 eorum narratio invenit: quin etiam, si,
 quid in publicum emanavit, tamen ei,
 quoque non multum certitudinis, rei,
 quippe non satis explorata, tribuitur. Est,
 enim suspicio, omnia dici agique ad ar-
 bitrium imperatorum, eorumque, qui,
 horum sunt potentia participes: atque,
 inde fieri, ut multa conficta divulgen-
 tur; multa, quæ vere acta sint, igno-
 rentur; denique secus omnia, quam e-
 venerint, edantur. Jam ipsius etiam im-
 perii moles, ac rerum multitudo efficit,
 ut difficillimum sit, omnia accurate me-
 moriæ prodere. Etenim permulta quo-
 tidie Romæ, multa in subjectis regioni-
 bus, multa contra hostes geruntur; de-
 quibus prætereos, qui ea conficiunt, ne-
 mo quicquam certi facile cognoscit; ple-
 rique etiam, ne facta quidem esse, au-
 diunt. Idcirco deinceps omnia ego ea,
 quæ recensere operæ est, ut ab aliis indi-
 cata sunt, commemorabo; sive ita rei,
 veritas, sive etiam aliter; mea tamen,
 nonnunquam apposita opinione, si quan-
 do

„do fieri potuit, ut ex multis his, quæ le-
 „gi, vidi, audituve accepi, aliter rem,
 „quam vulgo traditum sit, gestam conje-
 „ctarem.,, Hunc in modum exclamare
 quasi cum Marone (64) cogitur:

Pandite nunc Helicon, deæ!

*Et meministis enim, divæ, & memo-
 rare potestis:*

Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura;

vir ille, qui ab imperatoribus, sub quibus
 claruit, ad summos evectus honores &
 prætor, & bis consul fuit, insuperque am-
 plissimas provincias, Africam, Dalmatiam
 & Pannoniam superiorem rexit, ut in vita
 ejus, breviter a Leunelavio consignata vi-
 dere est; cuique adeo præ infinitis aliis li-
 ber ad imperatorum acta patuit aditus.
 Quid de istis statuendum cæsarum scripto-
 ribus, quibus non eadem æque supererit
 facultas? Rectissime igitur supra (65) nos
 docuit monuitque Tacitus, veritatem qui-
 dem pluribus infractam modis ab histori-
 cis augusteis fuisse, at *primum & præcipue*
in scitia reipublicæ, ut alienæ. Versabatur hæc
 in scitia in illis potissimum rebus, quæ plu-
 rimum ad imperatorum conferebant infa-
 miam. Rursum Dio Casius (66) „His
 „actis

(64) Æneid. lib. VII. vv. 641, 645 & 646. (65)
 §. VI. (66) lib. LIV. p. 53c. D.E.

actis complures statim, multi deinde de-
 lati sunt, quod Augusto Agrippæque in-
 fidias struxissent, sive id crimen jure,
 sive injuria eis objectum fuerit. In hu-
 jusmodi namque rebus nemini præter e-
 os, ad quos ex spectant, certo quicquam,
 cognoscere licet. Quum enim impera-
 tor de multis, quasi infidiis eorum peti-
 tus, vel ipse, vel per senatum supplicia,
 exigat, καὶ ὅτι μάλιστα δικαιοτάτα συμβῇ,
 etiamsi iustissime ea sumantur, tamen e-
 um fraude agere, apud multos suspicio,
 insinuat. Itaque mihi hujusmodi res o-
 mnes sic, ut vulgo feruntur, scribere in a-
 nimo est, (nisi quando ex aperte falsæ,
 sint) nihil curiosius scrutaturo, neque dis-
 putaturo, justene aut secus ex actæ, aut,
 verene an falso memoriæ sint traditæ., Se-
 cutus in occultandis ita publicis imperiis
 rebus Mæcenatis consilium Augustus vide-
 tur, quod in pulcherrima dedit oratione,
 qua, ne imperium deponeret, ei suavit
 ac persuasit. Denuo Cassius ille Cocce-
 janus, (67) loquentem inducens ipsum
 Mæcenatem: „Sic demum res recte admi-
 nistrabuntur, si neque de iis ad vulgus re-
 feretur, neque in aperto consultationes,
 fient., Hinc simulate in imperio tan-
 tum non omnia idem dixit fecitque Au-
 gu-

V 3

(67) lib. LII. p. 474. B.

gustus, & id maxime providit, ne, quod pectore clausum, ore etiam promptum gereret. Simulavit, imperium se optimatibus plebique redditurum, ut invitus coactusque retinere illud putaretur. Dio Cassius: (68) Hæc quum Augustus imperio „se abdicans ita recitasset, mire senatorum „animi affecti sunt. Fuerunt pauci, qui „ejus animum intelligerent, ideoque ad- „stipularentur; reliqui aut suspicabantur, „quo hæc consilio dicta essent, aut fidem „iis habebant. Horum alteri artificium, „in occultanda callide sua sententia, Cæ- „saris admirabantur; alteri hoc ejus pro- „positum: alteri ægre ejus versutiam, al- „teri pœnitentiam coeptæ reipublicæ pro- „curationis ferebant. Brevius & apertius idem: (69) *πληρωθείσης δὲ οἱ καὶ τῆς τρίτης δεκαετίας, τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὸ τέταρτον, ἐκβιασθεὶς δῆθεν, ὑπέδεξατο.* „Ter- tio quoque jam decennio completo, in „quartum decennium, coactus *scilicet*, im- „perium suscepit. „Observe voculam *δῆ- „θεν*, *scilicet*; nec dubitabis, quin & tum simulate egerit. Accipe etiam, quam callide, statim post resumptum prima vice imperium, S. P. Q. Romano divisione provinciarum imposuerit. Dio Cassius: (70)

(68) lib. LIII. p. 502. D. (69) lib. LV. p. 556. C.

(70) „Quum autem hoc modo Augustus, tam a senatu, quam a populo confirma- tum sibi haberet imperium, ac nihilomi- nus popularis esse videri vellet; recepit, hoc quidem in se, ut sollicitè publicis ne- gotiis præesset, quod ea cura diligentis, indigerent: sed, nolle se provinciis om- nibus imperare, dixit, aut, quas re- gendas sumfisset, in perpetuum guber- nare; ideoque infirmiores, quia essent, pacatiores, senatui restituit; potentiores, provincias, ut quæ plus periculi osten- derent, ac vel hostes accolas haberent, vel novos per se ipsa motus aliquos ciere, possent, sibi retinuit. Id faciebat sub hac specie, ut senatus optimis imperii, partibus tuto perfrueretur, ipse laboribus, & periculis objectus videretur. At sub, hoc prætextu eum vere inermem imbellemque, efficiebat, & ad se solum arma militesque, transferebat.

§. XI. Ad Augusti se exemplum pro- ximi quique imperatores composuerunt. Successor Tiberius apud Tacitum (71) omnia se facta dictaque Augusti vice legis obser- vare gloriatur; concinitque Strabo, cujus hæc sunt: (72) „Nunquam tanta pax, & bo-
V 4

(70) lib. LIII. p. 503, C. D. (71) Annaal. lib. IV. cap. XXXVII. (72) Geogr. lib. VI. fin.

„honorum omnium abundantia potuisset
 „obtingere, quantam & Cæsar Augustus
 „præbuit, ex quo ad eum solum summa
 „rerum est delata, καὶ νῦν ὁ διαδεξάμενος
 „υἱὸς ἐκείνου παρέχει Τιβέριος, κανόνα τῆς διο-
 „κλήσεως, καὶ τῶν προσταγμάτων ποιούμενος ἐ-
 „κείνον & nunc successor ejus ac filius præ-
 „stat Tiberius, normam eum administra-
 „tionis & edictorum faciens., Speciatim
 in simulatione & occultandis publicis suis
 consiliis non imitatus modo Augustum est,
 sed & longe exsuperavit obscurissimus ille
 & peritissimus post hominum memoriam
 simulandi dissimulandique artifex, Tibe-
 rius; qua de re juvabit Dionem Cassium,
 (73) utur longiorem, audire; „Tiberius
 „ingenii fuit plane singularis. Nam neque
 „præ se ferebat, quæ cuperet, & sermo-
 „ne ab animi sui sententia diversissimo u-
 „tebatur; negando, quæcunque deside-
 „raret; annuendo iis, quæ odio haberet:
 „iratum se, quum minime succenseret;
 „æquo animo esse, quum maxime indi-
 „gnaretur, simulabat. Nimirum, quos
 „supplicio afficeret, iis misericordiam o-
 „stentabat; infensum se iis, quos venia
 „prosequeretur, exhibebat: inimicissimos
 „fere vultu quam maxime benevolo, ami-
 „cissimos summe abalienato intuebatur:
 „deni-

(73) lib. LVII. statim a princip.

denique principis animum nemini cognitum,,
 esse debere censebat, dicere solitus, eum intel-,,
 lectum multorum ac magnorum causam esse,,
 malorum; contra dissimulato, plura ac mayo-,,
 ra commoda parari. Ac, siquidem hæc,,
 tantum in Tiberio fuissent, nemo certe,,
 eorum, quibus cum ipso negotium erat,,
 cavere sibi ab eo potuisset; quum omnia,,
 contrario, atque is sentiret, modo acci-,,
 pientes ea, quæ is nolebat, velle; & non,,
 cupere ipsi, quæ maxime appetebat,,
 judicarent; nunc autem ita commoveba-,,
 tur animo, si quis ejus sententiam adse-,,
 cutus deprehenderetur, ut multos haud,,
 aliam ullam ob rem necaverit; adeoque,,
 periculosum esset, non intelligere, qui,,
 ipsius esset animus; (etenim multi dictis,,
 ejus, non voluntati assensu, infortunium,,
 invenerunt) periculosius etiam, intelli-,,
 gere; hi enim, quasi institutum ejus ex-,,
 plorassent, idque odio haberent, suspe-,,
 ctabantur. Itaque is solummodo (quod,,
 rarissime fit) tutus ferme erat, qui neque,,
 ignoraret ingenium ejus, neque argue-,,
 ret. Is enim neque credendo decipie-,,
 batur, neque in odium ejus manifestan-,,
 do, se voluntatem ejus sentire, incurre-,,
 bat. Omnino quippe magnas dabat tur-,,
 bas, qui dictis ejus vel refragabatur, vel,,
 ad stipulabatur. Scilicet, quum aliud re-,,
 vera fieri, aliud velle videri cuperet; ne-,,
 ces,,

„cesse utique erat, ut quosdam in utram-
 „que partem sibi haberet adversantes, quo-
 „rum his veritatis, illis opinionis causa
 „irasceret.„ Et, ne quis uno plerumque
 me stantem Dione cavilletur, Tacitus:
 (74) „Plus in oratione (recusantis impe-
 „rium Tiberii) dignitatis, quam fidei e-
 „rat: utpote cui etiam in rebus, quas non
 „occuleret, seu natura, seu adfuetudine,
 „suspensa semper & obscura verba; tunc
 „vero nitenti, ut sensus suos penitus ab-
 „deret, in incertum & ambiguum magis
 „implicabantur. At patres, quibus unus
 „metus, si intelligere viderentur, &c.„
 Idem: (75) „Tiberium Sejanus variis ar-
 „tibus devinxit adeo, ut obscurum adver-
 „sum alios, sibi uni incautum, intectum-
 „que efficeret.„ Rursum: (76) „Audita
 „hæc raram occulti pectoris vocem eli-
 „cuere, correptamque græco versu admo-
 „nuit; *ideo lædi, quia non regnaret.*„ De-
 nuo: (77) „Nullam æque Tiberius, ut
 „rebatur, ex virtutibus suis, quam dissi-
 „mulationem, diligebat.„ Porro: (78)
 „Cum se honestius calliditate Tiberii - pe-
 „riturum dixisset.„ Et denique: (79)
 „Non

(74) Annal. lib. I. cap. XI. (75) ibid. lib. IV.
 cap. I. (76) ibid. cap. LII. (77) ibid. cap. LXXI.
 (78) ibid. lib. XI. cap. III. (79) Histor. lib. II.
 cap. LXXVI.

Non adversus cautissimam Tiberii fene-
 ctutem exsurgimus., Consimiliter Sue-
 tonius de Tiberio: (80) „Precantem se-
 natum (ut imperium susciperet) ambigu-
 is responsionibus & callida cunctatione.,
 suspendens., Neronem quoque celandi,
 quantum posset, imperii publicas res stu-
 dio ductum esse, argumento sunt hæc e-
 jusdem Suetonii: (81) „Quoties ad con-
 sultandum secederet, neque in commu-
 ne quidquam, neque propalam delibera-
 bat; sed conscriptas ab unoquoque sen-
 tentias tacitus ac secreto legens, quod.,
 ipsi libuisset, perinde atque pluribus idem.,
 videretur, pronuntiabat., Qui hoc pri-
 morum cæsarum institutum simpliciter &
 majorem in modum reprehendunt, ani-
 mum suum aut malignum & vitilitigandi
 avidum, aut stupidum atque supinum pro-
 dunt. Sagacissimi quique omnium secu-
 lorum principes maxime idem sibi facien-
 dum duxerunt. Antiquissimus ille Gyges
 annulum habuisse fingitur, de quo ex Pla-
 tone sequentia tradit Cicero: (82) „Cum.,
 palam ejus annuli ad palmam converte-
 rat, (Gyges) a nullo videbatur, ipse au-
 tem omnia videbat. Idem rursus videba-
 tur, cum in locum annulum inverterat.,
 Ita-

(80) Tiber., cap. XXIV. (81) Nerone cap. XV
 init. (82) Offic. lib. III, cap. IX.

„Itaque hac opportunitate annuli usus regi-
 „nae stuprum intulit; eaque adjutrice re-
 „gem dominum interemit, sustulit, quos
 „obstare arbitrabatur; nec in his eum
 „quisquam facinoribus potuit videre. Sic
 „repente annuli beneficio rex exortus est
 „Lydiae. Denotatur annulo isthoc miri-
 fica Gygis, cum aliorum clam inita con-
 filia expiscandi, tum sua perpetim occul-
 tandi solertia, qua improvisus destinata
 perficere, cunctisque adversariis, & ipso
 tandem domino suo, Candaule superior
 factus, hunc vita simul ac regno exuere
 potuerit. Annulorum enim & hic omni
 aeo fuit usus, ut signarent iis atque obli-
 gnarent homines illas suas litteras, mul-
 tasque alias res, quas celatas, & remotas
 a libero ac promiscuo intuitu cuperent;
 nec ambigi potest, quin aliorum clande-
 stinae molitiones sigillo munitis epistolis
 explorari commode queant. Omnium
 sapientissima administrandae reipublicae ra-
 tio ex multorum judicio est ea, quae *Ve-*
netiis obtinet. Sed nec ullibi tam solícite
 cavetur, ne *arcana status* divulgentur, tam-
 que praesens adeunt discrimen, in quos
 vel levis, quod ea prodant, cadit suspi-
 cio; cujus rei memorabile commemorat
 exemplum in Discursu suo de hodiernis
 Europae statibus (83) Nic. Hier. Gundlingi-
 us,

us, qui & passim eidem capiti multa alia huc aurigantia inferuit. Quid potentissimi Gallia & Borussia reges? Quam caute & tecte sua belli capiunt consilia, &, ne prius dispalescant, quam ea exsequantur, omni studio provident? Quis nuper certo ante scivit, iterata Borussos vice arma Hungaris illaturos, quam ad bellum præparata omnia essent, & quadrato agmine Bohemia invaderetur? Quid Novellæ Parisiis & Berolino apportare nobis consueverunt? Quid undecunque locorum, ubi *ἀντιπροσώπων* ad gubernacula sedent potestates? *Facta* regum, nulla *molimina*, quæ successu destituta officere ipsorum gloriæ queant. Hæc ad paucissimorum ante perveniunt notitiam, &, ad quorum perveniunt, ea putent, necesse est, *Cereris mysteria*, nulla *magis re, quam*, quæ Justini vox est, *silentii perpetuitate solemnia*. Qui secreta ipsorum rimari curiosius, & de iis fermocinari liberior atque immodestius sustinuerit, is gratia excidit, metuendumque habet, ne vincula se maneant, aut gravius etiam supplicium. Si igitur in rebus dudum inveteratis, ac multiplici se tuentibus jure, cumque fidissimis & amantissimis civibus ita hodie agere rationes politicæ insinuant; ecquid cæsarum primis, quorum imperium recens adhuc erat & nutabat, suam vitio vertimus diffidentiam,
nec

nec potius reputamus cum animis nostris, quod incedendum ipsis semper per ignes cineri suppositos doloſo, & nunquam ſatis vel in horas cautum fuerit, ut caverentes ſibi ab inſidiis vix caverent, etiam dum caverent? Cum vero, an honeſta ſit actio quædam, nec ne, ex agentis potiſſimum animo atque conſilio pendeat; ſequitur, in neutram partem ſcriptores de publicis illorum imperatorum actionibus, quorum conſilia juxta cum ignariſſimis ſciverint, certo judicio pronuntiaſſe. Deſteſtabilius nullem in omni cæſarum hiſtoria extat facinus parricidio Neronis. Verum ſi eo conſilio perpetravit, quod crederet, matris ſe aliter vel inceſtum, vel inſidias eſſugere nequire; diceretque apud animum ſuum, quod poſtea ad occidendam cognatam ſuam, reginam Scotiæ, Mariam ipſa ſemet incitans Eliſabetha, Angliæ regina: *Aut ſer, aut ſeri; ne feriare, ſeri;* penitus quidem non, at quadantenus tamen excuſari poteſt. Jam vero Tacitus, Agrippinam, refert, (84) *eouſque provectam, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum & epulas incaleſceret, offerret ſe ſæpius tenulento comptam inceſtoque paratam: jamque laſciva oſcula, & prænuntias flagitii blanditias annotaſſe proximos: & ipſe Suetonius;* (85)

(84) Annal. lib. XIV, cap. II.

(85) *minis ejus ac violentia* (quas procul dubio post spretos suos amores spreta quoque ipsa & divexata omnibus modis intentavit) *territum Neronem perdere statuisse*; Dio autem Casius; (86) *Sabinam persuasisse Neroni, ut Agrippinam de medio tolleret, quod ab ea diceret insidias ipsi parari*; contra Tacitus; (87) *Aten, quam Seneca immiserit, ut deferret, pervulgatum esse incestum, gubriante matre, nec toleraturos milites profanum principis imperium*. Quæ licet differant, in eo tamen conveniunt, Neronem censuisse, summam sibi occidendæ matris impositam necessitatem esse, quod cæteroquin futurum crediderit, ut ipse ab ea, vel ejus causa a militibus occideretur; quorum alterum etsi Sabina, alterum Senecæ instinctu Ate falso ei persuaserit, ut potuerit tamen utraque persuadere, in causa cum Agrippinæ incestam libidinem, tum violentiam & minas fuisse. Neque vero has parricidii neroniani veras certasque causas, sed probabiles potius autorum, qui memoriæ eas mandarunt, conjecturas existimaverim. Illæ enim ne unquam exirent in vulgus, sedulo cavisse Nero videtur. Quare cum parricidium quidem ipsum, non vero ejus simul cau-

sa

(85) Nerone cap. XXXIV. (86) lib. LXI. p. 695.
lin. 7. (87) l. c.

ſæ ad dictorum autorum pervenerint notitiam, nec, quam inſuſte, vel non omnino inſuſte commiſſum ſit, tradere potuerunt.

§. XII. Ad *privatas*, ſive *domeſticas* cæſarum res devolvimur, quæ vero implicite frequenter publicis fuerunt, ut, ad utram claſſem potius referendæ ſint, non ſemper liqueat. Obverſetur denuo animis noſtris Agrippinæ cædes, quæ & publica Neronis actio fuit, quatenus gravem imperio, rebusque novis ſtudentem ſceminam; & privata, quatenus matrem ſuſtulit. Optime ſe majeſtati ſuæ conſulere Aſſyriorum reges arbitrati ſunt, ſi aut nunquam, aut rariffime, nec niſi poſt longi temporis intercapedinem videndos ſe populis ſuis præberent. Potiori jure ſapientiſſimus quiſque imperatorum, ſummam ſuam dignitatem intemeratam fore atque illibatam ratus eſt, ſi domus ſuæ interiora, quantum pote, clam omnes haberet. Cumque, quemadmodum ſuæ ſolem maculæ inſuſcant, ita & eminentiſſimorum cæſarum corpora ſuæ vomicæ, carcinomata ſua deformarent, illa inprimis haud temere nudanda atque oſtendenda imperitæ multitudini cenſuerunt. Diu Auguſtus Juliæ impudicitiam diſſimulavit, non tantum paterno indulgens affectui, ſed & pen-

penſi habens imperii decus atque majeſta-
tem. Macrobius: (88) „Indulgentia „
tam fortunæ, quam patris abutebatur Ju-
lia. - - Non ſemel præceperat pater, tem-
perato tamen inter indulgentiam gravita-
temque ſermone, moderaretur profuſos,
cultus, perſpicuosque comitatus. Idem,
cum ad nepotum turbam ſimilitudinem,
que reſpexerat, quæ repræſentabatur A-
grippa, dubitare pudicitiam filiæ eru-
beſcebat. Inde blandiebatur ſibi Augu-
ſtus lætum in filia animum uſque ad ſpe-
ciem procacitatis, ſed reati liberum; & „
talem fuiſſe apud majores Claudiam, cre-
dere audebat. Itaque inter amicos dixit, „
*duas ſe habere filias delicatas; quas ne-
ceſſe haberet ferre; rempublicam & Ju-
liam.* Tandem vero ira atque indi-
gnatione tranſverſum actus omnia filiæ fla-
gitia, abſens tamen, libello per quaſto-
rem recitato, nota ſenatui fecit: (89) At
quanta mox imprudentis huius facti ductus
pœnitentia eſt? Seneca: (90) „Divus Au-
guſtus filiam ultra impudiciæ maledi-
ctum impudicam relegavit, & flagitia,
principalis domus in publicum emiſit; „
admiſſos gregatim adulteros, pererratam,
nocturnis comeſſationibus civitatem, &c., „
Hæc tam vindicanda principi, quam ta-
T. II. P. II. X cen-

(88) Saturnal. lib. II. cap. V. (89) Sueton. Auguſt.
cap. LXV. (90) lib. VI. de Benefic. cap. XXXII.

„cenda (quā quarundam rerum turpitu-
 „do etiam ad vindicantem redit) parum
 „potens iræ publicaverat. Deinde cum,
 „interposito tempore, in locum iræ subi-
 „isset verecundia, gemens, quod non illa
 „silentio presisset, quæ tamdiu nescierat,
 „donec loqui turpe esset, sæpe exclama-
 „vit: Horum mihi nihil accidisset, si aut
 „Agrippa, aut Mæcenās vixisset! „ Ta-
 „citus: (91) „Sallustius Crispus, particeps
 „secretorum Tiberii - monuit Liviam, ne
 „arcana domus, ne consilia amicorum,
 „ministeria militum vulgarentur; neve Ti-
 „berius vim principatus resolveret, cun-
 „cta ad senatum vocando: eam conditio-
 „nem esse imperandi, ut non aliter ratio
 „constet, quam si uni reddatur. „ Idem:
 „(92) „Penetrabat senatum pavor & admi-
 „ratio, callidum olim & tegendis sceleri-
 „bus obscurum (Tiberium) huc confiden-
 „tia venisse, ut tanquam dimotis parieti-
 „bus ostenderet nepotem sub verbera cen-
 „turionis, inter servorum ictus, extrema
 „vitæ alimenta frustra orantem. „ Haud e-
 „quidem me fugit, quam difficile domi-
 „nedum foris, principes lateant. Augu-
 „sto Mæcenās apud Dionem Cassium: (93)
 „Certum hoc habe, omnia tua & dicta &
 „facta

(91) Annal. lib. I. cap. VI. fin. (92) Ibid. lib.
 VI. cap. XXIV. fin. (93) lib. LII. p. 488. E.

facta statim omnibus nota futura. Vives,
enim velut in quodam orbis terrarum,
theatro, nec fieri poterit, ut vel mini-
mum tuum peccatum lateat. Nihil enim,
sine arbitris, sed semper in magna homi-
num multitudine ages; & perscrutari acta,
principum omnes homines libentissime,
solent. Seneca Neroni: (94) „Tibi,
non magis, quam soli, latere contingit.
Multa contra te lux est, omnium in istam,
conversi oculi sunt. Prodire te putas? „
Oriris. Loqui non potes, nisi ut vocem,
tuam, quæ ubique sunt gentes, excipi-
ant. „ Honorio Claudianus (95) patris
Theodosii nomine:

„Hoc te præterea crebro sermone
monebo;

Ut te totius medio telluris in orbe
Vivere cognoscas; cunctis tua gen-
tibus esse

Facta palam; nec posse dari rega-
libus usquam

Secretum vitiis. Nam lux altissima
fati

Occultum nihil esse finit, latebras-
que per omnes

Intrat, & obtrufos implorat fama
recessus. „

X 2

Ac

(94) lib. I. de Clementia cap. VIII. (95) de IV.
Consul. Honorii v. 269. sqq.

Ac denique Plinius minor: (96) „Habet
 „hoc primum magna fortuna, quod nihil
 „tectum, nihil occultum esse patitur: prin-
 „cipum vero non modo domos, sed cu-
 „bricula ipsa intimosque recessus recludit,
 „omniaque arcana noscenda famæ propo-
 „nit, atque explicat., Qui plura in hanc
 sententiam cupit, adeat Barthium, (97)
 & ad quos ille ablegat. Verum ejusmodi
 enuntiata, in confesso est, non simplici-
 ter & absolute, sed comparate & secun-
 dum quid oportere intelligi. Ratio eadem
 est illius:

Quicquid in occulto est, in apri-
 cum proferet ætas;

quod notissimo etiam Germani proverbio
 efferunt. Hoc enim si simpliciter verum
 esset, nemo homo, sive princeps, sive
 privatus & subjectus nec dictum suum ul-
 lum, nec factum occultare posset. At ve-
 ro, quod *minus* integrum eminentissimo
 positus loco principibus est, aliorum se
 oculis subducere, quodque eorum res *curi-
 osus multi* scrutantur, id utrumque ad veri
 speciem figmentis suis conciliandum avi-
 de arripientes quidam, historici dicam,
 an fabulatores? vel minutissima quæque
 illorum, quorum vitas describunt, exacte
 co-

(96) Paneg. cap. LXXXIII. init. (97) ad Claudi-
 anum modo excitatum pp. m. 121 & 122.

cognovisse ac in numerato habere videri volunt. Furtivum nullus amicæ rapuit osculum, quod non oculati; vel in aurem aliquid familiarissimis dixit, quod non auriti testes ad ipsos, si diis placet, detulerunt. Sic expresfissimum sunt instar ardelionum atque scurrarum, quos plurimo facetissimus Plautus (98) sale perfricat.

„Nihil, inquit, est profecto stultius;
neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani asidui cives, quos scurras vocant; - -
Qui omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit;
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Falsos an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud, quod lubeat, sciant.,,
X 3 Sue-

(98) Trinummi. Act. I. Scen. II. v. 162. sqq.

Suetonius certe abstrusa multa primorum
cæsarum ita particulatim & minute recen-
set, refecatque ad vivum ita, quasi indi-
vulsus comes semper & ubique omnium
hæserit lateribus, habita secretissima eo-
rum cum conjugibus & liberis colloquia
audiverit, irrepperit in cubicula, &
quis viduam prægnantem fecerit, & quo

Menſe; quibus verbis concumbere
quisque, modis quot (99)
confuerit, ad unguem teneat. Seceden-
do Capreas Tiberius evadere oculos toti-
us Romæ, at non unius Suetonii potuit,
neque hunc natanti sibi cum pisciculis in-
ter femina versantem (100) arcere: &
quando ne musca quidem cum Domitia-
no in palatio fuit, fuisse tamen Suetoni-
um, & κλινοπάλῃ interfuisse, oportet. (101)
Quam multos admiratores, lectoresque
cupidos ac credulos istiusmodi cum Pro-
copio arcanarum historiarum condi pro-
mi inveniunt; tam parum iis tribuendum
fidei perspicacissimus quisque censet; id-
quod laudatus ante, velim, te doceat Pe-
trus Bælius. (102)

§. XIII.

(99) Juvenal. Sat. VI. vv. 405 & 406. (100) Sueton. Tiberio cap. XLIV. (101) Aurel. Victor de Cæsaribus cap. XI. Idem Epitome cap. XI. & Paulus Diac. Hist. Miscell. lib. IX. cap. XI. (102) Tom. IV. Lexici historico-critici p. 596. init. edit. germ. Gottschedii.

deimperat. majest. a primis &c. 311

§. XIII. Eximendus restat scrupulus, quem *acta Romanorum* iis, qui nostra hac lectitarunt hactenus, nec ignari rerum principis populi sunt, plus semel jam iniecisse reor. Disperscuntur vulgo in *acta publica & privata*. Publicorum nomine *populi acta*, quæ & *diurna*, *urbana*, & simpliciter atque *ἐξ ὄχλου acta* nuncupentur, passim venire, opponique *actis senatus*, quæ *publicari* Augustus vetuerit, (103) Lipsius, (104) consentientem nactus Joann. Arnenium, (105) existimat. Negare tamen idem Lipsius nequit, *publicorum monumentorum* appellatione *senatus* quoque *acta* insigniri. (106) Utrumcunque demum sit, in *populi Acta* nullæ majoris momenti res, quæque ad cæsarum infamiam magnopere conferre poterant, inferebantur. Tacitus: (107) „Nerone secundum, L. Piso, ne consulibus, pauca memoria digna evenere. Nisi cui libeat, laudandis fun-
damentis & trabibus, quis molem amphitheari apud campum Martis Cæsar extruxerat, volumina implere; cum ex dignitate populi romani repertum sit, res illustres annalibus, talia *diurnis urbis actis*,
man-

X 4

(103) Sueton. August. cap. XXXVI. (104) Excursu ad lib. V. Ann. Taciti. (105) ad Plinii Panegyri. cap. LXXV. princip. (106) ad idem Panegyri. cap. XCV. init. (107) Annal. lib. XIII. cap. XXXI. init.

mandare,, Quæ autem qualesque res actorum populi fuerint argumentum, excitatus modo Lipsius (108) condocet, nimirum res rationesque populi, judicia publica, supplicia, comitia, natiuitates, illustres mortes, matrimonia, divortia. Quas inter eminuerunt *natiuitates*, unde Suetonius Tiberium Romæ, (109) Antii Caligulam natum (110) ex publicis Actis probare satagit. Misis itaque his ad *Acta senatus* nos conferamus, quibus non tam senatus, quam cæsarum dicta factaque perscripta sunt. Enimvero nihil fere cæsares per se, verum omnia per senatum agebant, cum primis quæcunque tristitia & odiosa erant, ut invidiam a se amolirentur. Ita maiestatis omnes a senatu condemnati sunt, licet crimen proxime in ipsos cæsares commissum esset. Quare si acta senatus vere & candide relata in litteras fuissent, tuto adhibere fidem illis historicis possemus, quos ea unice in tradendis cæsarum rebus constaret secutos esse. Sed vero Dio Cassius: (111) „*Atempore immutatæ reipublicæ καὶ λέγεσθαι, καὶ πρᾶτθῆσθαι πάντα πρὸς τὰ τῶν αἰὲ κραιτύντων, τῶν τε παραδυναστεύοντων σφίσι βεβλήματα ὑποπτύεται* & dici & fieri omnia, ad

(108) Excurs. ad lib. V. Annal. Taciti. (109) Tiber. cap. V. (110) Calig. cap. VIII. (111) lib. LIII. p. 509. fin.

ad arbitrium eorum, qui tempore quis,,
 que suo imperium tenent, quique ho-,,
 rum potentia sunt participes, suspicio,,
 est,, Senatores apud Tacitum (112),,
 sorte ductos legimus, qui *fastos adulatione*
temporum fœdatos exonerarent. Si igitur fa-
 sti, an probabilis ulla ratio suadet, non &
 Acta adulatione temporum fœdata fuisse?
 Et quæ fœdior excogitari adulatio potest,
 quam lecta eidem Tacito in *Commentariis*,
 id est *Actis* senatus? „Reperio, ait, (113),,
 in *Commentariis* senatus, Cerialem A-,,
 nimum, consulem designatum, pro sen-,,
 tentia dixisse, ut templum divo Neroni,,
 (*sed ille adhuc vivebat*) quam maturrime,,
 publica pecunia poneretur,, De Commo-
 do quidem Lampridius: (114) „Habuit,,
 præterea, inquit, morem, ut omnia, quæ,,
 turpiter, quæ impure, quæ crudeliter,,
 quæ gladiatorie, quæ lenonice faceret,,
actis urbis indi juberet, ut Marii Maximi,,
 scripta testantur,, Verum hunc sub extre-
 ma vitæ, consentiunt, mente captum fu-
 isse. Cæteri imperatores tam vesani non
 fuerunt, ut sua ipsi opprobria ad seræ po-
 steritatis memoriam per acta sive urbis,
 sive senatus transmitti curarent. Quocir-
 ca & Tiberium helleboro indigere suspi-

X 5

ca-

(112) *Histor.* lib. IV. cap. XL. (113) *Annales*, lib.
 XV. cap. LXXIV. (114) *Commodo* cap. XV.

cati quidam sunt, cum, quodcunque in hominem cadere vitium posset, ipse non solum de se prædicaret, sed & ἐς τὰ κοινὰ ὑπομνήματα, in publicos commentarios, sive acta referri juberet: (115) qui tamen vehementer errarunt. Si quis enim Augustorum vituperia sua ægerrime tulit, is ambiciosissimus fuit Tiberius; longeque diversas, ac vulgo putatum est, altissima hic mente præditus imperator habuit causas, cum ut ipse sibi crimina affingeret, tum ut ingeri eadem in senatus populique acta præciperet; quas altera me Disquisitione expositurum, supra jam innui. *Trahimur omnes laudis studio*, inquit Cicero, & *optimus quisque maxime gloria ducitur*. Ut credere par sit, nil, nisi laudabile, ullum imperatorem, qui quidem sana ac integra mente fuerit, de se in publicis actis commemorari voluisse, quin plerosque & immeritas immodicasque laudes affectasse. Contra ea nec temere negaveris, falsa multa crimina occisorum imperatorum indita Actis ab inimicis successoribus, aliisque multis, injusta multa sub eorum dominatu perpesis, fuisse. Ut figulus figulum, ita casarem casar odisse consuevit; cum primis quem folio deturbavit, aut a quo diversam imperii administrandi rationem

(115) Dio Cass. lib. LVII. p. 618. D. lin. 2.

onem sibi sequendam duxit. *Loco comparatorum*, ut rhetorum filii amant dicere, inprimis Romani delectabantur; semperque, qui in praesenti rerum potiebantur, imperatores suos praeteritis atque defunctis componebant, praeponebant. Quo tramite panegyricus plinianus tantum non ubique decurrens Trajanum, ut *optimum*, non modo *malis*, & praecipue *pesimo*, Domitiano, sed & *bonis* ceteris confert, praefert. Morem hunc, vero consentaneum est, in eorum quoque Acta immigrasse. „Si universas, illas Trajani laudes, quas nec oratione, complecti, nec memoria se consequi pos-, se Plinius dicit, senatus, ne qua interci-, peret oblivio, & in publica Acta mitten-, das, & incidendas in aere censuit, „ (116) an commodè id facere potuit, ut non simul quaedam immitteret incideretque, ad Domitiani spectantia vituperium? Enimvero nulla æque re laudabilem se praestitit Trajanus, quam quod collapsum sub Domitiano imperium denuo excitavit atque instauravit. Apud Tacitum „(117) petit, a Caesare Junius Mauricus, ut *commentariorum principalium* potestatem senatui, faceret, per quos nosceret, quem quis-, que accusandum poposcisset. „ Petiit vero,

(116) Plinii Panegyri. cap. LXXV. init. (117) Histor. lib. IV. cap. XL. fin.

ro, ut hos, qui sub prioribus principibus fuerant, accusatores & delatores senatus ulcisceretur: unde præmittitur; *signo ultimis in accusatores dato*: atque, factum id sæpius, constat. Quando igitur delatores isti in jus vocabantur, omnia flagitia, fraudes omnes, non suas modo, sed & principum, qui ipsorum ministerio usi erant, confiteri cogebantur; quin, ut culpam a se removerent, omnem plerumque in principes illos conjiciebant, nec religioni sibi ducebant, falsissimum in eos testimonium dicere. Senatus autem pro odio suo, quo cæsares tyrannos post eorum adhuc fata prosequabatur, mendacia ipsorum pronis auribus excipiebat, facillique admittebat fide; & tandem, quicquid accusati accusatores enuntiarant, in sua referebat Acta. Num ergo affirmare ausis, nihil falsi in Actis senatus vel de flagitiosis principibus repertum fuisse? Pariter certum est, adulatoria illa, quam vivos inter mortuosque imperatores Acta senatus instituerunt, comparatione veritati multis modis vim factam, & bonos aliquando cæsares in malos, in pessimos non omnino malos esse conversos. Aurea enim mediocritas plerumque in ejusmodi contentione posthabetur, tanique in vituperando, quam laudando exceditur modus. Sed fac, vera certa que omnia fu-

fuisse, quæ senatus Actis continerentur, an perlegere ea & excerpere historiae augustæ conditoribus licuit. Augustus, ut jam percepimus, autor senatui fuit, ne Acta sua publicaret, ejusque secuti sequentes imperatores institutum sunt, ut præter cætera multa ex eo colligere est, quod semper ea conficeret quispiam e senatu, quem vocabant *A cura Actorum*, vel *Ab Actis Senatus*, ne scilicet, observante Lipsio, (118) arcana Patrum sciret, qui non esset e Patribus. Et licet adjunctos ille haberet scribas ac censuales, quos item a re *Auctuarios* appellabant, tamen, quoties senatusconsultum, quod a tacendo *tacitum* vocabant, faciendum erat, nemini eorum interesse permittebatur. Luculentissime Capitolinus: (119), „Hunc, morem apud veteres necessitates publicæ, repererunt, ut, si forte aliqua vis ab hostibus immineret, quæ vel cogeret humilia captare consilia, vel aliqua constituere, quæ non prius oporteret dicti, quam, effici, vel si nollent ad amicos aliqua permanere, senatusconsultum tacitum fieret; ita, ut non scribæ, non servi publici, non censuales illis actibus interessent, senatores exciperent, senatores omnium officia censualium, scri-“

(118) Excurs. ad lib. V. Ann. Taciti. (119) Gordian. tribus cap. XII. fin.

„scribarumque complerent, ne quid forte pro-
 „deretur.,, Tenebantur itaque Acta sena-
 tus curiæ parietibus conclusa, nunquam
 exhibant in vulgus, communisque fiebant
 juris ac usus. Suetonio tamen, dicis, non
 denegata illorum evolvendorum fuit copia, ut-
 pote qui, teste Spartiano, (120) magister e-
 pistolarum sub Adriano fuit, adeoque & custos
 ac claviger tabularii principis sui, in quo Acto-
 rum quoque senatus, si minus autographum,
 at certe apographum asservatum videtur. Sed,
 quod bona tua cum venia fiat, ad hanc
 ego objectionem multis posteriori Dissert-
 tatione respondebo: necdum enim de
 Suetonii, ut ingenio & moribus, ita mu-
 nere dedita opera agendi locus est. Ac-
 cedit *jactura* Actorum tantum non omni-
 um, quæ abunde, quam parum instrui ab
 iis historiæ augustæ conditores potuerint,
 evincit. Dio Cassius: (121) „Quum pu-
 „blicorum commentariorum quidam o-
 „mnino periissent, quidam vetustate jam
 „evanidi fierent, tribus senatoribus nego-
 „tium eos, qui extarent, describendi,
 „reliquosque conquirendi mandatum est:
 „incendio correptis quibusdam non Tibe-
 „rius modo, sed Livia etiam succurrit.,,
 Suetonius de Vespasiano: (122) „Ærea-
 arunt

(120) Adriano cap. XL (121) Tiberio lib. LVII.
 p. 613. B. (122) cap. VIII, fin.

arum tabularum tria millia, quæ simul,
 cum Capitolio conflagrauerant, restituen-
 da suscepit, undique investigatis exem-
 plaribus, instrumentum imperii pulcher-
 rum ac vetustissimum, quo contine-
 bantur pæne ab exordio urbis senatus-
 consulta, plebiscita de societate & fœ-
 dere ac privilegio cuicunque concessis.,
 Dilutum foret, si quis, sola *populi Acta*
 his locis intelligenda, prætenderet. An
 enim, quibus, autore Suetonio, *senatus-*
consulta continebantur, non *senatus* erant
Acta? Pariter jejunum ac elumbe esset, ad
vetustiora unice senatus *Acta* jacturam hanc
 restringere. Quis enim fidem fecerit, *re-*
centiora omnia exempta periculo fuisse? An
 consignata nulla senatus *Acta* sub Julio
 Cæsare & Augusto, quæ amissa Tiberius?
 An nulla porro, imperantibus Tiberio,
 Caligula, Claudio, Nerone, Galba, O-
 thone, & Vitellio, quæ similiter evanida
 facta Vespasianus restituenda curaverit. At
 instas, dictitando, exscriptis locis non
perdita tantum, sed & *restituta* *Acta* perhi-
 beri. Sed quo argumento probaveris,
 restituta omnia plene planeque esse? De-
 monstra, fodes, restitutionem factam fa-
 tis bona & incorrupta fide, nihilque da-
 tum gratiæ, livori nihil. Siccine noti ti-
 bi restitutores, quos Dio indicavit, Ti-
 berius & Livia, alter vel ex ipso hoc sche-
 di-

diasmate, altera, Ulysses ille stolatus? Præter senatus & populi Acta singuli etiam Romani, quotquot industrii fuerunt ac frugi, sua suorumque Acta literis mandarunt. In quibus familiam duxerunt ipsi imperatores, quorum Acta *commentarios principales* loco paulo ante exhibito Tacitus nominat. Ita scripsit Julius Cæsar, ut Suetonii vocibus utar, (123) *rerum suarum Commentarios, gallici civilisque belli pompejani*. De Domitiano idem Suetonius: (124) *Præter Commentarios & Acta Tiberii Cæsaris nihil læsitabat*. Quid quod nec mulieres, proximo sanguinis vinculo cæsaribus conjunctæ, eo scribendi genere abstinuerunt. Tacitus: (125) *Id ego a scriptoribus annalium non traditum* (de Agrippina majore) *repperi in commentariis Agrippinæ filiæ; quæ Neronis principis mater vitam suam & casus suorum posteris memoravit*. Sed, cum apud omnes Christi initiatos sacris in confessio sit, nullum sibi relictum gentilem *Φιλαλήθεαν Φιλαυτία* duxisse potio- rem, an de his solis statuendum secus est? Cæsaris rerum suarum quod attinet commentarios, Pollio Asinius judicavit, parum eos diligenter, *parumque integra veritate* compositos esse, quod Cæsar pleraque, & quæ per alios

(123) Jul. Cæs. cap. LVI. princip. (124) Domitian. cap. XX. (125) Annal. lib. IV. cap. LIII. fin.

lios gesta erant, temere crediderit; & quæ per se, *vel consulto*, vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit. (126) Tiberium non amplius morabimur, de quo, an toto principatus sui tempore vera unquam de se dixerit, dubitari potest; quin scripserit falsa multa de se, non potest. De Agrippinæ, matris Neronis conjugæ Domitio refert Tranquillus, (127) quod omni parte vitæ detestabilis fuerit; occiderit libertum suum, quod potare, quantum jubebatur, recusarat; in viâ Appiæ vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obriverit; Romæ medio foro cui-dam equiti romano, liberius jurganti, oculum eruerit; argentarios pretiis rerum coëmtarum, & in prætura mercede palmarum fraudaverit aurigarios; porro majestatis quoque & adulteriorum, incestique cum sorore Lepida sub excessu Tiberii reus mutatione temporum evaserit; ac denique, nato Nerone, inter gratulationes amicorum negaverit, quidquam ex se & Agrippina, nisi detestabile & malo publico, nasci potuisse. Quis tam vecors est, qui horum omnium vel unum, defendat, Suetonium in Agrippinæ invenisse Commentariis, quibus, autore Tacito, suam

T. II. P. II. Y non

(126) Sueton. Jul. Cæs. cap. LVI. (127) Nerone
capp. V. & VI.

non modo vitam, sed & *casus suorum* posteris memoravit? Multi insuper alii, qui nulla imperatores cognatione aut affinitate contigerunt, in perscribendis eorum Actis operam suam atque industriam collocarunt. Verum nec horum quisquam fuit, qui non frana laxaret affectibus suis, & prout ipse a casare habitus fuerat, ita vicissim habens casarem, ei vel blandiretur, vel obtrectaret. Vilior tamen semper calumniatorum fuit annona. Maledicentissimus ille Timagenes, de quo in praecedentibus (128) vidimus, & *Acta Augusti* evulgavit. Seneca: (129) „Historias postea, „quas scripserat, recitavit Timagenes, & „combussit; & libros, *Acta Caesaris Augusti* continentes, in ignem posuit.” Quibus igitur omnibus docili, nec refractario lectori persuasum iri confido, nulla romanorum Acta, siue publica fuerint, siue privata; siue senatus, siue populi; siue de imperatoribus ab ipsis imperatoribus eorumque propinquis & affinibus, siue ab aliis conscripta, indubitata rerum tenuisse veritatem; adeoque nec ufos iis augustae historiae conditores testata semper, & gravissimis certissimisque monumentis innixa tradere.

III.

(128) §. IX. init. (129) lib. III. de ira cap. XXIII.



III.

JOH. PHIL. CASSELI

OBSERVATIO ANTIQVARIA

DE

PORCIS IN LVSTRATIONI-
BVS ET EXPIATIONIBVS,

IN PRIMIS,

HOMICIDARVM, NAVFRAGO-
RVM ET INSEPVLTORVM.

ARGVMENTVM:

- §. 1. **P** IACVLVM apud Romanos quid?
Lustratio cum PORCA quando fa-
cta? PRÆCIA, PORCVS PRO-
PVDIANVS, alia. §. 2. PORCI & POR-
CELLI in expiationibus apud Græcos, qui Λυ-
τρία dicti. Porcus ab INITIANDIS immolatus.
CONCIO & THEATRA porcis expiata &c.
§. 3. HOMICIDIUM quomodo expiandum?
Jupiter Παλαμναίος. HOMICIDÆ lustrandi,
Jupiter φυξιος, ικεσιος. §. 4. Lustratio HO-
MICIDARVM AQVA VIVA & PORCO CÆ-
SO. Manus HOMICIDÆ sanguine PORCEL-
LI ablutæ, alia. §. 5. NAVFRAGORVM

Y 2

mors

mors omnium gravissima habita. Capilli præcisi
 & ungues resecti, præsentē naufragio. Nau-
 fragium in tabula depictum Neptuno suspen-
 sum naufragi mendicatum ire soliti. §. 6.
 NAVFRAGI insepulti. INSEPVLTVM abjici
 summa ignominia. §. 7. Lex Atheniensium pro
 INSEPVLTIS. Injectio terræ & pulveris.
 NAVES cadavera & mûmias ferentes NAV-
 FRAGIVM facere creditur. IVSTA FACE-
 RE mortuo quid? PORCA PRÆCIDANEA
 quando mactanda? FERIÆ DENICALES,
 EXVERRÆ, EVERRIATOR, alia.

§. 1.

PIACVLVM apud Romanos com-
 missum dicebatur, si quid in fa-
 eris vel prætermisum vel contra
 morem & præter religionem fa-
 erum fuisset peractum. Lex in Ju-
 re Pontificio singularis extat apud CICE-
 RONEM L. II. de Legg. cap. IX. sacrum com-
 missum, quod neque expiari poterit, publici
 sacerdotes expianto. Ita, qui ferias impru-
 dens polluisset, porco piaculum dare debe-
 bat, quod refert MACROBIVS L. I. Saturn.
 16. Affirmabant sacerdotes pollui ferias, si in-
 dictis conceptisque opus aliquod fieret; præter
 ea regem sacrorum flaminesque non licebat
 videre feriis opus fieri; & ideo per præconem
 (a)

(a) denuntiabatur, ne quid tale ageretur, & præcepti negligens multabatur, præter multam vero affirmabatur, eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare debere; prudentem expiare non posse. STRV-VIVS *Antiq. Rom.* p. 393. Ita porco expiabantur illi antea, qui munus sacrum peragere volebant, ut foeminae & ædiles Eleorum sacra Junonia sive *Ἡραία* celebraturi, nullam munerum suorum partem attingebant, *πρὶν ἢ χοίρῳ τε ἐπιτιθεῖσθαι πρὸς καθάρσιν καὶ ὕδατι ἀποκαθελῶνται. γινέσθαι δὲ σφισὶν ἐπὶ κρηνῇ Πιερά τα καθάρσια.* priusquam se PIA-CVLARI SVE & aqua lustraverint. Eam lustrationem ad Piceram fontem suscipiunt. PAV-SANIAS *L. V. cap. 17. p. m. 418.* Sic etiam gens Claudia celebrabat sua privata sacra, & in sacrificio sive expiatione gentis suæ PROPVDIANVMPORCVM offerebat, qui teste FESTO dictus est, ut ait *Capito Atrejus*, quod ille in sacrificio gentis Claudiae velut piaculum & exsolutio omnis contractæ religionis sit. In devotionibus suo vetaurilibus piaculum fieri solitum refert LIVIVS *L. VIII. 10. de Expiatione*, quæ porco fiebat in lucis

Y 3

con-

(a) CL. MEVRSIVS in notis vult legi *Præciam*. *Præcias* enim secundum FESTVM p. 362. edit. *Dac.* dicebant, qui à flaminibus præmittebantur, ut denuntiarent opificibus, manus abstinerent ab opere, ne si vidisset sacerdos facientem opus, sacra polluerentur.

conluendis alibi agemus. De Iustratione exercitus per suovetaurilia confer sis dissert. meam de sue in sacrificiis gentilium, spec. Cereris Telluris &c. Magdeb. 1743. cap. 2. p. 29. sq.

§. 2.

Græci in Expiationibus porcellis utebantur, unde PAUSANIAS l.c. χοιρον dicit ἐπιτηδειον εἶναι προς καθαρμον porcum idoneum esse ad expiationem. De porcorum usu in sacrificiis expiatoriis loquitur etiam ÆSCHYLVS in Eumen p. 283. καθαρμοῖς ἡλαδῃ χοιροῦλοις, Purgamentis porcellorum cæforum ablatum est. Porcellus ille Λυτηγιον dicebatur, cujus mactati sanguine illinebantur manus ejus pro quo expiatio fiebat, unde Apollo Λυτηγιος id est, Expiator, apud EURIPIDEM dicitur, & τα Λυτηγια apud SOPHOCLEM sunt sacra expiatoria. Initiandi consueverunt immolare poreum unde SVIDAS hoc proverbium citat ex Aristophanis Pace

Εἰς χοιριδιον μοι νυν δανεισον τρεις δραχμας

Δει γαρ μνησθηναι με πριν τεθνηκεναι

Qui porcum emam, mihi mutua nunc tres drachmas,

Initiandus sum prius, ac mortem optetam.

Græ-

Græci *Concionem & Theatrum* etiam por-
cis expiabant, cujusmodi hostia καθαγμα
& καθαρισιον, & qui expiabat καθαρτης di-
cebatur. POLLUX L. VIII. 9. 24. de Peristi-
archis: Ἐκαθαρον χοιριδιοις μικροισ ἐτοι την
ἐκκλησιαν καὶ το θεατρον. Καθαρισιον δὲ τιττον,
καὶ χοιριδιον ἐκαλετο. Expiabant hi porcellis
CONCIONEM & THEATRVM. Victi-
ma autem lustratoria porcellus ille dicebatur.
HESYCHIVS: καθαγμα το χοιριδιον, ὃ την ἐστι-
αν ἐκαθαρον ἐν ταῖς ἐκτροπῖαις. ὁ δὲ ἐπίτελον
δημοσιως περιεπαρχος ἐλεγχο. SCHOLIASTES
Aristophanis ad Acharn: V. 44. Ἐιδασθω οἱ
Ἀθηναῖοι σφαζεν δελφαικα, καὶ εἰσεν τας
καθεδρας τῷ αἵματι αὐτῶν εἰς ἱμην της δημητρος,
ἐπειδὴ τῆς καρπῆς αὐτῆς θλαπῆται. Solebant A-
themenses porcellos mactare, atque eorum san-
guine imbuere SVBSELLIA; & quidem in ho-
nore Cereris, quod animal illud frugibus da-
num inferret. Et paucis interjectis: το θυ-
ομενον χοιριδιον, ἐπὶ καθαρεται των τοπων καθαρ-
μα ἐκαλετο. Porcellus ad loca lustranda ma-
clatus, καθαγμα vocabatur. conf. ÆSCHINES
contra Timarchum Opp. 263. edit. Francof.
1604. fol. cujus testimonium hoc est,
Επειδὴν το καθαρισιον περιενεχθη, καὶ ὁ κηρυξ
τας παρειας εὐχας εὐξεται. Ita quoque
SVIDAS in καθαρισιον clare. Ἐδος ἦν Ἀθηνησι
καθαρεν την ἐκκλησιαν, καὶ τα θεατρα μι-
κροισ πανυ χοιριδιοις, ἀπὲρ ὠνομαζον καθαρσια.
Mos erat Athenis lustrare CONCIONEM &
THE-

THEATRA, parvis admodum PORCELLIS,
 quæ vocabant κατὰ πότα *piacula*. Conf. HAR-
 POCRATION in Lexico X. Oratorum. h. v.
 p. 203. ibique MAVSSACVS & VALESIVS.
 J. P. PFEIFFERI *Antiquitt. Græc.* L. II. c. 35.
 p. 297. LOMEIERVS de *Lustratt.* p. 343. Ce-
 leberr. & Amiciss. *Consiliarius Gothanus* J. C.
 SCHLÆGERVS in *diss. eleg. de Atheniensibus*
civitatem suam sanguine humano lustrantibus.
Helmst. 1739. p. 11. sic etiam ab illis expia-
 tiones porca fiebant, quibus mala somnia
 essent visa; sic MARTIALIS L. VII. *Epi-*
gramm. 53. quod totum adscribi meretur, quia
 multa ad expiationem somniorum perti-
 nentia continet & illustrat.

Semper mane mihi de me mera somnia
narras,

Quæ moveant animum, sollicitentque
meum.

Jam prior ad fecem sed & hæc vindemia
venit.

Exorat noctes dum mihi saga tuas.
Consumpsi, salsasque molas, & thuris
acervos:

Decrevire greges, dum cadit agna
frequens.

Non porcus, non cortis aves, non ova
supersunt:

Aut vigila, aut dormi, Nasdiane
tibi.

§. 3.

Inter peccata in homines commissa prudentiores & moratiores gentes maxime detestati sunt HOMICIDIVM. Cum enim homini in alterum nullum jus datum, injuste in illius vitam grassari minime oportet: quare & severe semper in homicidas (a) animadversum est. Maxime consueta apud gentes poena erat, homicidas exilio puniri. Homicidium vero temere commissum expiari nunquam poterat, unde Jupiter παλαμναιος id est, homicida, appellabatur, quod eade inquinatos & consceleratos poenis subderet. APOLLONIVS Argon. L. IV. 709. nominat

Ζηνα παλαμναιων τιμηροον ημεσιαων
Joem parricidalium vindicem suppliciorum.

HARPOCRATION l. c. p. 272. ΠΑΛΑΜΝΑΙΟΣ, Ὑπεριδης ἐν τῷ κατὰ Δημάδου. Αὐτοχειρία τινος ἀνελοῦσας, παρα τὴν παλαμνὴν παλαμναιὸς ἐκάλεον, ὡς καὶ Αὐτικλειδης, ἐν ἐξηγητικῷ υποσημαίνει. Παλαμναιος, sicarius, cæde contaminatus. Hyperides oratione in Demadem

Y 5

(a) Multa huc pertinentia collecta leguntur in Rev. WAGNERI diss. erud. de Homicida involuntario exulante in urbe refugii, usque ad mortem Pontificis M. Bremæ 1731. præfide S. Rever. C. IKENIO habita.

dem. Qui suis ipsi manibus quosdam interficiunt, a voce παλαμη vocabant παλαμναις, ut Anticlides in exegetico significat. Παλαμναιοι etiam illi vocabantur, qui ob eandem impie admissam, nunquam expiari poterant. PHVRNVTVS cap. IX. p. 152. Hinc Dii vel Dæmones παλαμναιοι sunt ultores scelerum, de quibus, ut & de notione hujus vocis docte differuit ILL. SPANHEMIVS, P. II. des Césars de l'Empereur Julien. p. 142. Plures ejusmodi Dæmonum denominationes habet JVL. POLLVX L. V. cap. 26. segm. 131. Οι δε δαίμονες οί μιν λυοντες τας άρας, αλεξίνακοι λεγονται, άποπομπαιοι, άποτροπαιοι, λυσιοι, Φυξιοι; Οι δε κηρυγες, αλιτηριοι, αλιτηριωδεις, προστροπαιοι, ΠΑΛΑΜΝΑΙΟΙ. Dæmones perro diris liberantes, malorum depulsores vocantur, auerfores, solutores, & fugatores. Qui autem inferunt, exitiales, pestilentes, malitiosi, & homicide. Homines humano sanguine polluti à sacris gentium etiam arcebantur, ut contigit Sybaritis, qui ob occisum citharœdum ab Apolline Delphico repulsi sunt, apud ÆLIANVM Var. Hist. L. III. c. 43.

βαιν' απ' εμων τριποδων, ετι τοι Φονος
 αμφι χερεσσι
 Πελυς αποσταζων 'απο λαινης εδδ ε-
 ρυκει.

Ced:

*Cede meis mensis, manibus nam sanguis
adherens
Destillansque recens prohibet tibi limi-
na templi, &c.*

J. P. PFEIFFER *Ant. Gr. L. I. 39. p. 89.* sic etiam Pausanias dux Græciæ, cum Cleonice interfecisset, cædis piaculum eluere non potuit, & peccati remissionem impetrare, quamvis Jovi Φυξίω absolutori deprecationes susceperat, etiam in Arcadiam ad *lustratores* eos, qui *Psychagogi* (id est animarum curatores) appellantur, venisset. PAUSANIAS *Lacon: cap. XVII. p. 252.* Jupiter ille Φυξίος dicebatur, ad quem cædis rei confugiebant, ad expiationem victimis cæsis impetrandam, ut apud POLLUCEM *l. c. & Φυξίος οἶτος* apud APOLLON: *L. IV. Argon: v.* appellatur cædes, ob quam ad Jovem confugiebant homicidæ

ὅς μεγα μὲν κοτεῖν, μεγα δ' ἀνδροφονοῖσιν ἀρῆγει.
Qui cædis punitque reos, relevatque vicissim.

ubi poeta priori parte versus Jovem παλαμναίον, posteriori Φυξίον describit. Item ἱεστῖος, & ἱεστησιος supplicum custos, de quo differuit Joh. Frid. LEISNERVS in *diss. Epistol. de Jove supplicum propugnatore. Lips.*
1738

1738. Lustrari ergo debebant *homicide*, quoniam manus polluisse censebantur. CELEB. ELSNERVS *Clasfis philologicæ in Academia illustri Regia Berolinensi Director dignissimus & omnis rei literariæ summus stator*, in *Observatt.* T. I. p. 123. De lustratione & expiatione cædis dolo & clam apud Athenienses patrata pluribus agit JOH: SELDENVS de *Synedr. Vett. Ebr.* L. III. cap. 6. §. 7. p. 1107.

§. 4.

Lustratio hæc homicidarum fieri solebat aqua viva & porco cæso. TERTVLLIANVS de *Baptismo* cap. V. p. 226. de aqua hæc habet: *Penes veteres quisquis se homicidio infecerat, PURGATRICE AQUA SE EXPIABAT*, ubi pluribus de expiatione per aquam apud gentiles egit. ANTICLIDES apud ELIAM SCHEDIVM de *Diis Germanis* p. 537. Εθος γαρ ην τοις παλαιοις, οπερ και νυν ακμαζει, εταν η φονην ανθρωπων, η και αλλας σφαγας εποικν, υδατι αενωαυτας χειρας αποπιπτεν εις 78 μιασμαλος καθαρσιν. Erat enim mos antiquorum, qui nunc quoque servatur, ut qui cædem hominum, vel aliorum animalium commisissent, perenni aqua manus abluerent, ad commissi piaculi lustrationem. Conf. & M. D. OMEIS *diss. citanda.* p. 14. & 19. JER. HOFMANNI *diss. de ritibus*

bus veterum gentilium lustrandi purgandique
per aquas. Witteb. 1660. C. BARTHIVS in
Stadium T. III. p. 1172. Illust. SPAN-
HEM. lib. cit. dans les preuves des Remarques.
p. 133. Expiationem utramque pluribus de-
scripsit ALEXANDER SARDVS L. II. de
moribus ac ritibus gentium cap. 28. in I. G.
CLAUSINGII Fasciculo II. Furis publici Ro-
manorum. p. 722. Expiantur ab illis, ad quos
confugiunt, qui carminibus manes placant,
culpam remouent, septies pollutos ABLVUNT
AQVA VIVA, totidem polluti vestes, POR-
CVM CÆDVNT, Jovem Hospitalem invo-
cant, precantur, ne pollutos furie agitent, sed
iram deponant, famuli ramenta per aedes ferunt.
APOLLONIVS RHODIVS meminit ritus,
quo porcellus maëtabatur à sacerdotibus,
ac homicidæ manus sanguine illius por-
celli abluebantur. Argonaut: L. IV. 704.

Πρωτα μὲν ἀτρεπτοιο λυτήριον ἤγε φονοῖο
Τείναμενη καθυπερθε ΣΤΟΣ ΤΕΚΟΣ ἥς ἐ-
τι μαζοι

Πλημυρον λοχιῆς ἐκ νηδύος, αἰμαῖι χει-
ρας
Τεγγεν ἐπιμηγασα δερην αὐτῆς δὲ καὶ ἀλ-
λοισ

Μελισσεν χυτλοισι

Primum quidem illa immutabilis expi-
ationem cædis

Producens desuper FOETVM SVIS
cujus adhuc ubera,
Tur-

Turgebant recens enixo ex utero , cru-
ore manus
Tinxit , incidens collum. Rursus au-
tem & alius
Placabat lustrationibus.

ubi SCHOLIA. Αὐτηγίων dicunt, το καθαρσι-
 ον λεγει, ὁ ἐστὶ χειριδιον μικρον ὅπερ οἱ ἀγνι-
 ζοντες θυσαντες, τὰς χεῖρας τὰ ἀγνίζουσαν τῷ
 αἵματι αὐτῆς βρέχουσι. Porci catulus, quo macla-
 to expiantes lustrandi manus ejus sanguine im-
 buunt. DEMOSTHENES contra Aristocrata-
 tem p. 438. refert, eum, qui homicidii a-
 liquem accusabat, apud Areopagitas, τὰ-
 ἐς sacris suovetaurilibus (a) εἰς τὰ ἐπὶ τῶν
 τομῶν καπρῶ, καὶ κριῶ, καὶ ταυρῶ jusju-
 randum concipere solitum, sibi, liberis,
 totiq̃ue familiæ exitium imprecantem, si
 sciens falleret. Eodem modo reus hujus
 calumniæ jusjurandum dabat, DEMO-
 STHENES contra Neeram vocat hoc ipsum
 ὁμοσῶν καὶ ἐπὶ ἱερῶν τελεῶν, ubi suovetaurilia
 intelligit JAC. LYDIVS diff. de Furamento
 cap. IV. §. 8. p. 320. De Expiationibus
 veterum gentilium in homicidio plura
 contulerunt LOMEIERVS l. c. cap. 16.
 GV-

(a) JAC. PALMERIUS Exercitt. in Auth. Græcos.
 p. 634. dum locum hunc Demosthenis adducit, Ro-
 manos à Græcis sua Suovetaurilia, ut & plerosque
 Deos suos acceperisse vult.

de Porcis in Lustrat. & Expiat. &c. 335

GVIL. BVDEVS *Annotatt. in Pandectas* (b)
p. 168. CEL. WAGNERVS *diff. cit.* p. 63.
M. Dan. OMEISII *diff. de Expiationibus apud
Veteres gentiles usitatis cap. 3. p. 14. Altorf.*
1700. J. G. LAKEMACHERI *Antiquitt.*
Græc. S. P. III. cap. 3. §. 3. p. 465. sq.

§. 5.

MORS in UNDIS (a) gentilibus olim
præ aliis mortis generibus maxime invisa &
periculosa habita, quoniam animas voraci-
tate absorptas penitus interire, nec cam-
pos Elysios intrare credebant, unde
HESIODVS *Opp. v. 685. testatur:*

Δεινὸν δ' ἐστὶ θάνατον μέλα κωμασθῶν.
Miserum esse MORI in fluctibus.

Ovi-

(b) *Edit. 1534. 8. otera & expensa Contr. Resch.
Basil. in ædibus Th. Wolfii. Editio hæc probe di-
stinguenda ab ejusdem Budei Annotatt. in XXIV.
Pandectarum libros, ad Joh. Deganiæum Cancellar-
ium Franciæ. Paris. 1508. ex officina Ascens. &
ibid. 1543. fol. plane enim diversi sunt libri: prio-
ris editionis in 8. non meminit Cl. MAITTAIRE
in Annal. Typogr. ad a. c. & tantum commentarius
est in librum 47. Digestorum. Vid. THEOPH.
SINCERI Biblioth. Histor. Crit. Libr. Rar. p. 416.
(a) Conf. C. L. CHARISII *diff. de Morte submer-
sorum in aquis. Region. 1735. THOMASII Exer-
cit. de Morte in undis. Lips. 1667.**

Ovidius mortem non verens, imminens
tamen (b) naufragii periculum metuebat.
Trist. L. I. El. 2. 51.

Nec letum timeo: genus est miserabile
leti

Demite NAVFRAGIVM, mors mi-
hi munus erit.

& ibidem versu 55.

Est aliquid mandata suis sperare sepul-
chra

Et non ÆQVOREIS PISCIBVS ES-
SE CIBVM.

VEGETIVS L. IV. rei Militaris c. 44. Alii
ferro interimuntur, alii ardere coguntur in flu-
ctibus, inter tanta tamen mortium genera, qui
acerrimus casus est, ABSVMENDA PISCI-
BVS, INSEPVLTA sunt corpora. Plura
circa

(b) Naufragio præsente olim capilli præcisi, &
ungues resecti. DILHERRI *Electa* L. II. c. XI. de
CORDOVA *Didascalia Multiplex*. p. 235. Autores
à Cl. JARKIO citati ad *Schedium de D. G.* p. 695.
& CHR. WEISIO *diff. 2da de Numisibus Vialibus*
p. 11. adde Jof. LAVRENTIVM *Polym. L. II. diff.*
6. p. 98. T. GVTBERLETHVM in *diff. philol. de*
Mysteriis Deorum Cabirorum p. 69. *Franeq. 1703.*
8. J. Frid. JOACHIMI *Comment. histor. Jurid. de*
Manumissione in S. S. Ecclesiis. p. 16. *Hala. 1737.*
PITISCVM in *Lexico Antiquit. Roman. voce Nau-*
fragus.

● circa *Naufragorum* (c) mortem addere nolo; in causas, cur illud mortis genus gentibus tam formidolosum fuerit, inquisiverunt OBSERVATIONES MISCELL. HALLENSES T. VII. p. 114. PETITVS *Observatt. Miscell.* p. 201. 204. conf. LOMEIERVS l. c. cap. 29. p. 354. STEPH. MORINVS in *Dissertt.* p. 205. C. F. GARMANNVS de *Miraculis mortuorum.* p. 762. Rationem ex Philosophia Stoica reddit *Illustris* BOEHMERVS in *disput. de Discrim. Tempest. mar. cap. 1. §. 7. Halæ.*

§. 6.

Accedebat etiam, quod illi, qui naufragio vel in aquis periissent, non sepelirentur, & corpora illorum insepulta manerent, quorum animæ terris oberrare
T. II. P. II. Z cre-

(c) Naufragi tabulas, in quibus Naufragium & pericula illius depicta erant, Neptuno suspendere solebant, & templorum muris affigere. G. du CHOVL *Relig. Vett. Romæn.* CONRINGII *diff. de Incubatione in sanis Deorum* §. 32. BRISSONIVS *de form.* p. 96. STRVVI *Antiquitt.* p. 240. Ev. OTTO *celeberimus Ictus & patriæ Bremæ Syndicus, de Diis Vial.* p. 215. vel tabulas humeris ferre, & mendicatum ire, GRANGÆVS *ad Juvenal.* p. 378. DILHERI *Disputt. Acad. T. I.* p. 722. PHÆDRVS l. IV. *fab.* 21. 24. ibique *Comment.* THOMASINVS *de Donar. cap. 25. P. KVNZII Sacra & profana Anathematum historia.* p. 20. *diff. Jenæ, 1729.*

credebantur, & vel centum annos vagari (d) priusquam in beatas sedes intromitterentur, quod pluribus evicit HENR. SPONDANVS in *Cœmeteriis Sacris*. p. 110. vid. CLAR. WALCHIVS in *Lactant.* p. 164. JOH. MEURSIVS ad *Lycophr. Cassandr. vers.* 367. p. 63. Imo *inhumatum* abjici summa ignominia olim putabatur, quoniam tantum pessimi homines (e) & infames, sacrilegi, proditores & alii sepultura indigni habiti semper fuerunt. vid. C. L. HOHEISEL *Observ. Philol. Exeget.* in *Jesaiam* p. 115. GEIERVS de *luctu Hebr.* p. 126. GRONOVIVS de *morte Judæ cap. ult.* E. SCHEDIVS de *Diis Germ.* p. 431 PRADO *Pentec. cap. XVII.* p. 109. PFEIFFERI *Antiq. Gr. L. IV. c. 62.* p. 769. TIMMERMANNI *Analecta Miscellan.* p. 277. MASSON *Hist. Crit. de la Republ. des Lettres T. III.* p. 175. KIRCHMANNVS de *funeribus in append. capp. 7. & 8.* H. SPONDANI *Coemet. S.* p. 380. 387. CLAR. C. L. SCHLICHTERVS in *Decimis S.* p. 31. sq. C. BARTHIVS ad *Stadium. T. III.* p. 1472. LO-MEIERVS *l. c.* p. 354.

§. 7.

(d) Quemadmodum etiam animas *impuratorum* vel *biothanatorum* ad sepulchra oberrare credebant: ELMENHORSTIVS in *Apulejum* p. 348. & CELEB. ELSNERVS T. I. *Observatt. S.* p. 47.

(e) Infepulti etiam abjecti, qui in bello in tergo vulnerati erant mortui. JOH. MEVRSII *Miscell. Lacon. L. II. c. 1.*

§. 7.

Quare apud Athenienses lex hæc lata fuit, ὅς ἂν ἀταφῶ περὶ ψυχῇ σώματι ἀνθρώπου πᾶντως ἐπιβαλλεῖν αὐτῷ γῆν θάψειν δὲ πρὸς δυσμῆς βλέποντας. καὶ ἴσσοι δὲ ἦν Φυλαττομενον παρ' αὐτοῖς. Si quis in inssepultum cadaver hominis incidat, saltem ei terram injiciat, & ita sepeliat, ut ad occasum spectet. Hoc etiam servatum est, & custoditum apud ipsos. apud ÆLIANVM Var. Hist. L. V. 14. conf. KVH-NIVS & PERIZONIVS ad h. l. PFEIFFERI Antiquitt. cit. p. 750. SCHEDIVS l. c. p. 683. SALMASIVS ad Jus Atticum p. 563. DEM-STERVS ad Rosini Antiq. L. V. c. 39. Genus ergo sepulturæ erat, ut si quis inhumatus non sepeliri posset, saltem prætereuntes plena manu ter terram injicerent, ali-quin, si non fecissent, impii illi habebantur, unde ARCHITAS apud HORATI-VM L. I. Od. 28. dedecus hoc deprecatur, & nautam orat, ne se naufragio mortuum (a) inssepultum relinqueret, vers. 23.

Z 2

At

(a) Jam ab antiquo ad nostra usque tempora in-
 vauit opinio, seu superstitio, *naves* scilicet *cada-*
vera ferentes in maximum periculum adduci, vel
 certissimum *naufragium* facere solere. JAC. PAL-
 MERIVS in Exercitt. ad Autores Græcos; probare
 illud annititur ex PAVSANIA p. 311. edit. Sylb.
 ubi navis ea, in quam Pelopis ossa fuerant impo-
 sita, ad Eubœam naufragio periit. Quamobrem
 &c

*At tu, nauta vagæ ne parce malignus
arena*

OSSIBVS & CAPITI INHVMATO
PARTICULAM dare.

& ii, qui cadavera Ægyptiaca sive *Mumias* ex Ægypto in Europam deferunt, diligenter cavent, ne nautæ illud comperiant. *Vid. Principis Radzevili Itiner. Epist. 3. p. 228. 229.* qui hujus rei hanc rationem reddi dicit: *Quia Mumie Ethnicorum sint cadavera, in quibus (*) IDOLA reconduntur, dubium non esse, quin in cura & potestate Dæmonum prout & animæ ipsorum sint constituta, qui nunquam ab eis, etiamsi de loco in locum transferantur, recedere soleant.* *Celeb. J. C. BECMANVS Viadrinus olim Senior in Parallelis Politicis, cap. VI. §. 5. p. 482.* prius, nempe periculum navium refert ad accidentia, posterius sc. naufragium tam universale non esse vult, cum dentur exempla, quibus *Mumie* sine incommodo transportata fuerunt, interim specialiori causæ eventum horum rationem adscribendam, nec rationem principis Radzevili aspernandam putat. Gentilibus ergo nautis grave admodum erat, quid in hoc ancepiti casu sibi faciendum esset, num in mare mortuos projicerent, an secum devcherent, donec terram attingerent.

(*) De istiusmodi *imagunculis æreis* in funere medicato reconditis agit *PHIL. CAMERARIUS Opp. Subces. cent. I, cap. XIV. p. 84.* qui eas Veneriis se vidisse testatur. *Gemmam, quæ insculptam habet amphoralem Isis imaginem, in ejusmodi funere Ægyptio circa ventriculum repositam egregie illustravit Æstunatisimus, quem jam nominavi SCHLÆGERVS meus, in Com-*

5 versu 35.

*Quaquam festinas (non est mora longa)
licebit*

INJECTO TER PVLVERE curras.

Conf. SPONDANI l. c. p. 115. Multa circa officium illud in demortuos insepultos Veterum loca collegerunt DEMSTERVS ad l. c. L. V. 39. KIRCHMANNVS de funeribus L. III. c. 21. J. LOMEIERVS de Lustrat. c. 29. p. 350. SALMASIVS ad Jus Atticum p. 563. Observabant etiam, ut terra in os mortui conjiceretur, quo tantum caput illius sepultum videretur, unde CICERO L. II. de Legibus: Priusquam in OS INJECTA GLEBA est, locus ille, ubi crematum est corpus, nihil habet religionis. Et hæc iusta facere mortuo Romani vocabant, quod debebant facere, antequam novas fruges gustarent, qui id neglexerat, PORCAM PRÆCIDANEAM Cereri mactabat, de qua PAVLVS apud FESTVM p. 362. PRÆCIDANEA agna vocabatur, quæ ante alias cædebatur; item PORCA, quæ CERERI mactabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset.

Z. 3

id

mentatione de Nigro Hadriani plumbeo & Gemma Isiaca in funere Egyptii medicato repertis iussu Illustriss. Principis CAROLI Brunswicensis adorata. Helmst. 1742. cap. X. p. 186. sq.

id est, glebam non (†) objecisset: quod mos erat eis facere prius, quam novas fruges gustarent. A. GELLIVS Noct. Att. L. IV. 6. VARRO de vita populi Rom. L. III. *Quod humatus non sit, heredi PORCA PRÆCIDANEA succidenda Telluri & Cereri, aliter familia pura non est.* (a) MARIUS VICTORIVS cap. de Orthogr. *Qui iusta defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccaverunt, HIS PORCA CON-*

(†) DEMSTERVS ad Rosini l. c. *glebam in os jecisset, mavult legi.*

(a) Familia enim funere impura reddita & polluta, certis quibusdam ceremoniis in feriis Denicalibus purgabatur, de quibus FESTVS p. 117. edit. Dacier. DENICALES FERIÆ colebantur, cum hominis mortui causa, familia purgabatur. Græci enim νεκρῶν mortuum dicunt. Genus autem illud Februi, quo funesta familia expiabatur, appellabant Exverras; FESTVS iterum p. 133. de his: EXVERRÆ sunt purgatio domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per EVERRIATOREM, certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dicta. EVERRIATOR vero vocatur, qui accepta jure hereditate JUSTA FACERE DEFUNCTO DEBET, quæ si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat, id nomen ductum à verrendo. conf. MARTINII & VOSII Etymologica. Statas autem non fuisse ferias denicales, sed conferendas in eos dies, quibus nec privatæ ejusdem familiæ, nec ullæ publicæ feriæ fuerint, testatur CICERO l. c. KIRCHMANNVS de funeribus Rom. L. IV. 1. GYRALDVS male denicales

CONTRAHITVR, quam omnibus annis immolari oporteat, antequam novam quaſi dampem mereant de ſegete capere. PRÆCIDANIA dicitur, quod ante ceditur, quam frugem capiat. At illa, quæ & in re & in præſente mortuo quem condituri ſunt immolatur, quia ex ea capere non poſſunt, ad quod juſta faciant, PRÆSENTANEA vocatur. Altera alteri opponitur, Præſentanea ſemel immolatur, & in præſentia mortui, præcidanea quotannis & in memoriam deſuncti. Porca autem contracta dicitur, cum quis anniverſarium hoc piaculare ſacrum peccato contraxit, ut ipſi quotannis ſolvere id ſit neceſſe, pontificio Romanorum ritu. TVRNEBII *Adverſ.* L. XVII. 20. Distinguendum hic inter mortuum in navi, & in mare projectum, & in mari mortuum ſive ſuffocatum. Antiftites Romanorum ſacrorum ita de hac re ſanxerunt apud CICERONEM L. II. de Legibus 22. Itaque in eo, qui in mari necatus, deinde in mare projectus eſſet, decrevit P. Mucius familiam puram, quod os ſupra terram non extaret, porcam hæredi eſſe. Contra cenſet habendas triduum ferias, & porca ſæmina

Z 4

pi-

cales à Jeno die dictas putat, contrarium ipſe FE-STVS & CICERO L. II. de Legibus teſtantur. conf. JAC. GVTHERIUS de Jure Manium L. I. cap. 16. p. 94. ſq. & L. II. cap. 7. p. 220. qui itidem à Jeno die dictas vult.

344 Ferd. Stosch Adsert. interp. Elsn.

piaculum pari, si in mari mortuus esset, eadem præter piaculum & ferias. Vid. Cl. DAVISIVS ad h. l. & qui ab eo laudantur. In primo extra porcæ heredi esse dicitur, id est, porco non contrahitur, quia familia pura est, nec piaculum debetur. In altero, id est, mortuo in aquis, hære stenebatur, triduum ferias celebrare, & porco fæmina piaculum pati, quæ omnia ex Pontificio Romanorum jure pluribus illustravit JAC. GVTHERIVS de Jure Manium L. I. c. 9. p. 55. sq. Conf. JOH. MEVRSIVS ad Lycophr. p. 64. LOMEIERVS de Lustrat. cap. 29. p. 349. Adr. TVRNEBII. Opera T. I. p. 161. & Adversaria L. XVII. cap. 20. p. 524.

IV.
FERDINANDI STOSCH
ADSSERTIO
INTERPRETATIONIS
ELSNERIANÆ
VERBORVM PAVLI,
PHILIPP. II, 5.
ADVERSVS
EXCEPTIONES CL. SCHULTENS, FIL.

N. B. *Compendii gratia, E. nobis designabit cl. ELSNERVM, S. SCHULTENSIVM, B. BOSSIVM, H. HELIODORVM, W. WOLFIVM.*

§. 1.

Cum nuperrime demum ad manus meas perferretur cl. SCHVLTENSII, filii, in PHILIPP. II. 5 - 11. dissertatio, Lugduni Batav. 1743. edita; & in ea non novam solum sententiam, sed & aliarum omnium, ejusque præcipue, quam S. venerab. ELSNERVS tradidit, quæque adhuc perplacuerat semper, censuram reperire; hancque adcurato examine denuo recognoscens firmo adhuc talo stare deprehenderem: non potui non, ut ELSNERIANI nominis, at magis veritatis perpetuus cultor, ejusdem modestam defensionem publice in me suscipere. Quò jam labore ut rite perfungar: ostendam primo, quid in SCHVLTENSIANA explicatione mihi minus conveniens videatur; deinde, quam celeb. ELSNERVS exhibet, ab illius exceptionibus vindicabo; tandemque alia loca, in quibus cl. SCHVLTENSIUS alios viri doctissimi labores tangit, examinabo. Interpersis ubique necessariis quibusdam in S. operis varias partes, stricturis.

§. 2.

De phrasi ἀπαρχὴν ἡγήσασθαι, quæ primo loco hic in censum venit, his sententiam suam proponit verbis cl. SCHVLTENSIUS,

VS, p. diff. sue 68. §. LXII. Ad formulam ipsam quod adinet, simplex ac verum illud, quod in ἀπαραύα vel ἀπαραυὸν ἡγῆσαι, ποιῆσαι tantum spectari debet, est id, quod obvium & expositum est, quod ultro sese offert & in sinum illabitur, tanquam suum capere, sine ullo negotio, molestia, labore, vel sudore; iets dat men voor de greep, iets dat men voor 't grypen heeft. Quicquid præterea adjicitur, vel aviditatis, vel impetus subitanei, vel lucris insperati & rei magnæ faciendæ, vel lætitiæ, implicat magis, quam illustrat. Omnia enim hæc oriuntur magis ex circumstantiis & relationibus, in quibus phrasis usurpatur, quam ex ipsa phræseos natura & indole.

§. 3.

Facile quivis rerum peritus in his agnoscit certam verba tractandi methodum, qua in hebraicis vocabulis hætenus quidam aliis contradicentibus delectati fuere, quamque uti auctoribus suis relinquo, ita ad sensum græcorum vocabulorum, præcipue in tanta qua græcæ literæ nunc gaudent, luce, adhiberi nollem, utpote qui ex ipsa potius indole ac scriptorum usu eruendus est atque figendus. At vero, quid apud omnes græcæ & latine intelligentes, ἀγρᾶσεν rapere, ἀπαραυὸς raptus, aliud denotat, quam avide & celeriter ac primo quoque impetu occupandi & capi-

en-

endi actum. αἰσχυρὸς καὶ μετὰ βίας ἀφάρσεως.
 Vid. BECMAN. de orig. ling. lat. p. 920.
 HEINSIVS ad Ovid. Heroid. ep. 19. BROV-
 HVS. ad Tibul. L. L. el. 2. 26. TORREN.
 ad VAL. MAX L.I. c. 5. p. 50. BARTH. ad
 Stat. & quos non? Det grammaticus, aut,
 si mavis, theologus aliam, si potest, de-
 scriptionem. Et tamen aviditas illa & im-
 petus expectationi & cunctationi inimicus exu-
 lare hic debet, V. Cl. sic iubente. Cui
 vero mortalium, qui considerata ratione
 utitur, ita persuadebit, ἀεργυρόν ἡγεῖσθαι
 idem esse, ac quod ultro sese offert, & in si-
 num illabatur, sine ullo negotio occupare? Quis
 credere poterit, hoc ipsum esse simplex &
 verum illud, quod in hac phrasi tantum specta-
 ri debeat? Potestne enim raptus concipi
 absque aviditate & impetu? Et, his subla-
 tis notionibus, nonne ipsa potius simul
 rei denotatae essentiae tollitur? Quidque
 adeo aliud agit S. cum e significatione τῷ
 ἀεργεῖν aviditatem, violentiam e. s. p. exclu-
 dit, quam ut rapere non esse rapere dicti-
 tet? Voorzeeker, die iets roovt, moet
 niet denken, dat hy't voor't grypen heeft;
 doordien hy anders gelatener zyn, en
 niet zoo schielyk daarop toevallen zoude.
 Nunquam id, quod ultro offertur, ἀεργυρόν
 vocant, Græci, sed διδόμενον, & ejusmodi.
 Qualem in modum, nec inconvenienter
 cum sensu verborum Pauli apud DION.
 HA-

HALIC. L. X. *antiq. Rom.* c. 20. legimus: βασιλικὰς ἔδιδόντες ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ διδομένας ἀναρρόμενοι. E diverso Jupiter paternum & cœleste regnum *rapiſſe* dicitur LVCIA N. de ſacriſ. c. 14. Nec alienus eſt ab illuſtratione SALLVST. de bel. Jug. c. 14. *Ecce autem ex improviſo Jugurtha, INTOLERANDA AVDACIA ſcelere atque SVPERBIA SESE EFFERENS, fratre meo, atque eodem propinquo ſuo interfecto, primum regnum ejus ſcleris PRÆDAM FECIT.* i. e. ἀεργαγυὰν ἐποίησε. Minus itaque convenienter dicitur: *Si aviditatis, impetus ac ejusmodi notio accedat, id oriri magis ex circumſtantiis & relationibus, in quibus phraſis uſurpatur, quam ex ipſa phraſeos natura ac indole?* Taceo, *ſimplex illud ſermonis, quod hic quarit, mox ſubitanea μεταμορφώσεται in figuratam dictionem commutatum reperiri.* Vid. §. LXVIII. p. 74. Quamvis ibi quoque parum ſibi conſtet, ac *tropicum & figuratum dicendi genus confundat; & ſi rem recte ſpectemus, Elſneriana interpretatio, quam ſimplicem literæ proprietatem præferre dicit, tropicam potius dictionem offerat, quam Schultenſiana illa ſimplex.*

§. 4.

At ne injuriam Viro Cl. fortassis facere videar, qui §. LXIII. p. 68. & ſeq. vel quin-

quinque HELIODORI, & uno GREGORII NAZIANZENI loco se tutatur, ipsa hæc loca sub examen vocare non gravabor: hoc antea in genere monito, quod, quamquam *rei occupande facilitatem* in iis concedere vellem, quod tamen, ut mox docetur, fieri vix ac ne vix quidem potest; *rapinæ* tamen significatus, vel ipso vocem hanc in versione retinente, excludi nequeat; sicque plus aliquid, quam sola *facilitas* intelligi debeat. Primus est L. IV. c. 6. p. 169. *ed. Francof.* 1630. ἐπιλαβανόμενος ἐν τῇς χλαμύδος, εἵθι, ἔφην ἔτος, εἰ καὶ ὄξυς δραμεῖν. ΟΤ ΓΑΡ ἌΡΠΑΓΜΑ τὸ πρᾶγμα, & δὲ εὐωνον, καὶ τῶν ἐν μέσῳ τῷ βελομένῳ προκειμένων. ἀλλὰ πολλῆς μὲν βελῆς. ὥς πρεπόντως ἀνυθῆναι. πολλῆς δὲ διασκευῆς ὥς ἀσφαλῶς πρᾶχθῆναι, δέομενον. Si per ἄρπαγμα solam hic *occupati-onis facilitatem* H. denotare voluisset: frustra sane adderetur, & insignis foret tautologia, & δὲ εὐωνον, καὶ τῶν, κ. τ. λ. Quod vero cum subicit, aliud omnino in τῷ & γὰρ ἄρπαγμα intellexit, quam *facilitatem* solam *occupandi*. Atque hinc porro oppositio illa *facilitatis* in ἄρπαγμα & εὐωνον, & *difficultatis* in βελῆς ac διασκευῆς δέομενον, nullo fundamento nititur. Manifeste enim *imprudens aviditas* atque *impetus inconsideratus*, animo deliberate ac præparate agentis opponitur; sensusque est: non *rapientis* instar subito ac impetuosè Theagenem Charicleæ

potiri posse; sed consilio ac adparatu ad id opus esse. Imprudentiae in agendo opponitur prudentia. Hoc vero an unquam male fit? Ergo & male apostolus superbiam inconsulto ac inconsiderate agentem, circumspecto & providenti, opponeret timori, quando monet: μή ὑψηλοφρόνη, ἀλλὰ φοβῆ. Rom. XI. 20. Deinde, an H. ἀπαγάμα hic accepisse credi potest, de re, ut loqui amat S. in sinum jam illapsa: cum rapere deum in voluptatem suam Theagenes illam debebat; id, quod τὸ ἔυωνον quoque ostendit? Ipse hic nondum illapsus esse, probe norat; Quid ergo opus, ut illi diceretur? Absque absurdi merita incusatione fieri id non poterat. Adtendendum tandem est ad antecedens illud εἴδει. Quare Theagenes stare jubebatur, in medio cursu veloci? Non sane, quia non facilis erat res. Tum enim vel maxime cursu opus fuisset. Sed, ne celeriter & cum impetu irrueret. Postremo quoque observatione haud indignum est, in re amatoria, quam & locus iste, & integer HELIODORI, qui superiores amatoriorum scriptores imitatur, liber, loquuntur, voces istas ἀπαγαγεῖν, ἀπαγάμος, rapere, raptus, rapina, sapius adhiberi, violentiae & impetus notione nunquam exclusa. Quis celebratos illos, Proserpinæ, Helenæ, aliorumque plurium raptus ignorat? Innumera rei notissimæ possent conquiri exempla. Nobis tamen aliorum tantum reliquias le-
ge-

gere sufficiet. ISOCRAT. *paneg.* p. 186.
ed. Wolf. μίας γυναῖκος ἀρπαδείσης. ÆLI-
 AN. *var. hist.* L. XIII. c. 5. ἐραδῆναι πρῶτον
 γενναίων παιδικῶν λέγῃσι Λαῖον, ἀρπάσαντα
 χρυσίππον. PROPERT: L. II. *eleg.* II. 61.

Qualis & Jschomache, Lapithæ
 genus heroïnæ
 Centauris medio grata RAPINA
 mero.

Ibid. el. VII. 15.

Tu RAPERE intactas docuisti impu-
 ne Sabinas
 Per Te nunc Romæ quidlibet au-
 det AMOR.

L. IV. el. I. 117.

Victor Oilide, RAPE nunc & DILI-
 GE vatem.

CICERO L. III. *Tusc. qu. c. 12.*
 Pelope natus, qui quondam a Socero,
 Oenomaos rege, Hippodamiam RAPTIV i.
 c. ἀρπαγμῶ, nactus nupsit. *add. VIRG. Ge-*
org. IV. 456. 506. 519. Æneid. IV. 195. LIVI-
 VS, OVIDIVS, HORATIVS, CLAVDIA-
 NVS, aliique plures passim.

§. 5.

Alter locus est L. VIII c. 11. p. 322. ἡ δὲ
 Κυβέλη τὴν ξυντυχίαν ἀρπαγμα καὶ ὥσπερ ἀ-
 γέας ἀρχὴν πεισθεμένη. Nil aliud, inquit S.
 rur.

rursum hoc designat, quam praeda ultro se ingerentis facillimam occupationem. Vellem V. Cl. non dixisset modo, sed probasset. Nex-
 xus vero harum vocum cum antecedentibus
 satis docet, ἀπαγμα ποιεῖν, esse hic, rem,
 praeda instar, avide arripiendam ducere. The-
 agenī & Charicleæ, quos abducere stude-
 bat Cybele, extra templum habitaculum
 esse adornandum, ædituus eam docebat.
 Hanc igitur occasionem, rapinam, rem mi-
 nime negligendam, sed avidissime ac celerrime
 captandam; imo ipsum capturæ suæ initium mi-
 nime deferendum existimans, suas iisdem æ-
 des offerbat. Facilitatis ergo nulla hic
 habenda est ratio, sed aviditatis, quæ ra-
 pientibus propria est.

§. 6.

Coccus sit oportet, qui S. credit, huic
 exemplo L. VIII. c. 7. p. 377. jungenti. Con-
 nexio hæc est. Desperabundæ de amoris
 bus Theagenis Arfacæ, Charicleam inter-
 ficiendi consilium suppeditat Cybele.
 Tunc ἀπαγμα τὸ ρήδην ἐποίησατο ἡ Ἀρσάνη.
 Rapuit, seu arripuit (ut recte interpretes) di-
 ctum hoc; avide consilium accepit; celeriter
 eo utendum duxit. Quid, quæso hic sibi
 vult illa periphrasis: tantam objectum & ul-
 tro ingestum arripuit? Sequitur L. IX. c. 17.
 p. 435. οἱ Πέρσαι δὲ πλέον ἢ πρότερον ἐφέντες
 τοῖς

τοῖς ἵπποις ἐπὶ ἅλυνον, ἔρμαον τὸ ἐκείνων θρά-
σα ποιῶμενοι, καὶ ὡς αὐτίκα καὶ παρὰ τὴν πρῶ-
την συμβολὴν ἀρπασόμενοι. At, verbum ἀρ-
πασόμενοι nihil plane aliud, quam ipsum
violenter occupandi actum designare posse,
quis non videt; cum additæ voces αὐτίκα
καὶ κ. τ. λ. *celeritatem & impetum* significant?
Resiliendum est cum S. ad. L. VII. c. 20. p.
340. Ex quo vero omnium minime elu-
cet, quod ipse videre sibi videtur. Iu-
venis formosus & florenti ætate, rem vene-
ream debet ἀρπαγμα καὶ ἔρμαον ἡγεῖσθαι.
Quid hoc aliud est, quam *avide* occasio-
nem ejus sibi datam *arripere*; cum actu &
impetu in eandem *irruere* potius, quam
frigidum se ac tergiversantem ostendere
debet?

§. 7.

Patet ex his, nihil minus in H. locis
spectari debere, quam *facilitatis* sensum.
Omnia potius exempla clarissime loquun-
tur, de re *adhuc & celeriter & avide*, & *ma-*
gni lucri loco accipienda, non vero, *que jam*
in sinum illapsa esset. Nec plus juvat
GREG. NAZ. apud quem ἀρπαγμα τύχης est,
id, quod tanquam rapina, aut præda, absque
nullo merito, a fortuna datur. Quod vero,
etsi absque labore & facile occupetur, ἀρπάγ-
ματος tamen ipsa voce non designatur *fa-*
T. II. P. II. A a cili-

cilitas ista; Sed a circumstantiis ac relatione ad sequentia pendet. Cæterum, hic monendum restat, esse præterea alia apud H. loca, e. g. L. II. p. 101. L. VI. p. 277. X. 512, ex quibus eum non aliam, quam reliqui omnes sani homines, raptus & rapiendi, notionem habuisse, manifestissimum est, tum vero optassem, ut clariora & diversa ab illis, quæ BOSSIVS, CLERICVS, aliique exhibent, exempla attulisset.

§. 8.

Collabitur ergo sententiæ S. fundamentum. Quid mirum, si idcirco superstrui illi nihil queat? Frustra itaque etiam theologica illius explicatio est, quam p. 96. §. 6. ita in compendio exhibet. *Non cepit, non occupavit Christus, quod obvium, expositum, & ultro ipsi in sinum erat illatum & illapsum, eo uti noluit. Poterat per omnia parari deo; poterat plenissimo jure, æquale cum patre gloria perfrui: sed noluit, sed idem illud promereri maluit.* Non pauca hic nobis notanda occurrunt. Nam I. manifestò tautologica foret Apostoli oratio, quod sermonis vitium tamen a scriptorum sacrorum stylo pii omnes longe abesse jubent; cum unum idemque Viro Cl. significet *οὐκ ὄντα, & τὸ εἶναι ἵσα ὁντα*, quod licet statuere videri nolit, quivis tamen haud difficul-

ficulter animadvertet qui verba ejus p. 93. §. 3. & 95. 5. rite perpendit. Ibi enim *μὴ οὐκ ἑαυτοῦ* ipsi est, *dominium Christi supremum*, *universale & independens in omnes creaturas*, cum eoque connexa gloria; *majestas & beatitas vere divina*: hic autem *τὸ εἶναι ἴσα θεῷ*, eidem est honor & cultus divinus, *dominio independenti & supremo debitus*, *usus & exercitium supremæ auctoritatis*, *cultus*, *honor*, *veneratio*, *adoratio*, *gloria & beatitudo immortalis supremam hanc gloriam consequentes*. Quanam, quæso, inter hæc rite considerata, differentia reperiri potest? Proinde mire sane diceretur: *qui existens in forma dei, non rapinam duxit, formam dei*. Quis II. audivit unquam, *rapere aliquem*, aut *rapiendum censere* (id enim est *ἀπαγαγεῖν ἡγεῖσθαι*, prout vener. E. in Obs. satis docuit, & mox a nobis vindicabitur) *quod sinu manibusque jam dudum tenuit*, & ab æterno possedit? Omnia lexica latinâ & græcâ, & verbi ipsius naturâ potius docent, *rapere aliquem*, id, *quod adhuc non habuit*, & *sibi arrogare*, quo adhuc caruit. Aut, ut S. explicationi inhæreamus: quis quæso unquam cogitavit, *de acquirenda, sive facile, sive difficulter, re aliqua, quæ sua jam est*? aut quis dixit, *non in sinum sibi illapsam*, *quod ad naturam suam pertinuerat*? Quanam idcirco tandem ratione Christus dici poterit, non occupandum sibi censuisse omne illud

A a z

di-

divinum, illud *per omnia parari deo*, quod ab aeterno in eadem cum patre essentia possedit? Quomodo, *gloriam naturalem divinam non putasse absque ullo labore sibi vindicandam*, qua jam ante jacta mundi fundamenta & porro nunquam fuerat destitutus? Si ea semper gavissus erat, non poterat de ejus acquisitione, sive absque omni, sive multo cum labore, facienda, cogitare. Annon igitur hæc sunt *ἀνύστα*, & contradictionem aliquam involvunt? III. Gloriam Jesu Christi mediatoriam, cum gloria illi cum patre ab aeterno communi, hac ratione confundi, nec ullo modo distingui posse, quis non videt; si & hanc promereri debuit? Quæ vero si non sollicitè distinguantur: etiam patri, mediatoris gloriam cum filio communem esse, consequens erit necessarium. Denique IV. quomodo terminis, quibus utitur, clarus conciliari queat sensus non invenio. Quid enim est, quod servatori *obvium & expositum* fuerit *θεῶν* illud omne, quo nunquam caruerat? Quomodo *ultro ipsi offerri* potuit, quod essentialiter possidebat? Quomodo *in sinum ipsi illapsum* concipi potest, quod in se ipso habebat, nec aliunde accipere poterat? An ergo deo patri illud etiam *obvium & expositum ultro in sinum illatum & illapsum* diceretur? Non puto.

§. 9.

Quæ cum ita sint: corruere ultro Viri Clar. sententiam censeo, contra autem illam Celeb. summeque Venerandi. ELSNERI adhuc inconcussam perstare, propiori explicationis ejus vindicatione & confirmatione nunc demonstratum dabo. Ex iis, quæ supra monui, luce meridiana clarius est, rectissime illum proprio & genuino rapiendi sensu τὸ ἀπαγγεῖν ἡγήσασθαι exposuisse. Quare id majori probatione non indiget. Iuvat tantum CICERONIS quædam verba, de orat. III. 40, paullulum immutata, nostra adhuc facere; quibus, aut oppido fallor, aut phrasis Pauli eleganter illustrabitur: Non dixit apostolus CAPERE, non PETERE; Significare enim, Christum putasse, nullam moram se habere; sed RAPERE: id enim rectum est, & ad id aptatum, quod postea dicit εἰς αὐτὸν ἐκένωσεν. morandum sibi & expectandum putavit, usque dum exinanitionis gradus attingisset. Centuriatur illi QUINTILIANUS, qui declam. 358. p. 787. ed. Burm. rapere τὸ expectare itidem opponit. Non RAPIENDA, sed EXPECTANDA obsessio est.

§. 10.

Sequar jam potius S. eo, qui ipsi placuit, ordine; & omnibus ejus adversus E. explicationem exceptionibus succinctè respondebo. Monuerat E.

A a 3

Quod

Quod Christus non putaverit, sibi expositam illam gloriam, & sine labore obtineri posse, quodque subito & cum impetu occupandam eam non censuerit, ut secundum Heliod. proponitur hæc sententia, admonere Philippenses quidem poterat tolerantie, non vero satis adcommodata erat ad ταπεινὸς Ὠροσύνης invitatio. Excipit S. §. 67. p. 72. eam objectionem fere dirigi in explicationem verbis ENIEDINI conceptam, rei vehementer desideratæ potiundæ occasionem avidissimè arripere. Recte, nam & hunc notaverat E sed & reliquos, idque magis adhuc ferit, utpote, qui illud solum, quod Christus labori parcere noluerit, ταπεινὸς Ὠροσύνης exemplar neutiquam proponere possunt. Scopum apostoli non adsecutum cl. BOSSIIUM, dixerat E. cum Philippenses sine ingenti labore & mole, a nihil consequi posse doceri putat. B. hic aliquid adfingi, de quo non cogitaverit, existimat S. cum nusquam adfirmaverit, Philippenses sine ingenti labore & molestia nihil consequi posse. At vero, cum B. Christum non existimantem, se τὸ εὐαγ. ἰσα Θεῷ sine ullo labore, mole, a & modestia consequi posse, Philippensibus exemplar ab apostolo propositum putat: nonne putare simul debet, eos doceri, sine ingenti labore & molestia nihil eos consequi posse. In hoc, enim ex B. mente, imitatores Christi erant futuri. Hoc fuit, verba sunt B. Φρόνημα illud in Christo, quod imitari Philippenses vult Paulus. Jam cum

cum Christus summo duntaxat labore & molestia regnum in ecclesiam consequutus est, & consequi potuit: Philippenses, si quidem *φρόνημα* illud Christi in ipsis fuerit, cogitare debebant, nihil tale se quoque sine ingenti labore consequi posse. Sicque nihil interest, utrum primam aut secundam B. exercitationem habuerit S. Conveniunt utraque, sed secunda expressime hæc docet. Nec aliud egit E. quam, quod B. ipse agi volebat.

§. II.

Adlata deinde §. 68. E. ex obs. ipsius explicatione, eam *sola vertendi ratione a B. differre*, dicit S. consensumque E. & B. ex illius *com. germ.* ostendere adnititur. Equidem, unquam adeo immane discrimen, B. inter & suam sententiam venditasse E. ego ignoro. At vero, primo, *plus tamen, quam simpliciter vertendi ratione illas differre* vident mecum, qui aliquanto altius utramque rimantur: cum (vel ipso S. non inficiante) multo plura in unum cogat E. ac quidem B. isque præcipue inhaereat illi, quam proposuerat τὸ ἀπαραμύχῃ significationi, *quod absque labore & molestia quis potest consequi*; E. vero non item, qui impetus & aviditatis notionem urget; tandemque applicatio ad Philippenses, ex qua

qua ipsius explicationis intentio optime
dijudicatur, plane alia fiat ab E. quam a B.
Secundo, Discrimen sententiae E. a B. in
eo situm est, quod ille putet, si *laboris &
molestiae* cogitatio praecedere debeat; uti B.
ea primo loco posuit, non fore satis ad-
commodatam ad ταπεινοφροσύνην invitatio-
nem, sed ad *patientiam*. Nunc vero apo-
stolus ad ταπεινοφροσύνην in antecedentibus
invitat & hortatur, nulla *laboris* facta men-
tione. De Christo quoque refert omnia
ad ταπεινοφροσύνην pertinentia ἐαυτὸν ἐκένωσε,
μορφῇ δόξης λαβὼν, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν κ.τ.λ.
qua sunt signa & attributa τῆς ταπεινοφροσύ-
νης, nec honorem suum, nec commoda
quarentis. Igitur ταπεινοφροσύνη, atque a-
deo *modestissima de se opinio*, & *utilitatis ali-
ene cogitatio*, primo & praecipuo loco po-
nenda & scopo apostoli adsignanda erat,
non vero *laboris & molestiae*, uti B. contra
contextum & scopum apostoli fecit. Qua-
re, tertio, nego etiam, *Elsnerum Bosfi
verba fere sequi*; idque attenti cujusvis lecto-
ris iudicio lubens permitto. In *com.* adjecit
merito E. ad ταπεινοφροσύνην & exinanitio-
nem Christi etiam pertinuisse molestias
pericula & arumnas; Si omni eam am-
bitu exponere vellet. Strictè autem ad Phi-
lippenses tantum pertinet ταπεινοφροσύνη,
demissio & modestia animi, nec sui adeo,
quam proximi habenda ratio, ad quam et-
tiam

tiam invitantur. Quo magis mirandum, quod ita plagii E. fere infimulare non dubitet: cum ipsum potius pleraque B. debere, manifestum sit; si ea excipias quæ B. recte in *facilitatis & rei expositæ* sensu non subsistens, sed ulterius pergens, addit. Ad quæ adeoque si animum recte advertisset S. nihil habuisset quod miraretur, nihilque impedivisse, quo minus suam contra WOLFIVM versionem tueretur, pervidisset. Pugna enim illa, quam sibi videre videbatur inter E. *obs. & com. germ.* statim evanuisset.

§. 12.

WOLFII vero, quoniam eo perventum est, umbratiles sunt adversus hanc versionem exceptiones. Partim quædam ab E. in medium adlata loca, quæ quoque non têtigit, omni exceptione majora sunt. Partim nequaquam, ut ipsi videntur, adeo vehementer differunt, *ἡγείσθαι ἀρπαγμὸν εἶναι*, & *ἡγείσθαι ἀρπαγμα*, verbo substantivo non subintellecto. Id, quod aliquid *non rapinam* esse ducit: id quoque *non rapiendum* sibi ducit. Partim, quæ supra lustravimus, H. loca, eandem admittunt, imo & requirunt translationem. Sic L. IV. c. 6. & *γὰρ ἀρπαγμα τὸ πρᾶγμα*, quid impedit, quo minus reddatur? *non est res, quam*

quam rapere potes ac debes. L. VIII. Cybele arripiendum sibi duxit. e. f. p. Quibus temperare mihi nequeo, quin, quibus propius nihil ad E. expicationem accedere potest, SVETONII verba ex Cæs. 230. subnectam. Quidam putant, captum imperii consuetudine Casarem, usum occasione RAPIENDÆ DOMINATIONIS, quam etate prima concupisset. Conf. & loca §. 3. adlata. add. CIC. Philip. IV. 4. QVI SIBI urbem, qui bona & fortunas civium ad PRÆDAM PROPOSUERAT. Partim denique fatetur ipse WOLFIUS, habituram hanc interpretationem speciem, si Paulus 8. α. η. τὰ ἱσὰ τῷ Θεῷ scripsisset. Verum ostendatur jam, quæso, discrimen aliquod reale, inter hæc, compendii gratia ab E. ita repræsentata, & plenius illud 8. α. η. τὸ εἶναι ἱσὰ Θεῷ;

§. 13.

Pergo ad §. S. 69. Ubi primo modo remota WOLFII difficultas repetita conspicitur. Deinde scriptis E. contradictionem denuo objectam euperet, quod in *obs. ἀπαρχμὸν*, rapiendum reddat; in *notis* vero ad *com. germ.* actionem rapiendi spectandam velit. Nimirum legitur in his p. 504. *Raub heißt das Werk und die That des Raubes.* Ast amice potius hæc conspirare & eadem esse, quis germanicam callens linguam non videt?

det? Wer davor hält, daß die Taht des Rau-
bes ihm nicht zukomme, der hält ja auch da-
vor, daß er es nicht rauben müsse. Quæ au-
tem eadem sunt, ea jure (sic enim philoso-
phi definiunt) sibi invicem substituuntur. Non
multo majoris momenti est dubium, quod
porro nectit S. ita ratiocinans: Si Christo an-
te exaltationem jus fuit, sine superbia & vana
κρυδοξία preferendi τ. ε. ι. Θ. sequitur, non
nisi dilutissime adhereri posse proprio RAPI-
ENDI, sive actionis violentæ sensui. Rege-
ro I. Christo in consilio pacis æterno, tan-
quam sponsori considerato, omnino jus
illud tribui non posse: cum, qui aliquid fa-
ciendum suscipit, quod cum aliare consiste-
re nequit, hujus jus aliquod neutiquam ha-
bere queat. At vero, præferre ante exal-
tationem τ. ε. ι. Θ. subsistere cum mune-
re mediatorio, quod Christus susceperat,
non potest. Quare etiam non aliter, egit
dominus noster, ac egit. II. Manifeste S.
sua υποθέσει δαλέωσιν, & ex ea adversus E.
disputare: cum τ. ε. ι. Θ. ab exaltatione di-
stinguat, quæ vir doctiss. eadem esse
contendit; & minime gentium ergo ejus
argumentationem stringere. III. Conse-
quentiam tamen præterea falsam esse: cum
& id, cujus jus quispiam habet, a vide, ce-
leriter, & cum impeto ac violentia, sibi ra-
piendum, idem, variis inductus rationibus,
cen-

cenſere queat. Fideles omnes jus habent
regni cœlorum. Sed βιασὶ ἀγκάσσον αὐ-
τήν. MATTH. XI. 12.

§. 14.

Quibus ad æquam iudicii lancem expen-
ſis, exemplum Tarquinii ſuperbi ab E. ali-
is adnexum, egregie plane convenire, fa-
teri cogetur S. aut omnis a contrario de-
ducta illuſtratio penitus ipſi erit conte-
mnenda, (ſimilia exempla §. 3. adtulimus.)
Nec denique virgula cenſoria notanda ipſi
erat, illa ad Herculem Thafium adluſio,
qua apoſtolus E. uſus fuiſſe videtur. Ne
enim dicam, minus recte eum lectori per-
ſuadere quærere *ad expoſitionem ſuam fulci-
endam*, eam ab E. excogitatam; id, quod
vel ſolus ille, quem occupat, locus, ipſa-
que viri celeb. verba, quibus ut conjectu-
ra tantum res proponitur (*es kan ſeyn*) ali-
ter docent. Ne porro, viros complures
alios doctiſſimos, primique nominis theo-
logos, adluſionem in noſtro loco repe-
riſſe, urgeam. Ne denique conſtantem
ipſius apoſtoli morem objiciam, qui unani-
mi eruditorum, quos ſua auctoritate, ut
in aliam rapiat ſententiam S. vehementer
vereor, conſenſu, ad mores ritusque eo-
rum, ad quos ſcribit, populorum, tan-
tum non ubivis reſpicit, & utiliſſime ad-
lu-

ludit. Quid, quæso, incongrui in eadem videt? Nonne aptissime quævis sibi invicem opponuntur? An ulla verbis rebusque violentia inest? Et, an ipsi ullo jure id potest denegari commodi, quod opposita juxta se posita evidentiora, ipsamque adeo apostoli mentem clariorem reddat?

§. 15.

Quæ adhuc disputavimus, illa, quæ ELSNERIANÆ interpretationi propria sunt, potissimum tangunt. Superfunt quædam huic cum aliis communia, ac S. non minus notata, & disquisitioni nostræ subjiçienda. Et primo quidem displicet illi, quam E. suam quoque fecit, & novis exemplis confirmavit, *μορφή* Θεῶς, per *formam interiorem, seu naturam dei*, interpretatio; nec validis illam argumentis probatam autumat. Videamus rem. Provocant primo loco hujus interpretationis patrōni ad *notionis antiquitatem*. Quid ad hoc S? Quasi risu excipiendum, dicens, quærit? *Ecquid antiquitas notionis huic facit?* Quærenti tamen respondendum est. Antiquitas igitur notionis, hic, ut alibi semper, necessaria est, ne pro ingenio cuiusvis suo vocum significationes effingere integrum sit, verum ex veterum scriptorum usu eadem determinentur (Resp. §. 3) Si hujus nulla esset habenda ratio, ulla nun-

nunquam certa foret ac firma explicatio; & oleam omnem ac operam perderent, qui N. F. dictioni ex antiquorum scriptis lucem adfundere satagunt. Id, quod tamen non concedet vir cl. qui, ut vidimus, alibi idem facere studuit. Neque vero ceterum patrum tantum, sed aliorum quoque, (vel ipso monente) scriptorum auctoritate, a doctiss. E. illam interpretationem fultam habemus. Dimicatur pro ea altero loco, ex eo, *quod plenior sit ac deo convenientior*. Excipit S. *Ergo dicendum etiam esse; majestatem, gloriam, ceteraque vocabula, quibus attributa dei ratione ab essentia & natura ejus distincta designamus, naturam & essentiam dei designare*. At, non valet consequentia. Hac enim & similia in & de deo concipi possunt ac intelligi; nulla vero ^{μωφον} proprie dicta, ut & ipse, patrum sibi ipsi amicus, in notis fatetur. Quæ tertio adfertur philosophorum regula: *neminem subsistere in suis accidentibus*: eam non adeo apte hic locum invenire, ponam. Quamvis quoque non desint, quæ adversus S. demonstrationem, adductumque exemplum excipi queant. Ex quibus id tantummodo in medium protraham, quod ea, quæ in sermone quodam supponuntur ab eodem tamen penitus etiam removeri nequeant; sed illi aliqua ratione semper insint ac inhæreant. Discrimen;

men, quarto, inter τ. ε. ι. θ. & μ. θ tolli dicitur, nisi hoc posterius *naturam dei* designet. *Manere illud*, regerit S. sed non probat. Statim tamen pluribus id videbimus. *Formam servi* denique oppositam *formæ dei*, *naturam* quoque *internam* designare, sicque & hanc non aliter explicandam, observatur. Et hoc quidem S. non recte proposuit, *formam internam servi* & *naturam humanam* pro iisdem habens. Unde nihil est, quod dicit: *Si vicissim forma servi, naturam humanam non significet, nec forma dei naturam significabit divinam*. Loco *naturæ humane*, debuisset substituere *naturam servilem*. Vid. Rev. ELSNERI com. p. 508. V. TILL p. 66. & PAGENSTECHE-RI orat. de hac phrasi. Tum vero agnoscendum ipsi est, recte omnino oppositionem urgeri. Si enim *μορφή θεός* est *natura servilis*, seu, *omne id, quod servum vere constituit*: *μορφή* quoque *θεός* erit *natura divina*, seu, *omne id, quod essentiam dei constituit*. Aut, an plane in Pauli sermone, eum *μορφή* significatum, qua *formam internam*, vel *naturam* designat, excludere vellet? Tum autem caveat, ne antiquo Manetis errori, de quo Præst. BELLOROBIVS T. I. p. 112, nimis evadat adfinis. Nec maneret differentia inter *μορφήν* & *σχῆμα*; etsi ille p. 76. §. 72. aliam, sed quam probare nequit, differentiam ponat. Cæterum illa, quam

VIE

vir cl. §. 34. p. 52. suam facit, PISCATORIS expositio, per *statum*, seu *conditionem divinam*, ut paucis multa comprehendam, his duabus insignibus laborat difficultatibus. Altera, quod hic vocabuli usus non comprobatus sit, nec probari queat. Altera, quod, ut §. 8. supra evicimus, revera, inter *statum istum ac conditionem divinam*, qualis ab eo describitur, ac inter τ. ε. ι. ο. nulla vera quædam reliqua maneat diversitas. Quid, quod in hujus explicatione, vehementer incertus sit, & secum ipse pugnet; dum p. 93. §. 3. dicit: *hanc formam dei POSSEDDIT non modo post, sed & ANTE EXALTATIONEM*. Contrarium vero docet p. 96. §. 6. *Noluit auctoritate & gloria sua uti. ABDICAVIT & ABNEGAVIT POSSESSIONEM*. Aperte hæc pugnant: *possessionem habuisse ante exaltationem; & possessionem eandem toto illo tempore abdicasse*. Paulus etiam aperte negat, habuisse Christum ante exaltationem *magnificentiam divinam* sed ἐνένωτε dicit; *formam servi accepit vitæ terrestris tempore*.

§. 16.

Succedit consideratio harum ipsarum vocum: τὸ εἶναι ἵσα θεῷ. Statuit cum B. E. iisdem *statum exaltationis Christi ad dextram patris*, idemque adeo cum ὑπερψόσει deinde me-

memorata, & veneratione divina, ab universis creaturis, angelis quoque exhibenda, designari. Rejicit hanc sententiam §. 55. p. 65. S. *hæcque omnino a se invicem discrepare dicit.* At, bene se res habet. Dicit enim tantum, sed nullo modo probat, non magis atque alia quæ tetigimus. En ipsa ejus verba: τ. ε. ι. θ. ὁ ὑπερφύωτος differunt, Prius est gloria Christi naturalis, quam habuit tanquam Θεῶν ἰσότης & filius dei. Posterius est gloria Christi adquisita, quam habuit tanquam Θεῶν ἰσότης & filius dei mediator deum inter ὁ homines, quamque posita & abdicata gloria naturali ultro ὁ sponte promereri voluit. In quibus cum τ. ε. ι. θ. esse gloriam christi naturalem adfirmat: non animadvertit, sic iterum cum μορφῇ Θεῶν istud confundi. Quando, gloriam hanc naturalem Christum habuisse tanquam Θεῶν ἰσότητα, contendit: non pensitavit, Christum non dici posse voluisse hanc promereri, quod tamen verba γ. α. η. clarissime indicant. Quando denique ei, quod Christus habuerit hanc gloriam naturalem, tanquam Θεῶν ἰσότητα, mox subjicit, eum hanc eandem posuisse & abdicasse, sibi invicem repugnantia se docere, non cogitavit. Debuisset autem quoque hanc suam insinuaturus sententiam, eorum, quibus altera nititur, argumentorum, vim infringere. Quod vero, quia solidiora sunt

T. II. P. II. Bb (v.

(v. doct. ELSNER. p. 502.) fieri non poterat. Sicque prudenter sicco pede ipsi transibantur. Illud autem fundamentum, quod BOSSIANÆ ibidem subjicit, verum non est. Siquidem vana est, quam necit, consequentia: *Si Christus non putavit gloriam mediatoriam sine ullo labore & molestia occupandam: Sequitur, eum id hac ratione, & consequenter absque pretio animæ suæ potuisse facere.* Non enim hæc erat causa, quare dominus noster id non ita faciendum putaret: Sed, quod rei necessitatem simul ac æquitatem summam, cognitam haberet atque perspectam.

§. 17.

Atque ita phrasi genuino suo sensui reatuta, antequam plane eandem relinquamus, aliquid monendum restat, de contradictione, ac animadversione in B. quam E. in ejus enucleatione versanti, S. §. 46. p. 60. iterum objicere, non dubitavit. Nimirum, quod ad prius adtinet; E. in obs. suis distinctionem summi COCCEJI inter *ita & ita* probasse, in notis autem ad com. germ. eandem rejecisse adfirmat. Sed nimum fuit hic oculorum ejus acumen. Dicit quidem E. in not. ad comment. p. 501. COCCEJVM absque fundamento (ohne Grund) hanc distinctionem fecisse. Hæc autem

si cum iis quæ in *obs.* dixerat vir doctiss. conferantur: nihil aliud poterit intelligi, quam *Coccejum solido adfertum suum fundamento non superstruxisse. Recte quidem distinxisse; sed sufficientem omisisse probationem.* Hoccine vero est *rejicere*? Hoccine *sibi contradicere*? Ast, ita quidem fieri facile adsolet, ubi quis nimio contradicendi studio se abripi finit! De altero; non assecutus est ELSNERI mentem, SCHVL TENSIVS. Non enim ille, prout hic rem proponit; *atticos pro adverbiiis adjectiva neutra adhibere* dicit: sed, *pro adverbiiis & adjectivis*, ejusmodi, quale est in textu ἴσα, *neutris uti.* Quod ergo E. nolit c. B. κατ' ἴσα μέση phrasin supplendam: ex eo fit fundamento; quod hæc ellypsis ex trito Atticorum usu supervacanea sit. Liceat autem uni illi, quem adscripsit E. HELIODORI loco alia quædam subjicere. Sic L. I. c. 9. p. 16. ἴσα καὶ πᾶντα ὅραν ἐπλάττετο. II. 22. 96. ἴσα καὶ πατέρα ἤγον. III. 4. 135. ἴσα καὶ ἀθανασίαν ἤγον. *ib.* 11. 147. ἴσα τε πασι ποίεμεν. V. 20. 235. πᾶντας δὲ τοὺς σοὺς ἴσα καὶ πασὶν ὅραν τοῖς ἐμοῖς. *ib.* 33. 259. τὸν μὲν ἴσα καὶ νεκρῷ προκείμενον.

§. 18.

Ultimo tandem loco, ne aliquid
SCHVL TENSIANARVM censurarum præ-

B b 2

ter-

termittam; simulque disputandi finem faciam: vel verbo tangenda sunt ea, quæ §. L. p. 63. adversus ELSNERIANAM sententiæ WOLFII refutationem excipit. Non posse τὸ 8. α. η. τ. ε. ι. θ. exponi: *non ambitiose defendit equalitatem cum deo*, contendit ex eo E. quod Christus non potuerit non jura & gloriam divinitatis tueri; quodque citra absurditatem de deo patre dici nequeat, eum gloriam ac majestatem suam pertinacius retinuisse, quia is semet haud inanierit. Sed non puto, subjicit S. quengquam ad Christi deitatem hoc sensu locutionem retulisse. Scilicet ita putavit, sed, contrarium vidisset; si ea, quæ W. habet, modo attente legisset. Refertur vero etiam phrasis eo sensu, si W. & S. placeat, non ad deitatem Christi, sed ad Christum Θεάνθρωπον (ad humanam enim naturam a nemine omnino refertur) nonne idem, quod E. indicavit, absurdum, manifeste in eadem remanere deprehenditur?

§. 19.

Nihil ad id, quod mihi sumsi, negotium conficiendum superesse puto; quam, ut paucis ELSNERIANÆ sententiæ, quamvis satis semet ipsa commendat, excellentiam commonstrem. Ad veram, solidam, ac elegantem textus interpretationem

nem si primo requiritur, ut vocum, quem statuimus, significatus, aliunde rite demonstretur: gaudet omnino hac virtute ELSNERIANA, pro qua dimicavimus. Et enim *μορφὴν Θεῶν naturam divinam* denotare, ac τὸ α. η. esse, *cum impetu & aviditate occupare*, supra adsertum fuit ac vindictum; τ. ε. ι. θ. autem *gloriam mediatoriam* jure dici posse, quis, hujus naturam intelligens, illiusque variam in S. L. descriptionem perpendens, ambigere poterit? Si porro, ut cum reliqua orationis nexu, scopoque arcte cohæreat, apteque conveniat, necesse est: etiam hoc minime in ista desideratur. Non enim poterat meliori, aut moventiori modo apostolus Christum Philippenfibus, in ταπεινοφροσύνης exemplar, ante oculos collocare: quam *verum deum, hominibus, exilibus creaturis; patientiam ac submissionem, contentioni ac inani gloriæ cupidini; privato lucro, voluntariam cessionem* opponendo. Vidimus quoque oppositum *μορφὴν δόξης* requirere, ut *μορφὴ Θεῶν* per *naturam dei* explicetur. Eadem est in reliquorum oppositione vis: *ἐαυτὸν ἐκένωσε* exinanivit se, ad illud, quod necesse erat, tempus, docet *ἀρπαγμὸν ἡγεῖσθαι*, dicere idem, ac *celeriter & impetuosè occupare*. Quod Christum deus dicatur PROPTER-
EA exaltasse, quod rapere noluerit τ. ε. ι. θ. ostendit, hoc ipsum esse *exaltationem illam,*
quàm

quam præmium muneris sui mediatorii in terra peracti accepit. Christus, *deus gloriosissimus, homo vilissimus* factus. Christus *non auide rapiendum duxit; sed moratus exinanivit se*: Christus *non rapuit gloriam mediatoriam*; propterea *præmii loco eam accepit*. Quam pulcre denique convenit cum iis, quibus integram pericopam obsignat PAVLVS, omniumque antecedentium supremum scopum ostendit, verbis: εἰς δόξαν τῆς πατρὸς. Non *rapiendam* sibi duxit Christus gloriam illam mediatoriam, utpote postexinanitionem *præmii loco sibi dandam a patre*; ut *is glorificaretur per se, omnia fierent εἰς αὐτὸν, & esset omnia in omnibus*. Si deinde cum analogia scripturarum convenire debet vera & bona explicatio: convenit ELSNERIANA nulla melius. *Verum deum esse Christum, clamant ubique sacræ paginæ. Non rapuisse gloriam mediatoriam, docet ipsius adventus in mundum. Eadem similem eum deo factum, vel ipsa apostoli verba v. 9. 10. 11. manifestissime demonstrant. Quid plura ab ipso E. evidentissime demonstrata repetam? Addam modo unicum locum nostro ex asse parallelum. Joh. VIII. 50. ἐγὼ δὲ ὁ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔτι ὁ ζητῶν καὶ κρίνειν.* Christus ὁ ζητεῖ (ὁ ἀρπαγμὸν ἠγάσαστο) τὴν δόξαν, (τὸ εἶναι ἴσα θεῷ) sed novit, deum patrem illam ζητεῖν καὶ κρίνειν. (ὑπερύψωσεν αὐτὸν.) Si denique ele-

elegans interpretatio ipsam dictionis puritatem, concinnitatem, decus, ὕψος & πᾶθος conservat: conservat hæc ea omnia vel maxime. Puritatem; ex atticis enim optimisque auctoribus confirmatæ sunt vocum significationes. Concinnitatem; cum nervosa simul ac eleganter metaphorica sit oratio. Decus tandem, ὕψος & πᾶθος; cum aptior, sublimior, efficaciorque phrasibus adhiberi vix ac ne vix quidem potuerit.

§. 20.

Quare & huic in specie interpretationi, jure maximo id convenire encomii, æqui rerum æstimatorum omnes judicabunt, quod integro celeb. ELSNERI in epistolam ad Philippenses commentario tribuit, vir longe supra omnes nostras laudes positus, eruditionisque veræ in Belgio stator, JOANNES V. D. HONERT. in præf. ad ejusd. edit. belg. Reperiri hic facilem, succinctam, realem, claramque expositionem, profundissimorum purissimæ theologiæ arcanorum, auctoritate divina unice fundatam; scripturæ cum scriptura comparatione demonstratam; & ad purum intaminatumque dei cultum impensissime pariter ac tenerrime commendatam, quæque talem, tamque solidam, ac aliis interpretibus nullus dederit, informationem exhibeat.

V.

CONRADI IKENII
DISQUISITIO
DE
HELIOPOLITANIS MAJORVM
KALENDARVM DOMINIS.

I.

Cum sub finem partis præcedentis,
Quæstionem de *Paulo Lauuenro-*
de proponerem, animus primùm
erat, simul Virorum Doctorum
sententiam rogare, quinam fuerint *Helio-*
politani illi Majorum Kalendarum Domini,
quibus is Carmen suum inscripsit, unde
& bimembris illa Quæstio adhuc in initio,
ubi Syllabus materiarum parte illâ conten-
tarum exstat, legitur: *de Paulo Lauuenro-*
de & Heliopolitanis Majorum Kalendarum Do-
minis? Verum cùm dein propius hac de
re cogitarem, ipsemet nisi me omnia fal-
lunt, hos *Heliopolitanos Dominos* detexi,
eâmq; ob causam p. 191. de solo *Paulo*
Lauuenrode erudiri optavi, simul pollici-
tus me de his ipsum mox acturum. His
igitur promissis, ut quantum per tenuita-
tem

tem meam licebit, faciam satis, præfenti
Disquisitione annitar.

II.

De *Majorum Kalendarum Dominis* autem non opus erit, ut anxie disquiramus, cum hic multi jam Viri Docti nobis lucem prætulerint. Scilicet cum in mediis Papatûs tenebris diversi generis *Ordines*, *Collegia*, *Societates*, *Fraternitates* aut quocunque etiam nomine insignirentur, talia plurimum hominum ad certum finem inita socialitia, erigerentur, inter alia quoque *Fraternitas Kalendariorum*, *Die Kalender Bruderschaft*, incertum quo tempore, fortè autem Sec. XIII. quo remotissima ejus vestigia inveniuntur, instituta est, cujus scopus erat *invocationem Sanctorum*, *purgatorium*, *merita bonorum operum*, aliósque Papatûs errores stabilire, quare JOHANNES AB INDAGINE peculiari opusculo de *Societate Kalendarum*, quod in bibliotheca Lipsiensi Paulinâ asservatur, scribit: *Kalendæ sunt societates religioſæ, à calo i. e. con-vo-co, quod conveniant se mutuo homines ad communicandum bona sua mutuo & ad subveniendum animabus defunctorum &c.* ut FELLERVS Orat. mox laudandâ docuit.

III.

Uti autem sine dubio, ut modo memoratus JOHANNES AB INDAGINE cenſet,

B b 5

ori-

origo nominis *Kalendarum*, antiquum Latinorum *calo*, *voco* seu *convoco*, est, cui convenit Græcum *καλέω* & quod utrumque à radice orientali, apud Arabes superflite *كَلَا* *Kâla*, *dixit*, unde & apud Hebr. vocabulum *קָלָה* *Kôl*, *vox*, reliquum est, descendit, ita tamen rectius inde, non ut idem facit, immediate, sed mediatè potiùs nempe per vocem *Kalendæ* derivatur, quoniam primis mensium diebus seu *Kalendis*, conventus suos agere solebant: cùmque solemnibus his conventuum diebus, non solum honestum pro illorum temporum ratione, convivium adornaretur, ut cibum unà caperent, sed & successu temporis res hæc tandem in comestationes & comotationes, lusus omniâque inordinatæ vitæ exercitia degeneraret, hinc tandem vox in proverbium abiit, & de illis qui integram hebdomadam comessando transigunt, dicitur adhuc in quibusdam locis: *Er kalendert die gantze vwoche durch*: quemadmodum & passim æque ac inter nos in hunc diem usque, de instructione lauri & opipari convivii dici solet, *Einen grossen Kaland halten, anrichten, aut anstellen.*

IV.

Societates hæc constabant *Decano*, *Camerario*, qui redituum curam gerebat, & reliquis membris, quæ primum tantum *clerici*

rici aut sacerdotes erant, dein autem illis quoque laici adjungebantur, quin & *sorores* tandem iisdem associatae sunt. Quigitur in tali societate erant, appellabantur ordinariò *fratres Kalendarum*, *Kalender Brüder*. Sic in Bullâ, quâ XXXVI. Episcopus Halberstadiensis HENRICVS, hanc societatem in urbe *Gröningensi*, *ducatus Halberstadiensis*, confirmavit, quâmq; exhibet LEVCKFELDVS in *Antiqq. Gröningensibus* p. 114. seqq. legitur, *Hinc est quòd affectibus cordintimis nobis supplicantibus discretis viris* DECANO, CAMERARIO, *universis & singulis* FRATRIBVS KALENDARVM in *Gröningen*, *ut eandem fraternitatem confirmare dignemur*, &c. & paulò post: *Volentes autem dictis FRATRIBVS KALENDARVM gratiam indulgere specialem*, &c. Aliquando (sine dubio honoris causâ) *Kalendarum Domini*, *Kalender Herren*, dicebantur. Sic in literis, quibus *Equites Ord. S. Job.* tradiderunt curiam Brunsvicensẽ, quæ *Tempelhoff*, dicitur, fraternitati Kalendariorum apud J. J. GEBHARDI lib. infra tangendo *von dem Stifte St. Matthäi in Braunschweig* p. 84. seqq. sapius: *To dem ersten dat vvedessen vorhenomenden Luden, unde de gemenen KALANDES HEREN hebben gelaten unde bevolento ewvigher Tyd usen Hoff to Sünste Mattevvese, & paulò post: noch neyman van usen Ordenes vveghen vveder desse Latinghe un bevelinghe don yeghen des*
KA-

KALANDES HEREN. Imò dein uterque titulus conjungitur: *Hiromme dat vve unsen Hof vorghenomet hebben geleghen unde gelaten mit alle dessen vorschreven Stücken den vorschreven BRODEREN DES KALANDS, des hebben desulve HEREN VN BRODERE uns un unsene Ordene gegheven anderthalf hundert Marck lodeges Sülvers &c.* Ibidem p. 119. in Presentatione & Investitura Dni Bertoldi de Hamelen, appellantur *Honorabiles Viri atque DOMINI FRATRES KALENDARVM sancti Spiritus.* conf. & litteras *Johannis Episcopi Halberstad.* apud LEVCKFELDVM p. 117. ut & verba Ordinarii Ecclesiæ S. Matthæi apud RETHMEIERVM in *Antiqq. Ecclesiast. urb. Brunsvig.* P. I. p. 153. in nott. Ceterùm qui plura de hac Kalendarum societate desiderat, adeat, præter notissimam JOACH. FELLERI *Orationem de Fratribus Kalendaris* Lips. 1691. & Francos. 1692. cum adnotationibus CHRIST. FRANC. PAVLINI editam, scriptores alios magno agmine laudatos GEORG. GOTHOFR. KVSTERO in *Biblioth. Historica Brandenburg.* Cap. XIII. p. 160. Nobis sufficit hîc tantùm præcipua verbo tetigisse, ut Lector tantò rectius de argumento in quo versamur, judicium ferre queat.

V.

Quod ad titulum MAJOR. KALENDARVM Domini spectat, sciendum, duplicem fuisse
Ka-

Kalendarum societatem, *Majorum* nempe, & *Minorum*, quæ posterior & simpliciter tantum *Kalendarum* dicta fuit. Utramque *Zwickavie* quondam locum habuisse, ex indubiis monumentis docet FELLERVS Oratione laudatâ. Quemadmodum igitur sine dubio hi quibus PAVLVS LAVVENRODES carmen suum inscripsit prioris generis fuerunt, ita ex ipsâ hac dedicatione discrimen illud egregiè confirmatur.

VI.

Præcipua difficultas in hoc argumento est, quinam per HELIOPOLITANOS illos Majorum *Kalendarum* Dominos intelligantur. Scilicet duæ quondam celebriores fuerunt urbes, quæ nomen Heliopoles gesserunt, altera in Ægypto, aliâs, ut volunt, On dicta, in cujus nomo decantatissimum illud templum Hierosolymitano æmulum Onias condidit; altera in Cœle-Syriâ, ubi itidem admirandæ structuræ templum Soli dicatum, cujus superba rudera in hunc diem reliqua manserunt, erectum fuit. Alias ejusdem nominis urbes in *Ciciliâ* & *Thraciâ*, aut quæ eodem aliquando titulo insignitæ sunt, ut, *Corinthus* &c. Plinius, Stephanus aliisque memorant. Verum nulla harum omnium hic loci in censum venire potest; præterquam enim quod *Heliopolis Ægypti* dudum di-

diruta, & illa *Syrie* hodiè non amplius illud nomen gerit, sed potius *Balbek* appellatur, nullo indicio constat, in *Aegypto*, *Syriâ*, *Thraciâ* aut *Graciâ*, unquam Societatem Kalendarum locum invenisse, multò minùs concipi potest, quàmnam relationem aliquis in his Europæ oris ad remotissimarum illarum regionum societates habere potuerit, ut illis carmen suum inscriberet. Atque hinc dudum me suspensum tenuit, quàmnam hic *Heliopolis* intelligi deberet. Tandem autem opportunò incidi in quandam Saxoniz inferioris urbem, cui idem aliquando nomen adhæsit. Est illa oppidum non incelebre Marchiz Veteris, ad fluvium *Zera*, (hodiè *Jetze*) *Soltzvedel* aut *Saltzvedel* dictum, unde & tota Marchia, in quâ situm, *Marchia Soltzvedelensis* appellata est, de quâ peculiarem dissertationem sub præsidio Celeb. CASPAR. SAGITTARII defendit *Johannes Hilgendorff*, Jenæ 1685. quæ dein germanicè reddita, cum not. & M. CHRISTOPH. ENTZELT *Altmärckische Chronica*, recusa est Saltzwedel. 1736.

VII.

Hujus urbis antiquitatem uti nonnulli cum ERNESTO BROTVFIO in *Genealogiâ Anhaltina*, & modo laudato ENTZELIO in *Chronico Marchico* mirè extollunt, & cum

cum ipsâ Marchiâ, quam eam ob causam quoque *Romanam* appellari censent, à DRV-SO conditam contendunt, ita simul nomen *Soltwedel* à *culto Solis* ortum esse statuunt. Imò ENTZELIVS & urbis & nominis hujus originem jam ultra tria ante Christum natum secula repetit, scribens de de Longobardis: *Adorârunt quoque in primis mane & vesperi Solem, inspectorem omnium rerum. Quare etiam singulare phanum & urbem exstruxerant annis ante natum Christum 318, atque hoc SOLTWEL appellant, veluti DOMVM SOLIS, WEL enim veteri linguâ germanicâ significat DOMVM, Domus quasi Solis. Hinc dicitur WELSAND, i. e. arena (sand) in domo seu arena domûs. Ita dicitur WELLERWAND i. e. paries domûs, qui domum cingit. &c. His gemina ex ANDREÆ ANGELI Chronico Marchiæ Brandenburgensis Lib. I. exhibet SAGITTARIVS Dissertat. laudatâ §. IX. Idem ex Veteri Chronico & ELIA SCHEDIO de Dîs Germanorum, addit, nonnullos existimare JVLIVM CÆSAREM, septem per Saxoniam castella septenario planetarum numero dicata, & in his SOLTWEDELIVM INHONOREM SOLIS condidisse, atque hinc, ut addit SCHEDIVS, à voce *Wedell* caudam denotante, qualis Leonum est, Solem ita dictum voluisse à radiorum flammis, in pectore circumfusus. Verùm uti narratio-*

nem

nem illam de Julii Cæsaris septem castellis, meritò SCHEDIVS ipse nugas nugaciores quibusvis anilibus, ad forum ab otiosis mulieribus excogitatas, adpellat, totamque historiam de *Marchia Soltrvedelensi* à Druso conditâ, non solum nullo genuino antiquitatis testimonio comprobari, sed & apertè fabulam sapere, docet SAGITTARIUS, cum Drusus nunquam Albim transierit, neque aded etiam ad illas regiones pervenerit; ita omnes illas quoque derivationes vocis SOLTWEDEL summo jure explodit, cum neque *Sol* Germanis *Solt* dicatur, sed potius *Sonn* aut *Sum*, atque adeo urbs hæc magis *Sonnenwedel*, aut *Sonnwedel*, quàm *Soltvvedel* appellanda fuisset, neque probabile admodum sit, vocem *vvedel* domum significasse, multò minus verò *caudam*. Rectius autem longè præfert sententiam illorum, qui à *Salis fontibus* urbem *Soltquell* aut *Soltrovel*, pro quo dein SOLTWEDEL dictum, nomen accepisse volunt, quod & altera maxime confirmata appellatio SALTZWEDEL confirmat, quemadmodum & jam antea SCHEDIVS huic etymologiæ favens adnotaverit: *Nam ab omnibus refertur, salinas olim hâc plurimas fuisse: quæ uberrimo fonte colonos opulentissimos reddiderint. Licet enim ipse SAGITTARIUS hac de re non*

vi-

videatur planè convictus fuisse, optétque adeò ut SCHEDIVS aliquot laudasset, qui *salinas Soltvedelii olim plurimas fuisse asseruerint, cum sibi se vix unus atque alter obtulerit*: rem ipsam tamen extra omnem dubitationis aleam ponit præter THVRNEISSERVM in libro, quem inscripsit, Pison P. I. p. 364. HOPPIVS in adnotat: ad SAGITTARII Dissert. germanicè cum Chronico Entzeliano editam p. 191. scribens: *Situs Saltzvedelii omninò est ad salinas, quas SAGITTARIVS & WERDENHAGENIVS sine causâ in dubium vocant, quoniam adhuc conspiciuntur: non longè enim ab urbe locus est Sulza (die Sulze) dictus, ubi aqua salsa invenitur. Ante annos non admodum multos hæ salinæ denuò investigabantur, sed easdem restituere ob minimè sufficientem ligni copiam, aduvasor deprehendebatur. Quæ loca debeo Clariss. KVSTERO in Biblioth. Histor. Brandenburg. Lib. I. Cap. III. §. VI.*

VII.

Tamet si autem lubens concedo, ex his principiis ultrò constare, rectius significationem vocis SOLTWEDEL aut SALTZWEDEL à *sale* seu *salinis*, quàm à *Sole* repeti; nec subscribere dubitem verbis modo laudati Kusteri §. XI. à *Solis enim cultu SOLQVELLAM denominari* nonnulli sibi persuadent. At eninvero explosa dudum est hæc sententia, quum à *salinis* nomen huic urbi contigerit: nobis tamen ad scopum nostrum

T. II. P. II. C c suf-

sufficit, multis posteriorem placuisse, atque ex horum sine dubio sententiâ, urbem hanc quoque HELIOPOLIN appellatam esse. Sic MORERY in voce HELIOPOLIS ex Baudrando scribit: „HELIOPOLIS ville de „Marche de Brandebourg (ou Marquisat de „Brandebourg) dans le cercle de la haute Sa- „xe en Allemagne maintenant nommée *Solt- „wedel*, c'est à dire, *vallée du Soleil* &c. & in vo- ce SOLTWEDEL „ SOLTWEDEL, en „latin *Heliopolis, Urbs Solis, Vallis Solis*, petite „ville du Marquisat de Brandebourg -- On „dit, qu'elle tire son nom d'une statue du So- „leil, qu'on y adoroit, & qui fut détruite par „Charlemagne, quand il fonda cette ville. Gemina hisce HOFMANNVS aliique habent.

VIII.

Verùm quæres sine dubio B. L. utrum igitur in hac urbe Kalendarum quoque societas locum habuerit? Fateor, me ipsum ad hanc quæstionem diu dubium hæsisse, imò adhuc magis fluctuasse, postquam à Viro quodam docto, non longè admodum ab urbe SOLTWEDEL dissito, ad quem hac de re perscripseram, quèmq, ut in illam penitus inquireret, rogaveram, mihi relatum est, se ab Amico quodam *Soltquellensi* responsum tulisse, quòd excus- sis omnibus loculis & pluteis nihil in urbe illâ de hac societate invenerit. Neque ta- men vel inde tutò concludi intelligebam, nul-

nullam unquam istiusmodi Societatem illic fuisse, cum notissimum sit, per introductum divinum reformationis opus, multa quæ quondam in papatu locum habuerunt, adeo oblitterata esse, ut ne minima quidem eorum vestigia in nonnullis locis appareant. Imò ut magis in conjecturâ illâ, quod & in urbe hac Kalendarum fratres aut Domini aliquando sedem habuerint, confirmarer, efficiebat, quod Viros doctos observasse videbam, in Saxoniam superiorem, Westphalia & Thuringia vix insignem aliquem locum fuisse, qui non unam duas aut aliquando tres Kalendarum societates intra mœnia sua aluerit, quarum quædam tamen ita evanuerint, ut paucissima aut nulla sui vestigia reliquerint, quemadmodum præeunte Ven. RETHMEYERO docet plur-Reverendus GEBHARDI *von dem Stiffte S. Matthæi in Braunschweig*, Cap. III. Accedit quòd in primis in *Marchia* tam veteri quàm novâ, earum plurimas fuisse ostendit sapius laudatus KVSTERVS Lib. III. Cap. XIII. §. IV. Tandem autem idem Vir Doctus omnique fide dignissimus, omnem mihi scrupulum exemit, quando ibidem disertè monet: DE (calendaris fratribus) SOLQVELLENSIBVS AD MANVS SVNT COLLECTANEA HACTENVIS INEDITA. Quis igitur amplius dubitare potuerit, ex eorum numero etiam hos *Heliopolitanos Majorum Kalendarum Dominos fuisse?*

IX.

Cùm autem hac ratione non solum ex dictis inscriptio hæc Carminis Pauli Lauuenrodis non exiguam lucem acceperit, sed & iisdem vicissim plus uno modo illustrandis inservire queat, tum quoque carmen ipsum, licet centonibus ferè Homericis constet, quosdam tamen non planè incommotos versus complectatur: inprimis verò luculentur testetur, quàm egregiè nonnulli tum temporis de indole Legis & Evangelii, nec non de gratuito à justificatione senserint, & tandem ex illo fortè Auctor ejus propius detegi queat, neque magnæ insuper molis sit, non ingratum Lectori fore existimo, si illud integrum hic loci cum titulo & dedicatione exhibuero. Quod ita de verbo ad verbum fiet, ut etiam ipsum nunc inusitatum nonnulla vocabula scribendi morem servari curem.

VI.

DE

LEGIS TRANSLATIONE

ET

GRATIA,

PER CHRISTI FIDEM JUSTIFICANTE,
PAULI LAVVENRODIS CARMEN.

DISTICHON INTERCALARE.

*Sola potest sincera fides nos iustificare
Vnica celorum ianua firma fides.*

HELIOPOLITANIS MAIORVM
KALENDARVM
DOMINIS PAVLVS LAVVENRODES.

Iustitiam gratis consequuti, semper operemur bonum in fide, qui diffusius hec disquisierit, forsitan nodum videretur querere in sirpo, eo quod hec Christicolis sint pegma solidissimum & totius scripture scopus. Iustificati gratis Rom. 3. operemur bonum in fide, quia, Domine oculi tui respiciunt fidem Jere. 5. Et, quicquid ex fide non est, peccatum est Rom. 14. Hec diuina fides per Christi meritum domini spiritum nobis impetrat, quem credentes accipiunt, Nam spiritum accepturi erant credentes Joh. 7. cuius solius oratio apud deum proficit, Orantes in omni tempore in spiritu humilitatis suscipimur Dan. 3. Consentaneum quidem est, quod omne simile suo congaudeat simili. Deus enim spiritus est, & eos qui adorant eum spiritu ac veritate oportet adorare Joh. 4. In spiritu adorare est credere, quod docuit Christus Joh. 6. Hoc est opus dei, vt credatis in eum &c. vbi aperte transfert legem, Et ad Ephe. 2. Legem mandatorum in decretis sitam abrogans, quia translato sacerdotio, necesse est vt legis quoque translatio fiat Heb. 7. Sed Christus sacerdotium carnale per se transtulit in spirituale, ergo lex carnalis per tale fa-

C c 3

cer

cerdotium accepta est, abrogata, & facta spiritualis & eterna. Non tamen ita lex abrogata est, vt non fiat, verum quod exactius sub libertate spiritus fiat, qui exlex est, Sub hac spiritus libertate quidam succrescunt spermologi, qui spiritus libertatem carni tribuunt, non considerantes spiritum duntaxat exlegem, carnem vero legis indigam, & interturbant omnia. Rursum sunt Cerimoniste, qui sub legis preceptu omnem perpetrant nequitiam, ac propriis operum meritis student, discredentes grauitate gratie qua hominem iustificari certum est, quos inordinatos notat 2 Tessa. 3. quibus non inepte occinatur, Reuertere, reuertere Sulamis &c. Sic fit neutrobi quod fieri iustum foret, quantumuis in diuersum hec aguntur, nemo tamen inficiabit hominem gratis per fidem iustificari, de quo hos versus vice apophoreti, vobis mihi patrocinatoris offero.

DE LEGIS TRANSLATIONE
ET GRATIA PER CHRISTI FIDEM
IUSTIFICANTE
PAULI LAVVENRODIS CARMEN

*M*osaicam complens venio non soluere legem,
Mat. 5. Nullus Mosaice legis abibit a pex
Ante cadet terre moles & machina celi.
Luce. 16. Quam cadat ex Mosi lege minutus a pex

- Ex minimis mandatorum qui soluerit unum*
Exheres celi iure vocandus erit. Mat. 5.
Lex homini dominabatur quo tempore vixit
Mortua lex vetus est lege solutus homo Rom. 7.
Non sub lege sumus, quare peccabimus? absit,
Est data ne pecces gratia quemque iuuans. Rom. 6.
Venerit euacuans Christus mandata vetusta
Vtique duos, hominem conderet ipse nosum Ephe. 2.
Scimus enim domini quod lex est spirituale Rom. 7.
Nemo carnalis spirituale capit. 1 Cor. 2.
Presule translato legem transferre necesse est
Ceu presul quoque lex spiritualis erit Heb. 7.
Spiritus est deus in placido vult spiritu adores
Nam faciet veras spiritus ipse preces Joh. 4.
Est per Ihesum accepta deo hostia spiritualis
Spiritus offerri spirituale cupit 1 Petri 2.
Ad patrem veniet nemo, veniet nisi per me
Christus ego solus sum via vera patris Joh. 14.
Est qui quotidie peragit sua sacra sacerdos
Que delere tamen crimina nulla valent Heb. 10.
Vnica peccatis sat erat tua victima Christe
Que sacrata semel detulit omne nephas Heb. 10.
Abrogat antiquam noua lex ob inutilitatem
Lex vetus exanimat, lex noua viuificat Heb. 7.
Non ego sacra volo, fratris volo sed mise-
rescas
Mitia corda sacris anteferenda putes Oze. 6.
Altare est nobis de quo phas edere non est
Illi, qui altaris presto minister adest Heb. 13.
Perdus & pernox opus exercens operabar
Illis quos docui ne grauis esse velim Testa. 2.

- Gala. 5. *Libertas animi carni nunquam tribuatur
Spiritus est exlex indiga lege caro*
- Pfal. 123. *Contrito laqueo nunc libertate fruemur
Spiritus est liber sub ditione caro*
1. Cor. 5. *Non mihi conducunt quamuis mihi queque
licebunt
Omnia non prosunt que mihi cunque licent*
- Ag. 10. *Nemo putet commune deus quodcunque sa-
crarit
Sacratos censes quoslibet esse cibos*
- Rom. 14. *Omnia munda, malum tamen est per scan-
dala vesci
Dum non offendunt edere queque licet*
- 1 Pet. 2. *Pretexenda malis libertas non erit ullis
Per nati mortem quem dedit ipse deus*
- Rom. 14. *Vnusquisque deo de se reddet rationem
Prebebis fratri scandala nulla tuo*
- Ephe. 4. *Aduersus fratrem nullus sit cordis amaror
Perpetuo comis fratribus esto tuis*
- Lu. 17. *Reberis in cunctis seruus quod inutilis exstes
Feceris & quamuis omnia iussa dei*
- Esaie. 1. *Solemnes pompas vestras quoque sperno ka-
lendas *
Non posco fieri sabbata vestra mihi*
- Hiere. 6. *Cur ex longinquo mihi thura Sabea feretis
Et calamus suauem, que sacra nulla
placent
Sabbata nulla placent nisi que mihi cor cele-
brabit*
- Esaie. 1. *Vera tui dominus sabbata cordis amat*

* videtur hic Auctor ipsos pungere Kalendarios C. I.

Iustitie nullam speres ex lege salutem
Omnem iustitiam conferet ipsa fides Philip. 3.
Credidit Abrahamus domino ex hoc iustifi- Gene. 15.
catur

Sed discredentem deprimet omne malum
O divina fides vite mirabile fundum

Tu firmum nostri viuere pegma locas
Ergo fides legem dicemus destruat? Absit Rom. 3.

Mosaicam legem dic stabilire fidem
Sola potest sincera fides nos iustificare Scopus
Vnica celorum ianua firma fides scripture

Estque fides sperandarum substantia rerum
Non apparentum stat basis ipsa fides Heb. 11.

Ceu lorica fides assultus demonis arcet
Pro galea spes est omnibus. vna salus Tessa. 5.

Per pistim transire rubum potuit mare Moses
Niliacus dum rex obrutus iret aquis Heb. 11.

Hostia per pistim fiebat maior Abelis
Quam fuerat fratris victima ficta sui Heb. 11.

Corpus ut extinctum quod glit nec spiritus
vllus

Que non fructificat mortua pistis erit Jaco. 2.

Ex propriis meritis veniet iustis sua merces
Est etenim merces multa reposta bonis 4 Es. 2.

Non pisti tantum ex factis homo iustificetur
Non solum pistis sed pia facta beant Jaco. 2.

Ex operum meritis omnem sperabo salutem
Si radix operum sit mea firma fides Jaco. 2.

Ex operum meritis nullam sperabo salutem
Si radix operum sit mea ficta fides Rom. 11.

394 Pauli Lauuenrodis Carmen

- Ve vobis scribarum qui decimatis anethum*
 Mat. 23. *Immemores fidei iudiciiue dei*
Quos vestit species ouium obseruate prophe-
tas
- Mat. 7. *Sepe tegit false pellis ouina lupum*
Excolans culicem glutit quandoque camelum
- Mat. 23. *Ipsa pharisei mens simulata mali*
Occultare dolum studet omnis hypocrita fallax
- Mat. 23. *Hypocrisis fraudes construit usque suas*
Carnales flamme nunquam vobis dominan-
tur
- 1 Pet. 2. *Et vester sermo semper honestus erit*
Respice ne ledas obscenis vocibus aures
- 1 Cor. 15. *Corrumpunt mores turpia verba bonos*
Moribus exprimitur qualis tua mens latet
intus
- Lu. 6. *Demonstrat verbis pectora casta fides*
 Scopus *Sola potest sincera fides nos iustificare*
 scripture *Vnica celorum ianua firma fides*
Viuificans miseros mortales gratia saluat
- Ephe. 2. *Per pistum gratis gratia sola beat*
Ex proprio nutu saluat diuina potestas
- Rom. 7. *Ex operum meritis nemo beatus erit*
Ex pietate dei felicem te fore credas
- Act. 15. *Ex precibus nostris non venit ulla salus*
Arbitrio domini donatur gratia cuique
- Ephe. 4. *Dona dedit iuxta velle cuique deus*
Celestis soboles in nos est plena fauoris
- Ephe. 1. *Iuxta quem gratis crimina nostra lauat*
Ire filioli natura nuper eramus
- Ephe. 2. *Sanguine mercati gratis amore dei*

Ex

- Ex nobis ipsis ad opus nullum sumus apti
 Ex virtute dei quod sumus usque sumus 2 Cor. 3.
 Justificat peccatores nos gratia gratis
 Morte sua Christus diluit omne nephas Rom. 3.
 Nos a peccatis emundat sanguis Jesu
 Qui fuit eterni filius ipse patris 1 Joh. 1.
 Crimina deleui vanescentem quasi nubem
 Ad me verte gradus namque redemptor Efa. 44.
 ego
 Sanus es idcirco posthac peccare cauebis
 Peccanti rursus ne tibi peius erit Joh. 5.
 Hunc ego delebo mihi qui peccauerit vltro
 Nec queat in libro nomen habere meo Exo. 32.
 Omnis qui peccat peccati seruus habetur
 Seruus peccati nescit habere polum Joh. 8.
 Curetis vigilas cor prauum ne sit in vltro
 A viuente deo flectere quodue velit Heb. 3.
 Non impurabunt que sunt extrinsecus ori
 Polluit internum pectora nostra nephas Mat. 15.
 Supprimat humanum diuina oracula verbum
 Pontifices facient irrita verba dei Mar. 7.
 Vita sacerdotis vitis sit subiuga nullis
 Presulis officium verba docere dei Tim. 3.
 Pastores eritis gregis exemplaria vestri
 Sic vobis merces non peritura datur 1 Pet. 5.
 Vltro gregem Christi diuino pascite verbo
 Non lucri causa sed pietate magis 1 Pet. 5.
 Multorum scelerum radix est ardor habendi
 Diuitiis inhians sepe pericla subit Tim. 6.
 Diuitiis nullis dotati nascimur omnes
 Nullas seruemus dum moriemur opes Tim. 6.
 Prom.

Promptius est per acus magnum transire co-
melum

Mat. 19. *Quam poterit locuples ire salutis iter*
Nulla sit argenti vobis auriue cupido

Mat. 10. *Sit domini seruis ere crumena vacans*
Acceptum gratis rursus gratis tribuatur

Mat. 10. *Non mercem facies gratia gratis erit.*
Gratia, pistis, opus, tria per que iustifi-
camur.

Hec tria quemque beant, gratia, pistis,
opus

2 Cor. 7. *Nulla dei templo concordia cum simulacbris*
Vos estis viui templa sacrata dei

Deu. 10. *Saluabit solum nos circumcisio cordis*
Circumcisa caro proderit ipsa nihil

Esaie. 1. *Tu deserto malum pravas mentis quoque*
sordes

Vis saluus fieri mente dicatus eris

Scopus *Sola potest sincera fides nos iustificare*
Scripture *Vnica celorum ianua firma fides.*



Af 2546

ULB Halle

3

006 360 386



WIP





SYMBOLÆ LITERARIÆ

AD
INCREMENTUM
SCIENTIARUM OMNE GENUS

A
VARIIS AMICE COLLATÆ.
TOMI SECUNDI
PARS II.



BREMÆ
Sumptibus GERH. WILH. RUMPII.
Anno MDCCXLVI.